

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI MECMÛ'A-İ KASÂ'İD VE
HİKÂYÂT

(İNCELEME-METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay IŞIK TÜRKER
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR

AĞUSTOS 2019
GAZİANTEP

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI MECMÛ'A-İ KASÂ'İD VE
HİKÂYÂT

(İNCELEME-METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay IŞIK TÜRKER
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR

AĞUSTOS 2019
GAZIANTEP

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI MECMUA-I KASAİD VE HİKAYAT
(İNCELEME METİN)
TÜLAY IŞIK TÜRKER

Tez Savunma Tarihi: 23/08/2019
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

DOÇ. Dr. Erol Erkan

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR

Dr. Öğr. Üyesi Gülşah Gaye FİDAN

Doç. Dr. Serhat KUZUCU

İmzası:

ÖZET

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI MECMÛ'A-İ KASÂ'İD VE HİKÂYÂT (İNCELEME-METİN)

TÜRKER IŞIK, Tülay
Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR
Ağustos 2019, 154 sayfa

XVIII. yy.'da ele geçmiş tek nüsha üzerinden yapılan bu inceleme, manzumensur bir nasihatname türünde olan *Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât* Mesnevisi üzerinedir. Çalışmanın giriş bölümünde, eserin dönem içindeki yerini ve mesneviler içindeki durumunu ortaya koymak için Mesnevi Hakkında Genel Bilgi, XV. yy. Klasik Türk Edebiyatı'nın Genel Görünümü, XV. yy. Klasik Türk Edebiyatı Mesnevileri başlıkları altında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde müellifin hayatı ve şahsiyeti, herhangi bir kaynağa ulaşamadığı için, eserinden hareketle belirlenmeye çalışılmıştır. Yine bu bölümde elimizdeki müstensih nüshası tanıtılmış ve metnin kuruluşunda dikkat edilen hususlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât içerisinde yer alan mesnevinin incelenmesi, Metnin İç Yapısı ve Metnin Dış Yapısı başlıkları altında verilmiştir. Metnin İç Yapısı başlığı altında, eserin özeti çıkarılmıştır. Metnin Dış Yapısı başlığı altında, Dil İncelemesi, Nazım Biçimi, Vezin, Kafiye, Redif, Anlatım Özellikleri alt başlıklarıyla bölüm tamamlanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde eserin çeviri yazımı verilmiştir. Tartışma, Bulgular ve Sonuç başlıklarından sonra çalışma tamamlanmıştır. Çalışma Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât Mesnevisi'nin ulaşılabilen müstensih hatlı yazmayla oluşturulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât, manzume, nasihatname

ABSTRACT

İBB ATATÜRK BOOKCAPE MECMÛ'A-İ KASÂ'İD AND STORY (REVIEW-TEXT)

TÜRKER IŞIK, Tülay

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Prof. Dr. Contact Halil İbrahim directly

August 2019, 154 pages

“This study is about İBB Atatürk Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât”

This study, XVIII. century, this review made on a single copy, Mecmû'a-i Kasâ'id and Hikâyât ünde which is a verse-prose advice He's on his mesnevi. In the introduction part of the study, the place of the work in the period and koymak General Information about the Masnavi, XV. YY. General view of Classical Turkish Literature, XV. YY. Classical Turkish Literature Information is given under the headings of Mesnevi. In the second part of the author's life and his personality, because no source can be reached, based on his work It was studied. Again, in this section, the present copy of the text is introduced and issues were taken into consideration in the establishment. In the third chapter, Mecmû'a-i Examination of Kasâ'id and Hikâyât Mesnevi, İç Internal Structure of the Text ”and Dış External Structure Yap. Summary of the work under the title İç Internal Structure of the Text ” It has been omitted. Under the title of Dış External Structure of the Text, Vezin, Rhyme, Redif, Expression Features bölüm In the fourth part of the study, translation of the work is given. The findings were completed after and Conclusion. Work Mecmû'a-i Kasâ'id and Hikâyât Masnavi is accessible within was created by writing.

Key Words: Mecmû'a-i Kasâ'id and Hikâyât, verse, counsel

ÖN SÖZ

Divan edebiyatında hem şekil hem tür olması bakımından mesnevinin farklı bir yeri vardır. Mesnevi, Klasik Türk edebiyatında birçok şair tarafından şiir sanatındaki meziyetlerini göstermek için farklı bir saha olarak görülmüştür. Bir hikâyenin veya bir mesajın düzyazıya döküldüğünde sanat yönünün kırılması, etkisinin zayıflaması, şairleri mesneviye yöneltmiştir. Arap edebiyatında doğup İran edebiyatında gelişen mesnevi alanında, kısa bir zaman diliminde Anadolu sahası

Türk şairleri de yetkin eserler vermişlerdir. Mesnevilerin barındırdığı konular ‘aşk, din, tasavvuf, tarih, kültür, menkıbeler, yaşam’ Osmanlı medeniyetini anlamada ipuçları barındırmaktadır.

Tez konusu araştırma sürecinde, “**İBB Atatürk Kitaplığı Mecmû’a-i Kasâ’id ve Hikâyât**” adlı mecmuada yer alan mesnevi dikkatimizi çekti. Dinî-tasavvufî, ahlakî bir metin olan eserin içerik zenginliği, sade dili, okuyucuyu etkileme gücü bakımından müellifin ve eserinin edebiyat tarihinde yer alması ve eserin dil ve edebiyat incelemelerine konu olması amaçlarıyla, ulaşabildiğimiz tek nüsha üzerinden metnin çeviri yazımı ve incelemesi ortaya konulmaya çalışıldı. Çalışmanın giriş bölümünde, eserin dönem içindeki yerini ve mesneviler içindeki durumunu ortaya koymak, ikinci bölümde müellifin hayatı ve şahsiyeti üçüncü bölümde, Mecmû’a-i Kasâ’id ve Hikâyât Mesnevisi’nin incelenmesi, çalışmanın dördüncü bölümünde eserin çeviri yazımı verilmiştir. Tartışma, Bulgular ve Sonuç başlıklarından sonra çalışma tamamlanmıştır. Metnin içyapı kısmında metnin başlıkları ve özeti verildi. Dış yapı kısmında dil incelemesi, nazım biçimleri ve aruz, anlatım özellikleri incelendi. Çalışma esnasında kullanılan materyaller verildi. Son bölümde yapılan çalışmanın sonucunda varılan bulgular ortaya konuldu. Sonuç bölümüyle çalışma tamamlandı. Eserin diğer nüshaları ve daha önemlisi müellif hattı ortaya çıktıkça eserin orjinaline daha da yaklaşacak çalışmalara ihtiyaç duyulacaktır.

Çeviriyazıda ve incelemenin hazırlanmasında değerli görüşlerinden faydalandığım Kıymetli Hocam, Sayın “Prof. Dr. Halil İbrahim Yakar” a minnet ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

2002 yılından beri hayatımın her anında yanımda olan ve bu tezi yapmam için beni teşvik eden Gülcan YILMAZ KUTLAR’a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Canım annem, babam: Emine IŞIK ve Mehmet IŞIK; kardeşlerim: Zülfiye, Doğan, Esra, İpek IŞIK ve evimizin son üyesi MEHMETHAN IŞIK’a yürek dolusu sevgilerle.

Tülay IŞIK TÜRKER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
TABLolar LİSTESİ	vi
İŞARETLER VE KISALTMALAR LİSTESİ	vii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1. 1. MESNEVİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	1
2.BÖLÜM	5
2. YAZARIN HAYATI VE KAYNAK ÖZETLERİ	5
2.1. YAZARIN HAYATI VE ŞAHSİYETİ	5
2.2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	6
3. BÖLÜM	7
3. MESNEVİNİN İNCELEMESİ	7
3.1.METNİN İÇ YAPISI.....	7
3.1.1. Faşl.....	7
3.1.2. Münâcât	7
3.1.3. İbrâhîm ‘Aleyhi's-selâm İsmâ’îl ‘Aleyhi's-selâmı Kırbân Eylediği	7
3.1.4. İbrâhîm Edhem	8
3.1.5. İlâhî der Zemm-i Dünyâ	8
3.1.6. Hikâyet-i Ebu'l-Mağcen rahmetullâhi ‘aleyh	8
3.1.7. Hikâyet-i Ebû Dağdağ	9
3.1.8. Hikâyet-i Hazret-i ‘Osmân.....	9
3.1.9. Hikâyet-i Münâfıklar	9
3.1.10. Hikâyet-i Câbir-i Enşârî.....	10
3.1.11. Hikâyetü Ahlâku'n-Nebiyî ‘Aleyhi's-selâm	10

3.1.12. Hikâyet-i Şâm Elinde Bir Yahûdî.....	10
3.1.13. Mevlûd-i Şerif Kaşîdesi.....	11
3.1.14. Hikâye-yi Ebu'l-Maḥcen Münâfıklar ile	11
3.1.15. Başlıksız manzûme	11
3.1.16. fiBeyânî Kaşîde-yi Naşîhat.....	11
3.1.17. Şerât-i İslâm Beyân İder	11
3.1.18. Münâcât-ı Ḥazret-i Rûmî ḳuddise sırrahu	11
3.2. METNİN DIŞ YAPISI	12
3.2.1. Nazım Biçimi.....	12
3.2.2. Vezin.....	12
3.2.3. Kafiye ve Redif.....	14
3.2.3.1. Vezin\Kafiye\Redif.....	16
3.2.4. Anlatım özellikleri:.....	22
3.2.5. Dil İncelemesi.....	23
3.2.5.1. İmla özellikleri.....	23
3.2.5.2. Ünlü harflerin yazımı.....	24
3.2.5.3. Ünsüz harflerin yazımı.....	25
3.2.5.4. Eklerin yazımı.....	25
4. BÖLÜM.....	28
4. METARYAL VE METOT	28
4.1. İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI.....	28
4.2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	29
4.3. TRANSKRİPSİYON METODU	30
4.4. METİN	31
BEŞİNCİ BÖLÜM	144
SONUÇ.....	144
KAYNAKLAR	14645

TABLÖLÄR LİSTESİ**Sayfa No**

Tablo 1: Transkripsiyon Alfabeti	29
--	----

İŞARETLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

a	Yazma nüshadaki ön yüzünü belirtir.
b	Yazma nüshadaki arka yüzünü belirtir.
bk.	Bakınız
c.	Cilt
Hz.	Hazret-i
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
öl.	Ölümü
TDK	Türk Dil Kurumu
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
+	İsimlere gelen ek olduğunu belirtir.
-	Fiillere gelen ek olduğunu belirtir.
[]	Çeviri yazıda eksik yapının tamamlanmasında kullanılmıştır.
()	Çeviri yazıdaki vezin ve kafiye gereği uymayan ek veya kelimelerin çıkarıldığını göstermek için kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1. 1. MESNEVİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Mesnevi kelimesi, Arapça ‘sny’ kökünden gelen ve ‘ikişer ikişer’ manasına gelen ‘mesnen’ kelimesinin bir türevi gibi görünmekle beraber bu söz, Arapçada kullanılmamıştır. (Ateş, 1957:127). Kökü itibariyle Arapça olan mesnevi sözcüğü Farsçada gelişip oradan Türkçeye geçmiştir. (Çelebioğlu, 1999:21). Mesnevi sözcüğünün kökü ve anlamı üzerine yukarıdaki iki bilgi Türk edebiyatı araştırmacıları tarafından genel bir kabul görmüştür. Mesnevi edebî terim olarak şöyle tanımlanmıştır: “Edebî bir istilâh olarak mesnevi her mısra’ı kendi arasında müstakilen kafiyeli beyitlerden meydana gelen bir nazım şekline denilmiştir. Beyit sayısı bakımından bu şekil iki, üç beyitten binlerce beyte kadar ulaşabilir.” (Çelebioğlu, 1999:21). Başka bir tanım da ise her beytin kendi arasında uyaklı olup aruz bahirlerinin kısa kalıplarıyla yazılan bir nazım biçimi olduğu söylenmiştir. (Dilçin, 1999:167). Güncel Türkçe Sözlük’te yukarıdaki açıklamalara ek olarak mesnevinin aynı zamanda bu türdeki eserlerin genel adı olduğu belirtilmiştir.

Aşağıdaki ifadelerde, mesnevinin şekil özelliklerine ve mesnevide hangi konuların işlendiğine dair bilgiler yer almaktadır.

Mesnevi şekil itibariyle Arap şiirinin ‘recez’ nevine dayanır. Aruzun aynı adı taşıyan bahriyle nazmedilen ‘recez’ mısra uzunluğunda ve birbiri ile kâfiyeli kısa beyitler hâlinededir. Umumiyetle kısa olan ‘recez’ler, deveci ezgileri, savaşçıların birbirlerine meydan okumaları, kadınların muhariplere serzenişleri ve ninnileri gibi ani ilhamları irticalen ifadesinde kullanılmıştır. El-Ağleb b. Cûşem el-İcli (ö.145/762) ‘recez’i kaside tipinde dâhilî planı olan uzun şiirler hâline dönüştürmüştür. Bu yeni tip recezler ‘urcuze’ olarak adlandırılmıştır. Abbasî devrinin başlarından itibaren sınırlandırılarak hikâye, fıkra, tasvir, öğretici eserler vb. mevzulara tahsis edilmiştir. (Çetin, 1973:65-68;1991:289, akt. Kartal, 2007:353).

Arap edebiyatında ortaya çıkmış olan urcuze, İran edebiyatında mesnevi adını alıp Türk edebiyatına gelmiş ve XI-XIX. yüzyıllar arası bu türde birçok eser yazılmıştır. (Ünver,1986:430). İran edebiyatında gelişen mesnevi, konu bakımından da çeşitlenmeye başlar. İslamî İran edebiyatında X. yüzyıldan itibaren kahramanlık konulu mesneviler ortaya konurken XI. yüzyıldan itibaren mesnevilerde İslam ve tasavvuf konularının işlenmesi ağırlık kazanmıştır. (Çelebioğlu, 1999:22).

Bu bağlamda İsmail Ünver, Türk şairlerini etkileyen İran şairlerini ve eserlerini zikreder. Burada şair isimlerini vermekle yetindik: Attâr (1119?-1193), Nizamî (1150?-1214?), Sa'dî(1213?-1292), Emir Husrev (öl.1325), Hacû-yı Kirmanî(öl.1327), Molla Cami (öl.1492) Bu isimlere ek olarak eserlerini Farsça yazan Mevlana Celaleddin-i Rumî (1207-1273) nin etkisi ve bu nazım türüne verilen adın alemi olduğunu belirtmiştir. Ali Şir Nevayî'nin de Anadolu sahasındaki Türk şairleri üzerindeki etkisini vurgulamıştır. (Ünver,1986:431).

Türkçede ilk mesnevi Karahanlı Dönemi şairlerinden Yusuf Has Hacib'in XI. yüzyılda yazdığı Kutadgu Bilig adlı eseridir." (Banarlı,2001:197). Bu durum bize Türk şairlerinin, İran şairlerinden etkilenmelerinin uzun bir döneme yayılmadığını gösterir. Anadolu sahasında ilk mesnevi ise yaklaşık XIII. yüzyıl sonlarında yazılan Ahmed Fakih'in *Evsâf-ı Mesâcid* adlı eseridir. (Çelebioğlu,1999: 22). Bu yüzyıldan sonra mesnevi biçiminde birçok eserin telif görünümlü tercüme ve telif olmak üzere yazıldıklarını görüyoruz. Nitekim Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatında Mesnevi* adlı makalesinde *XIV. yüzyılda 79; XV. yüzyılda 157; XVI. yüzyılda 198; XVII. yüzyılda 96; XVIII. yüzyılda 81; XIX. yüzyılda 34, mesneviyi yazarlarıyla beraber sıralamıştır.* (Kartal,2007:355-366) Henüz ele geçmemiş mesnevilerin olduğu da düşünülürse Türk edebiyatında mesnevinin oldukça rağbet gören bir şekil olduğu anlaşılacaktır.

İsmail Ünver'in tasnifinden yararlanarak, mesnevilerin düzenleniş biçimleri ile ilgili şöyle bir plan çıkarmak genel hatlarıyla mümkündür:

Mesnevilerin Giriş Bölümü

1. "Besmele" 2. "Tevhit" 3. "Münacât" 4. "Nâ't" 5. "Mi'raç"
6. "Mu'cizat" 7. "Medh-i Çehâr-yâr" 8. "Padişah için övgü"
9. "Devlet büyüğüne övgü" 10. "Sebeb-i Te'lif"

Mesnevilerde konunun işlendiği bölüm

I. grup

Okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacı güden mesneviler.

- a. Dini Mesneviler b. Tasavvufi Mesneviler c. Ahlaki Mesneviler
d. Ansiklopedi niteliği taşıyan, bilgi veren mesneviler

II. grup

Okuyucunun kahramanlık duygusuna hitap eden, konusunu menkıbelerden ya da tarihten alan mesneviler.

- a. Konusunu menkıbelerden alan mesneviler b. Konusunu tarihten alan mesneviler

III. grup

Sanat yönü ön planda olan, okuyucunun edebi zevkine hitap eden, ana çizgisi aşk ve macera olan mesneviler.

IV. grup

Şairlerin gördükleri, yaşadıkları olayları anlatan, toplum hayatından kesitler veren, kişileri, meslekleri, düğünleri ve belli yöreleri tasvir eden mesneviler.

- a. Ta'rifat, Ta'rif-nâme b. Şehr-engiz c. Sur-name d. Sergüzeşt
e. Hasbıhal

Mesnevilerin bitiş bölümü

1. Tanrı'ya 'hamd ü sena' ve dua
2. Sultana övgü ve saltanatın devamı için dua
3. Şairin eseriyle ve şairliğiyle övünmesi
4. Tanınmış mesnevi şairleri ve eserlerini anma
5. Şairin eserine verdiği ad
6. Hasetçilere, dikkatsiz müstensih ve okurlara yergi
7. Mesnevinin beyit sayısı
8. Mesnevinin yazılışıyla ilgili tarihler
9. Okuyucudan hayır dua isteme

10. Mesnevinin vezni (Ünver,1986: 432-450).

Mesnevilerin dili genellikle sadedir. Sanatsal kaygıyla yazılmış eserlerin dilindeki ağdalı üslup, Arapça, Farsça sözcükleri kullanma, bu dildeki tamlamalara yer verme halka dönük yazılan dinî-tasavvufî ve ahlâkî metinlerde sadeleşme yönündedir. Mesnevilerin giriş bölümü Tanrı, peygamber, din ve devlet büyükleri için yazıldığından bu bölümün dili ağırdır. Konunun işlendiği bölümde ise dilin sadeleştiği görülür (Ünver, 1986: 457-458).

Mesnevinin bölümleri içindeki başlıklar Türkçe, Farsça ya da Arapçadır. Mesnevilerin içerisinde diğer nazım şekilleriyle oluşturulan parçalar bulunabilir. (Ünver, 2004:323.) Mesnevinin içerisine yerleştirilen bu parçalar hikâyeyi veya anlatılanları destekler mahiyettedir.

Mesnevi ile ilgili hamse terimine de değinmek gerekir. Tuman'ın aktardığına göre, Hamse sözü ilk defa beş manzum eser yazıp buna 'penc-genc' ismini veren Nizamî (öl:610/1214?) ile başlar (Çelebioğlu, 1999:24). Edebî terim olarak ise, mesnevi şekliyle yazılmış beş kitaptan ibaret bir takım demektir (Mevlevî,1994:49). Türk edebiyatında hamse sahibi olan ve beş mesnevisi elde olan şairlerin eserleri şunlardır:

Ali Şir Nevâî: “Hayretü'l-Ebrâr, Ferhad ü Şirin, Leylî vü Mecnun, Seb'a-i Seyyâr, Sedd-i İskenderî.”

Hamdullah Hamdî: “Yusuf u Zelîha, Leyla vü Mecnun, Mevlid, Kıyâfet-nâme, Tuhfetü'l-Uşşâk.”

Yahya Bey: “Gencine-i Râz, Kitâb-ı Usûl, Şâh u Gedâ, Yusuf u Zelîha, Gülşen-i Envâr.”

Ahmed-i Rıdvân: “İskendernâme, Leyla vü Mecnun, Hüsrev ü Şîrin, Rıdvâniyye, Mahzenü'l-Esrâr, Heft-Peyker.”

Nev'izâde Atâyî: “Sâkî-nâme (Âlem-Nümâ), Nefhatü'l-Ezhâr, Sohbetü'l-Ebkâr, Heft-Hân, Hilyetü'l-Efkâr.”

Lâmi'î: “Vâmık u Azra, Vîs ü Râmin, Ferhad-nâme, Şem' ü Pervâne, Gûy u Çevgân, Heft-Peyker, Ebsâl ü Selâmân, Maktel-i Hüseyin, Şehr-engîz-i Bursa.” (Ünver,1986:462).

2.BÖLÜM

2. YAZARIN HAYATI VE KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. YAZARIN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât" mecmû'asındaki metinlerin kime ait olduğuna dair kesin bir işaret bulunmamaktadır. **Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât** eserinin elimizdeki nüshası, **temmet** kısmındaki **sevvedehu'l-fağîrû'l-ğâğîr** **Muhammed Kâmilî** sene 1201' kaydından anlaşıldığı kadarıyla, H.1201/M. 1786-87 yılında istinsah edilmiştir. Bu nüsha, büyük ihtimal mecmû'anın ilk tertip edildiği nüsha değildir. Çünkü metindeki çift yazımlar ve harekeli yazım metnin daha önceki bir dönemde yazıldığını düşündürmektedir.

18. yy da ele geçen bu metinde bu kadar yanlış yazımın olması temize çeken kişinin dile hakimiyetinin zayıf, gramer bilgisinin yetersiz olduğunu da göstermektedir. Bu bilgiler ışığında Muhammed Kâmilî' nin eserin yazarı olamayacağını düşünmekteyiz.

Mecmû'anın **13.** eseri **Mevlûd-i Şerif Kaşîdesi'** nin son dörtlüğünde **Yûnus Emre** adına rastlamaktayız.

Yûnus Emre'm sen kayırma suç ile
'Âlimlere yedür içür ta'âm ile
Anlara cennetden kapular açıla
Mevlûd okudanlar girsin diyeler
Bihi'l-'âvn

Eserin başka hiçbir metninde geçmeyen bu isim ve kaside de kişiye dair bilginin olmayışı yazarının Yunus mahlaslı kişi olmadığını düşündürmektedir.

Mecmû'adaki 18. manzumesinin başlığı **Münâcât-ı Hazret-i Rûmî quddise sırrahu** olarak verilmiştir.

Mecmû'adaki **16.** Eser **fiBeyâni Kaşîde-yi Naşîhat**, kaside nazım şekliyle yazılmıştır ve tâc beytinde **'Yahyâ'** mahlası geçmektedir.

Şaķın **Yahyâ** önünden ğâfil olma

Ki şayd itmeye seni nefis-i fettân

Geçen günüñ çü geçdi ğaflet ile

Açarsañ gözünü vaktidür uyan

Sözün hatm eyle kendi yarağıñ kıl

Bu kasidenin diğer mesnevîlerle aynı üslûpta bir öğütle kasideye başlaması, bu şiiri yazan kişiyle mahlassız diğer manzumeleri yazan kişinin aynı olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

2.2. KAYNAK ÖZETLERİ

Mecmû'adaki **18** eserin hepsi **nasihatname** türündedir. Müellif ya da Mürettibin amacı, okuyucuya İslami öğretiyi vererek okuyucuya bilgi vermek, okuyucuyu eğitmektir. Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât metni, olay etrafında gelişen bir metindir. Uzun soluklu olan metnin içyapısı kıssalar, şahıslar eşliğinde oluşturulan anlatım malzemelerini içermektedir. Mesnevinin içeriği, ilk bakışta dağınık bir görünüm arz etse de şairin metin içerisinde okuyucuya onaylatma ve sen de dinle şeklindeki vurgularıyla, esere bütünlük kazandırmaktadır. Mesnevi bölümlerinden sonra gelen dörtlükler, bölümdeki aynı konuyu işleyerek bu bütünlüğe katkı sağlamaktadır. Metin, klasik mesnevi tertibine göre bazı bölümler atlanarak düzenlenmiştir.

Eser: Fasl, Münacât, İbrâhîm 'Aleyhi's-selâm İsmâ'îl 'Aleyhi's-selâmı Kurban Eylediği, İlâhî der Zemm-i Dünyâ, Hikâyet-i Ebu'l-Maħcen rahmetullâhi 'aleyh, Hikâyet-i Câbir-i Enşârî, Hikâyetü Ahlâķu'n-Nebiyy 'Aleyhi's-selâm, İbrâhîm Edhem, Hikâyet-i Ebû Dahdah, Hikâyet-i Ėazret-i 'Osmân, Hikâyet-i Münâfıklar, Hikâyet-i Şâm Elinde Bir Yahûdî, Mevlûd-i Şerif Kaşidesi, Başlıksız manzume, fi Beyânî Kaşide-yi Naşîhat, Şerâit-i İslâm Beyân İder, Münacât-ı Ėazret-i Rûmî kudde sırrahu bölümlerinden oluşmaktadır.

Mesnevinin başlıkları çoğunlukla olay kahramanlarının veya peygamberlerin ismiyle oluşturulmuştur. Konunun işlendiği bölümde çoğunlukla başlık konuyla ilgilidir. Bir eser ise başlıksızdır. Bunu vezin ve konu farklılığına bağlı olarak tespit ettik.

3. BÖLÜM

3. MESNEVİNİN İNCELEMESİ

3.1.METNİN İÇ YAPISI

Mecmû'adaki manzumelerin içerikleri kısaca şöyledir:

3.1.1. Faşl

Mecmû'adaki 'Faşl' başlıklı ilk manzume **na't** tır. İnsanın cahilliği ve asi oluşundan, Allah'ın affedici olduğunu anlatmaktadır, dünyâ nimetlerinin geçiciliğinden ahiretimizin kurtuluşu için yapılması gereken ibadetlerden bahseder. Dua ederken duaya şöyle başlanması öğütlenir: Allah'a, sonra peygamber ve ashabına dua, en son kendisine dua isteyerek bölümü sonlandırır.

3.1.2. Münâcât

Münâcât konulu eserlerdeki gibi Allah'ın affediciliğinden dem vurarak Peygamber Efendimiz ile başlayıp kurtuluş vesilesi olan bütün yaratılanları ve inananları elçi ederek affedilmeyi bu metni okuyanlarında **'amin'** demesini ve kurtuluşu diler.

3.1.3. İbrâhîm 'Aleyhi's-selâm İsmâ'il 'Aleyhi's-selâmı Kurban Eylediği

Manzumede İbrâhîm Peygamberin, Allah'a kurban etmek ahdiyle Allah'tan bir Erkek evlat istemesi, Hz. İsmail'in doğumundan sonra sözünü unutması, Hz. Hacer'in İsmail'e düşkünlüğü, kendisine Allah tarafından sözü hatırlatılınca, oğlu haricinde başka şeyler kurban etmesi ama kabul edilmemesi, sonunda oğlunu kurban etmek için İsmail'i evden düğün bahanesiyle götürmesi, bu arada Lain'in önce Hz.Hacer 'e, sonra İsmail Peygamber'e ve İbrahim Peygamber'e giderek onları kandırmaya çalışması, Hz. Hacer'in de kendini kurban etme düşüncesiyle inzivaya çekilmesi, İsmail'in Allah buyruğuna razı olması ve son olarak İbrahim Peygamberin oğlunu kurbanı edecekken Cebra'il'in as. bir koç getirmesi hâdiseleri uzun uzun ve

samimi bir üslupla anlatılmıştır. Hz. İsmail'in ağzından sekizli hece ölçüsü ve söylediği dörtlükler ana-oğul firakını vermesi yönüyle oldukça etkileyicidir.

3.1.4. İbrâhîm Edhem

Mutasavvıf İbrahim Edhem' in başından geçen hikmetli ve ibretlik olaydan sonra Horosan' da Belh sultanı iken tâc u tahtı bırakarak, Mekke'ye gidip on sekiz yıl bir lokma bir hırka düşüncesi ile kethüda olarak yaşar. Allah yolunda yaşamasını konu alan bu manzumede, hikayenin sonunda İbrahim Edhem' in oğlu tarafından bir muştucu vesilesiyle bulunması, askerleri ile derviş kılığına girmesi, babasını bulunca onu eve götürmek istemesi, İbrahim Edhem'in duası ve hikayenin sonunda oğlunun ölmesi anlatılır. İbrahim Edhem'in oğlunun ölümü üzerine sekizli hece ölçüsü ve dörtlüklerle yazılan bölümler öncesinde İbrahim Edhem'in oğlunun babasını bulduğunda babasına dair söylediği dörtlükler de etkileyicidir.

3.1.5. İlâhî der Zemm-i Dünyâ

Manzumede dünyanın vefasızlığı, gelip geçiciliği, Âdem Peygamber'den Hazret-i Muhammed'e kadar birçok peygamberin ve din büyüğünün hatta malıyla dünyaya hükmeden tarihi şahsiyetlerin hayatlarına telmihler yapılarak nesli dünyâ sevgisinden uzaklaştırmayı amaçlamıştır. Sekizli hece ölçüsüyle yazılan eser ahiret kavramını dünyaya yanlış bakan insanlara ibret verme, en iyiler bile arzu etmez iken sen de isteme düşüncesi etrafında kurgulanmıştır. Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün vezniyle devam eden bölümde yazar **dört** ifadesiyle özdeşleştirdiği nimet ve musibetleri sıralar. Duanın mantığı yine aynıdır. Dünyayı kolayca geçmek ahireti iyileştirmektir. Okuyucu için doğrudan anlatımlı bir nasihatnamedir.

3.1.6. Hikâyet-i Ebu'l-Mahcen rahmetullâhi 'aleyh

Mecmû'anın tek mensur hikâyesinde, San'an Meliki Saķika'nın rüyasında Müslüman olması fakat ömrünün yetmeyeceğini haber almasıyla oğluna, Medine'ye gidip Hz. Muhammed'i görmesi Müslüman olması ve hazırladığı hediyeleri ısmarladığı deveyle vasiyetini yerine getirmesini ister. Oğlu, Ebu'l-Mahcen' in, İslam'a girmek için bir deve ve hediyelerle Hazret-i Muhammed'i ziyarete gitmesi sırasında, münafıkların yolunu keserek hile ve iftira ile ellerinin kesilmesi ve idam edilmesine sebep olmaları, daha sonra Hasan ve Hüseyin Hazretlerinin Siyaset Meydanı'ndan geçerken Hz. Hasan'ın Ebu'l-Mahcen' i Hz. Hüseyin'e benzetip bayılması, dedesine gidip bir sohbetinde **'Hüseyin'ime benzeyende hata olmaz'** sözünü hatırlatıp benzerliği söylemeleri, Peygamberimizin münafıklarla yaptığı

pazarlık ve Cebrâ'il'in Hz. Muhammed'e gelerek Ebu'l-Mahcen' in devesini dinlemesini söylemesi, devenin münafıkların bütün hile ve iftiralarını anlatması ile Peygamber aleyhisselamın duasıyla Ebu'l-Mahcen'in tekrar hayat bulması, müslüman olması ve Irak fethinde bile bulunup Rüstem-i Zâl'ı katl eylediği anlatılmaktadır.

3.1.7. Hikâyet-i Ebû Dahdah

Hazret-i Muhammed zamanında Dahdah adlı bir sahabenin hep vakit namazlarından sonra tesbihat ve dua yapmadan camiden çıkması üzerine Hazreti Muhammed'in bunun sebebini sorması, Dahdah'ın; münafık bir komşusunun çocuklarına sıkıntı verdiğini söylemesi, önce Resulullah'ın Cennet'te iki hurma ağacı teklif etmesi, kabul etmeyince Hz. Ebubekir'in Medine içinde on hurma ağacı teklifi, kabul ettikten sonra münafık komşunun pişman olması ve Hazret-i Muhammed'in duası ile ağaçların köklerini çekip Dahdah' ın evinin bahçesine geçmesiyle bu sıkıntının giderilmesi anlatılmaktadır.

3.1.8. Hikâyet-i Hazret-i 'Osmân

Hazret-i Osman'ın, Hazret-i Muhammed'i yemeğe davet etmesinden dolayı kazandığı manevî mükâfata gıpta eden Hazret-i Ali eve mahzun gelir. Hz. Fatıma durumu öğrenince ona da davet etmesini söyler. Hz. Ali, Peygamber aleyhisselamı yemeğe davet eder. Bütün ashabıyla Hazret-i Ali ve Fâtıma'nın evine gelen Hazret-i Resul'ün mucizesiyle az bir yemekle bütün ashab doyar. Hz. Fatıma'nın duasıyla da Cebrail as. Hz. Muhammed'in attığı her adım başına günahkâr yüz kadın ve erkeğin affa nail olduğunu söyler.

3.1.9. Hikâyet-i Münâfıklar

Bu bölümde iki tane kıssa bir arada verilmiştir:

İlki, münafıklar, etine zehir katıp pişirdikleri bir kuzuyu Hazret-i Peygamber'i öldürmek maksadıyla Resul'ü davet ederler. Allah'ın izni ile pişmiş kuzu dile gelir ve etinin zehirli olduğunu Peygamber aleyhisselama söyler. Bunun üzerine münafıklar eti yemesi karşılığında Müslüman olacaklarını ve İslam'a hizmet edeceklerini söylerler. Peygamber'in eti yemeğe kalkması ve Allah'ın emriyle kuzudan ırmak gibi zehir akması anlatılır.

İkincisi, Resulullah'ın sahrayı gezerken bir ceylanın sesini işitip yanına gitmesi, onu gören Arap avcının uyanması, ceylanın yavrularını emzirmek için

yardım dilemesi, yavrularını emzirmeye gitmesi, ceylanın geri gelişi, tövbesi ve Cenab-ı Hakk'ın onu affedip tekrar özgür kalması anlatılmaktadır.

3.1.10. Hikâyet-i Câbir-i Enşârî

Hikâye, Hazret-i Muhammed'in bir mucizesi ile ilgilidir. Ensâr'dan Câbir, Hazret-i Peygamber'e ve sahabeye yemek ikram etmek ister. Yemek hazırlığı yapılırken Câbir'in iki küçük çocuğu yemeğin azlığından dem vurup bir çözüm bulur. Büyüğü yemek yetişsin diye kardeşini boğazlar. Tam ocağa asacakken kendisi de ocağa düşer ve iki kardeş yanarak can verir. Câbir' in hanımı; Hazret-i Muhammed ve sahabe üzülmessin, rahatsız olmasın diye çocuklarının ocağa düştüğünü söylemez. Yemek yenir fakat hiç azalmaz. Cebrâil as. Hazret-i Peygamber'e durumu haber verir. Cebrail as. Hazret-i Peygamber'den çocukları yanıma getirin, demesini ister. Eve giden Cabir durumu öğrenir, geri geldiğinde Peygamber'in sormasına dayanamaz ve her şeyi anlatır. Resulullah ellerini kaldırır ve Cenab-ı Hak'tan onlara can vermelerini diler. Resulullah'ın mucizesiyle iki çocuk yeniden can bulur.

3.1.11. Hikâyetü Ahlâku'n-Nebiyy 'Aleyhi's-selâm

Hız Muhammedin güzel ahlakı, peygamberimizin güvenilirliği, hakkı gözetmesi, üstün kişiliği, hoşgörülü ve sabırlı olmasını anlatan değerleri, Peygamberimizin başkaları için önerdiği öğütleri ve kuralları ilk önce kendi yaşamında uygulaması, Kur'an'ın öğüt ve yasaklarını yaşamında uygulaması, Peygamberimiz bütün güzel ahlakları ve güzellikleri toplamış, örnek bir kişi olması anlatılmıştır.

3.1.12. Hikâyet-i Şâm Elinde Bir Yahûdî

Şâm'da bir Yahudi, her cumartesi Tevrat okurken Hz. Muhammed'in adını ve vasıflarını Tevrat'ta görür. Öncesinde çok itibar etmez ama Tevrat'ı her okuduğunda Hz.Muhammed'in vasıflarıyla karşılaşınca çok merak eder ve Mekke'ye onu görmeye gider. Mescide girer ve Hz. Muhammed'in kim olduğunu sorar. 3 gün öncesinde Hz. Peygamber'in vefat ettiğini öğrenir. Bunu bildiren sahabelerden Hz. Muhammed'in vasıflarını dinlemek ister. Hz. Ali'den Resul'ü dinler. Kokusunu almak ister hırkasını koklar ve görmek için Ravza' ya gider. Oraya varınca dua eder ve duası kabul olur orada can verir. Sahabeler bu durumu görünce duru sevgi bu der, Yahudi için de ağlar.

3.1.13. Mevlûd-i Şerif Kaşîdesi

Bu kısa şiirde Mevlit okutanların kazanacakları sevapları ve güzel hâllere mazhar olacağından bahsedilmektedir. İlk kez mahlasın olduğu kaside de mevlit okumanın Cennet kapısını nasıl açtığı, Allah'ın rızası nasıl kazanmaya vesile olduğu anlatılmaktadır.

3.1.14. Hikâye-yi Ebu'l-Mağcen Münâfıklar ile

Mecmû'anın tek mensur eserinin manzum halidir. Tema aynıdır.

3.1.15. Başlıksız manzûme

Hikâye vezin ve konu değişimi yoluyla fark edilmiştir. Müstensihin başlık yazmayı unuttuğunu düşünmekteyiz. Hikâye, İbrahim peygamberin Kâbe'yi nasıl inşa ettiği anlatıldıktan sonra İslami bazı nasihatler verilmiştir. İlim öğrenmenin faydaları sıralanmış, Allah katında ilim meclislerinin makbuliyeti övülmüş, öldükten sonra evlat duasının 40 yıl sevabı, hayırlı bir insanın duası, alimin arkasından 40 yıl duasının kesilmeyeceği anlatılmıştır.

3.1.16. fîBeyâni Kaşîde-yi Naşîhat

Manzume, dînî-tasavvufî nasihatler içermesi; dünyanın geçiciliği, akli kullanarak bunun anlaşılacağı, akla güvenip de Azazil gibi olmamayı, Peygamberlerin bile bırakıp gittiği bu hayatı bırakıp ahiret yurdu için çalışılması gerektiğini, Allah'ın bizim ibadetlerimize ihtiyacının olmadığı, dünyânîmetlerine nasıl bakmamız gerektiği, ölümün herkes için olduğu düşüncesini ve bunu anlayanlardan olunması gerektiği anlatılmaktadır.

3.1.17. Şerâf-i İslâm Beyân İder

Bu manzumede, İslam'ın beş şartı ve öneminin kutsi hadislerle desteklenmesi, farzların ahiretteki karşılıkları, cezaların ne zaman gerçekleşeceği, Müslüman'ın hayatında yapması gerekenleri, bunları yapmazsa Peygamber'in onu tanımayacağı, her farzın birbiriyle ilişkisi açıklanmış, gıybet ve insanların birbirinin açıklarını aramasının kaybı ve sonuçları anlatılmıştır.

3.1.18. Münâcât-ı Hâzret-i Rûmî kudûse sırrahu

Bu manzumede, zamanın ve gençliğin çok çabuk geçip gittiği, hatalardan bir an önce dönmek gerektiğine dair meseleler dile getirilmiştir. Dua istenmiş kurtuluşun Allah' tan olduğunu söyleyerek kendi nefsinde af dilemiştir.

Görüldüğü üzere bu hikâyelerin 10'u Hz. Muhammed (a.s) döneminde gerçekleşmiş, 1'i münâcât, 2'si İbrahim Peygamber, 1'i İbrahim Edhem'le

alâkalıdır. 2 Manzume dünyanın geçiciliği ve dünyaya itibar edilmeyeceğine dâirdir. 1 manzûme, İslâm'ın beş şartıyla ilgilidir. Bu eser dini-ahlaki nitelikte bir pendname örneğidir.

3.2. METNİN DIŞ YAPISI

3.2.1. Nazım Biçimi

Mecmu'a' yı Kasâ'id, mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır. Eserde 14 tane mesnevi vardır.1 tane mensur eser vardır, manzum şekli de kaleme alınmıştır. Mesnevinin 2 hikâyesinde konu ile alakalı 8'li hece ölçüsüyle dörtlükler yazılmıştır.(Hz. İbrâhîm'in Hz. İsmail'i kurban eylediği bölümde İsmail'in ağzından 7 kıta; İbrahim Eddhem'in kıssasında oğlunun ağzından 7 kıta, İbrahim Edhem'in ağzından12 kıta, İlahî der Zemm-i Dünyâ 30 tane kıta vardır. Eserde 2 tane kaside vardır. Biri bağımsız metin (fi-Beyani Kâside-yi Nasîhat) biri de metin içindedir (İlahî der Zemm-i Dünyâ 30 tane kıta + kaside şeklinde kafiyelenmiş iki bölümden oluşur.

3.2.2. Vezin

a) Vasl

Açık bir hece elde etmek için ünsüzle biten bir sözcüğü, ünlüyle başlayan bir sözcükle beraber okumaktır (Dilçin, 1999:12). Bir aruz kusuru sayılmayan vasl metnin birçok yerinde vardır. Bazı örnekler burada gösterilecektir. Vasl olan iki sözcük yay işaretiyle gösterilmiştir.

10 “Bir bölük biçâre mücrim ‘âşiyüz (1-b)

Ḳulluğunda ḳâşır_u hem ḳâḫiyüz”

1 “Cümlemüz ‘ișyânımızı bilmişiz (2-a)

Ḥâzretiḫe raḫmet_u(m)ma(ġa) gelmişiz”

2 “Umaruz senden ‘inâyetler ola (2-a)

Raḫmet_iriše sa’âdetlü ola”

b) İmale

Kapalı hece gereken yerde açık heceyi uzatarak okumaktır. Genellikle, Türkçe sözcük ve eklerde, Farsça izafet kesresinde yapılır (Dilçin,1999:13). İmale bir

aruz kusuru sayılır. Metinde neredeyse her beyitte birkaç imale vardır. İmale yapılan hece koyu yazılmıştır. Bazı örnekler şunlardır:

3 “Luṭfinuṅ vaṣfına (vü) ğâyet yokdur[ur] (2-a)

Raḥmetüṅe hiç nihâyet yokdur[ur]”

4 “Dâ’imâ kullar işi ‘iṣyân olur (2-a)

Pâdişâhıṅ ‘afv ile iḥsân olur”

5 “Ol ki bize yaraşur kılduḡ anı (2-a)

Sen saḡa yaraşanı kıl yâ Ğanî”

c) Med

Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun heceyi veya iki sessiz harfle biten heceyi, bir uzun bir kısa olarak iki hece gibi okumaktır (İpekten, 2001:150). Divan Edebiyatında yerinde yapılan bir med aruz kusuru sayılmamıştır. Metnin birçok yerinde med yapılmıştır. Med yapılan hece koyu renkle gösterilmiştir.

11 “Nâzenîn [bu] ‘ömrümüz virdük yile (1-b)

Nefs arzûlarına yile yile”

30 “Şuçumuz çokdur yüzümüz karadur (2-b)

Lik senden ğayrı yokdur yaradan”

31 “Birliğün[ün] ḡakkı çün ey bir İlâh (2-b)

‘Afv eyle ḡadden aşdı [çok] ğunâh”

d) Zihaf

Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun heceyi ölçü gereği kısa okumaktır (Dilçin,1999:15). Metinde kapalı olan hecelerde de çoğu yerde zihaf yapılmıştır. Zihafı olan hece koyu karakterle gösterilmiştir.

37 “Ġarḡ it Raḥmet(ün) deryâsına ğarḡ anları (2-b)

Hem yolunda bî-riyâ olanları”

Mesnevi bölümleri, Hezec bahrinden ‘*Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün*’ ve Remel bahrinden ‘*Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*’ kalıbıyla yazılmıştır. Eserin tamamında vezin kusursuz değildir. Metnin çoğu yerinde hece ve sözcük eksikliğinden kaynaklanan vezin bozuklukları vardır. Bu yerlerde beytin bağlamı da göz önünde bulundurularak, beytin orijinaline zarar vermeme kaygısıyla metin tamiri yoluna gidildi. Metin tamirinin tarafımızca yapıldığı dizelerin çokluğu sebebiyle veznin bozuk olduğu yerler dipnotlarda verilmedi. Bu yönde yapılan bazı tasarruflar çokluğu yönüyle hepsi verilememiştir. Bazıları şunlardır:

- 40 “Kıtb-ı ‘âlem hâzret-i sultân emîr (2-b)
Hubb ile qalbimiz[i] eyle münîr”
- 110 “İsmâ’il göz(üm) öñün(d)e döver seni (5-a)
Görm(ey)icek anı gözsüz ola seni”
- 130 “Derdimi miñnetim çeken anam (6-a)
İsmâ’il’(im) diyüb yol(lar)a baqan anam”
- 155 “Nazlı nazlı besledüğüm İsmâ’il(6-b)
Ey ‘aceb neyledi seni [ol] Hâlıl”

3. 2. 3. Kafiye ve Redif

Eserde genellikle tam ve zengin kafiye kullanılmıştır. Beyitlerin çoğunluğunda redif vardır. Kafiye heceler koyu karakterle gösterilecektir. Redifler altı çizili olarak gösterilecektir.

Tam kafiye beyitler:

- 54 “Bir şalavât virelim peygambere(3-a)
Din din iki ol Muḥammed servere”

63 “İsmâ’îl virdiler anı adını (3-b)
Çün şekerde görmediler dadını”

Zengin kafiyeley beyitler:

68 “Dimiş idi bir oğul virgil baña (3-b)
Sevdüğümü kurban idem ben saña”

70 “Çok zamân virdi aña Hâk mühleti (4-a)
Gönlünü virdi Halîl aña katı”

72 “Düş içinde çağırır Rabbü’l-Celîl
Kanı ‘ahdı niçün n’oldı [ol] Halîl”

Bazı beyitlerde yarım uyak da kullanılmıştır:

65 “Anı fikr iderdi gerinib durı (3-b)
Hem anasının cigeri pâresi”

71 “Bir gice kim ol Halîl yatmış ıdı (4-a)
Ġaflet uykusı gözün tutmuş ıdı”

76 “Bir âdemde iki göñül kılmadım (4-a)
İki şey’ sevmeye kâ’il olmadım”

Bazı beyitlerde kafiye yoktur, bu beyitlerde ahenk redifle sağlanmıştır:

67 “Ata ana aña şöyle tabdılar (3-b)
Allah ile ‘ahdi kim unutdılar”

75 “Kişi evlâd sevmesi lâyık mıdır (4-a)
Beni terk itmek saña lâyık mıdır”

88 “Dôst olan dôstı böyle ider (4-b)
Dôst yolına sevdüğün terk ider”

Bazı beyitlerde uzun ve kısa heceli iki sözcük kâfiye yapılmıştır:

61 “Şol kadar kıldı münâcât hazretâ (3-b)
Tâ ki İsmâ’îl’e olunca ata”

79 “Tîn bekledi Halîl uyku beğâ (4-a)
Tâ ki bunu koç kurbân eyledi Hağğ’a”

Hem kâfiyesi hem de redifi olmayan beyitler vardır. Müstensih hatasından kaynaklanabilecek bu durum düzeltilmesi imkan dahilindeyse düzeltilip gösterildi.

Düzeltilme imkanı olmayan beyitler olduğu gibi bırakıldı. Bu beyitlerden birkaç örnek aşağıda gösterilecektir:

3.2.3.1.Vezin\Kafiye\Redif

Mecmû’ada biri mensur olmak üzere **18** eser bulunmaktadır. Bunların adı ve nazım şekilleri sırasıyla şöyledir:

1. Faşl: 1b-2b varakları arasında yer alan bu eser, **mesnevî** nazım şekliyle ve aruzun “*fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*” vezni ile yazılmıştır.

Redif \ kafiye hatası:

“Temme(t) mevlûdü’n-nebî ‘âleyhi’s-selâm (2-a)
Bi’avni ‘inâyeti’l-Melikü’l-Laîf”

2. Münâcât: 2b-3a varakları arasında bulunan bu eser de **mesnevî** nazım şekliyle ve aruzun “*fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*” vezni ile kaleme alınmıştır.

Redif\ kafiye hatası:

“Şuçumuz çokdur yüzümüz karadur (2-b)
Lik senden gayrı yokdur yaradan”

3. İbrâhîm ‘Aleyhi’s-selâm İsmâ’îl ‘Aleyhi’s-selâmı Kurban Eyledigi: 3a-11b sayfaları arasındaki bu eser **mesnevî** nazım şekliyle ve aruzun “*fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*” vezni ile yazılmıştır. [10b] ile [11a] arasındaki beyitlerde

(mesnevinin içerisinde) **8’li hece ölçüsü** ile ve **dörtlüklerle** yazılmış bölümler vardır. Bu dörtlükler Hz. İsmail’in ağzından çıkan dörtlüklerdir. Bu şiir beyit düzeniyle yazılmasına karşın kafiye\ redif ve vezin noktasında beyit nazım birimiyle oluşan bir nazım şekliyle uyuşmamaktadır. Müstensih kaynaklı mı bilinmez mısra hatası ve redif\kafiye hataları bulunmaktadır. Manzûme, bu yönüyle klâsik vâkı’â mesnevîlerimizdeki kahramanların ağzından söylenen şiir üslûbuna benzemektedir.

Redif\kafiye hataları:

“Yüz devesi var ıdı ki sevgili (4-a)

Ḳurbân idüb ḳamusını ölü ḳıldı”

“Âh nidem varayım anasına (4-b)

Dügüne okudılar bizi diyem”

“Yegregi oldur bu sözi saḳlayam (4-b)

Dolmaya kimse bu feryâd yasına”

“Yalanı bilmez anı şanur düğün (4-b)

Şoḡra bu dört yürege olur”

4. İbrâhîm Edhem: 11b-21a varaklarında bulunan bu eser **mesnevî** nazım şekliyle ve aruzun “*fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*” vezni ile kaleme alınmıştır. Bu mesnevîde de İbrahim Edhem’ in ve oğlunun ağzından birbirine karşı **8’li hece ölçüsü** ve **dörtlüklerle** söylediği dörtlükler yer almaktadır.

Redif\kafiye hataları:

“Hiç tam üzerinde davâ mı ola (12-a)

Pâdişâh tahtına deve çıka mı”

“İn sıra işi gelib başı (12-a)

Saḡa şimdi virürmüğ bir deve”

“Alub anı gidesin ive ive (12-a)

Harîr atlas içre dâ'im yanasın”

5. İlâhî der Zemm-i Dünyâ: 21a-23b sayfaları arasındaki bu eser, **21a-22b** arasındaki sayfalar beyit şeklinde yazıldığında kafiye\redif uymamıştır. **8’li hece ölçüsü ve dörtlüklerle** yazıldığında İlk dörtlük **abab** şeklinde kafiyeleşmiştir. İkinci dörtlük kafiye düzeni düşünüldüğünde iki mısra eksiktir. Unutulmuş ya da silinmiş olabilir. Üç ve daha sonraki dörtlükler **dddb\ eeeb**...kıta kafiye örgüsü vardır. Bu eserin **22b-23b** sayfası ve arasındaki sayfalar aruzun *mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün* vezniyle yazılmış beyitler şeklindedir. Aruzla yazılan bölümde redif \kafiye ihmal edilmiştir. Kıtalarda durak ihmal edilmiştir.

6. Hikâyet-i Ebu’l-Mağcen rahmetullâhi ‘aleyh: Mecmû’adaki tek **mensur** eserdir. **24a-38b** sayfaları arasındadır.

7. Hikâyet-i Ebû Dağdağ: Mesnevî nazım şekliyle ve aruzun *“fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün”* vezni ile yazılan eser, **38b-39b** sayfaları arasında yer almaktadır.

Kafiye\redif hataları:

“Her kaçan irte namâzın kılsa ol (38-b)

Duru gelüben giderdi pür-melûl”

“Ol ki tesbîh u du’â oğunmadın (38-b)

Gideridi evine ol dem hemân”

8. Hikâyet-i Hazret-i ‘Osmân: 39b-41a sayfaları arasında bulunan eser, **mesnevî** nazım şekli ve *“mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün”* vezni ile yazılmıştır.

Redif\kafiye hatası:

“Didi kim Yâ Resûlallâh Fâtıma seyler (40-b)

Bugün da’vet ider evine sizi”

9. Hikâyet-i Münâfıklar: Mesnevî nazım şekli ve aruzun “*mefâ’ilün mefâ’ilünfe’ülün*” kalıbıyla yazılan eser **41a - 44a** sayfaları arasındadır.

“Görüb gürklü yüzini söylediniz (41-b)

Bize gel diyi da’vet eylediler”

“Ferah oldı münâfık pes ol gün (42-a)

Bile geldüğine ol yüzi gül”

“Yıkaruz deyri mescidler yaparuz (42-b)

Ki şanma şaparız bu sözimüzden”

“Kuzıcağlarım varub emzüreyim (43-a)

Tizrek yine size geleyin ben”

10. Hikâyet-i Câbir-i Enşârî: 44a-47a sayfaları arasındaki eser **mesnevî** nazım şekliyle ve aruzun “*fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*” vezni ile kaleme alınmıştır.

Redif/kafiye hataları:

“Hoş şalâ itdiler aşhâba kamu (44-a)

Çodılar işlerini heb iy ‘am”

“Didi mekteb-hâneye gitdi anlar (45-b)

Ders okurlar hâcesinden hoş meğer”

11. Hikâyetü Ahlâku’n-Nebiy ‘Aleyhi’s-selâm: Mesnevî nazım şekli ve aruzun “*mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün*” kalıbıyla yazılmıştır. **47a-49a** sayfaları arasındadır.

Redif/kafiye hatası yoktur.

12. Hikâyet-i Şâm Elinde Bir Yahûdî: 49a-52b sayfaları arasındaki bu eser **mesnevî** nazım şekli ve aruzun “*mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün*” kalıbıyla yazılmıştır.

Redif\kafiye hatası:

“Ki taldı mescidiñ heb içi efgân (50-b)
Ki nâz eylediler ol bî niyaza”

13. Mevlûd-i Şerif Kaşidesi: 11’li hece ölçüsü ve dörtlüklerle yazılmıştır. 52b-53a sayfaları arasındadır. **abab\ cccb\ dddb...** kafiye örgüsü kullanılmıştır.

Durak ihmal edilmiştir.

14. Hikâye-yi Ebu’l-Mağcen Münâfıklar ile: 53a-58b sayfaları arasındaki eser, **mesnevî** nazım şekliyle ve aruzun “*fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün*” kalıbı ile kaleme alınmıştır.

Redif\kafiye hatası yoktur.

15. Başlıksız manzûme: Bu manzûmenin başlığı bulunmamaktadır. Ancak önceki şiirden vezin ve konu bakımından ayrıldığı ve başlık yazılması için boşluk bırakılması büyük ihtimalle müstakil bir manzûme idi ve başlığı unutulmuştu. **58b-60a** varaklarındaki bu eser, **mesnevî** nazım şekli ve aruzun “*mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün*” kalıbıyla yazılmıştır.

Redif\kafiye hatası yoktur.

16. fîBeyâni Kaşide-yi Naşihat: Başlığında da geçtiği üzere bu şiir **kaside** nazım şekliyle “*mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün*” kalıbıyla yazılmıştır. **60a-64a** sayfaları arasındadır. Kafiye düzeni **aa\ba\ca\da...** şeklindedir.

17. Şerâ’i İslâm Beyân İder: 64a-71b varaklarındaki manzûme, **mesnevî** nazım şekli ve “*mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün*” kalıbıyla yazılmıştır.

Redif\kafiye hataları:

“Gör imdi Resûlullâh nice buyurdu (64-b)
Namâz kılmayanıñ koyurdu kaydın”

“Yigirmi mişkâl altun olursa (67-a)
Bir buçuğ mişkâlini Allâh için vir”

“Dil ile ümmetem demek (70-b)
Ki gönlüğ olmaya mehrine mâ'il”

18. Münâcât-ı Hazret-i Rûmî kudde sırrahu: Mesnevî nazım şekli ve
“*mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*” kalıbıyla yazılan eser, **71b-72b** sayfaları arasındadır.

Redif\kafiye hataları:

“Benem ol kıl ki ‘ömrüm zâyi’ itdüm (72-a)
Hevâ yolında uluyan şitâbân”

“Benem ol kâzib ü ‘âşî vü beğ-baht (72-a)
Ki şıdum nefse uyub ‘ağd ü peymân”

“Yitirdüm ‘ömrümi râh-ı hevâda (72-a)
Geçürdüm nefsi-i ‘ișyân ile devrân”

“Ne kim kıldum günâh Estâğfirullâh (72-a)
İlâhî ‘afv kıl oldum peşîmân”

“İrişdür fażl-ı luţfuğ kimsesin (72-a)
Bu kalb ma'denine kim ola kân”

Mecmû'adaki toplam **18** eserin biri mensurdur. **17 manzûm** eserin **14'ü mesnevî** ve **1'i kasîde** nazım şekliyle yazılmıştır. Kalan **2 eser ise dörtlüklerle** ve **abcb/dddb/eeeb/...** kâfiye örgüsü şekliyle yazılmıştır.

Mesnevî nazım şekliyle yazılan **2** manzûmenin içerisinde **dörtlükler** yer almaktadır. Manzûmelerin **15'**inde aruz vezni kullanılmıştır. **7** şiir “*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*”, **8** şiir “*mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*” kalıbıyla yazılmıştır.

Manzumelerde aruz hataları çok fazladır. İmâle ve zihafın çokluğuyla birlikte eksik hece hatta kelimelerden dolayı çok fazla metin tamiri yapılmıştır. Bu kusurların müstensihden çok, şiirleri yazan kişinin aruzu kullanmaktaki başarısızlığı denebilir. 18 Mecmû'ada hece ile yazılan şiirden üçü **8'li**, biri de **11'li hece ölçüsü** kullanılmıştır. Durak usulü yok gibidir.

3.2.4. Anlatım özellikleri:

Bu başlık altında müellifin metni oluştururken dili kullanma açısından sergilediği tutum incelenecektir:

1. Metnin genelinde sade ve gösterişsiz bir dil hâkimdir. Sözcükler çoğunlukla Türkçedir.

2. Metinde fazla kullanılmamakla birlikte Arapça ve Farsça sözcükler ve bu dillerde tamlamalar vardır. Bu yabancı sözcüklerin çoğu konuşma diline yerleşmiş olanlardan seçilmiştir.

3. Aliterasyon ve asonanslarla eserin bütününe yayılan akıcı bir söyleyiş, kesintisiz devam etmektedir.

4. 'Sen' diliyle okuyucu eser içine dâhil edilip okuyucunun dikkati eser üzerine yoğunlaştırılmıştır.

5. Metindeki bütün eserler tek elden çıkmış gibidir. Dil ve üslup hepsinde aynıdır. Bu yazarının tek olabileceğini düşündürmektedir.

6. Eser 18. yy.da istinsah edilse de dil ve anlatım yönüyle 13-15. yy. mesnevilerine benzemektedir.

7. Okuyucuya,

Bir hikâyet söyleyem dinleyin

Âkıllısañ ma'nâsın anlayın

Tut kulağın diyeyim bir mu'cize

Bu ki gevherdür virem size

diyerek okuyucuya yol gösterme amaçlanmıştır.

8. Metinde çok fazla yazım hatası vardır. İkili yazımlar, hareketlerle yazımı kolaylaştırma ve imla da tutarsızlık vardır.

Atandan: **ñ** olmalı

Sanursın: **ñ** olmalı

Anuη	=anıη	iki şekilde harekelenmesi
Ayrılık	= ayrulık	iki şekilde harekelenmesi
Sandıklar	= sanduklar	iki şekilde harekelenmesi
Buba	= Baba	iki şekilde harekelenmesi
İçerü	= içeri	iki şekilde harekelenmesi

3.2.5. Dil İncelemesi

3.2.5.1. İmla özellikleri

Eski Anadolu Türkçesi'nde Uygur imlası özellikleri olarak, ünlüler yazımda gösterilir, η sesi için ك kullanılır, kalın sıradan sözcüklerde س kullanılır. Yine ç ve p ünsüzleri (c)ج ve (b) ب olarak yazılır ve bazı ekler sözcük tabanından ayrı yazılır. Arap-Fars imlasında ise ünlüler yazımda gösterilmez, η için ن veya ك kullanılır. Kalın sıradan sözcükler ص ile yazılır,چ (ç) ve پ (p) kullanılır, ekler sözcük tabanına bitişik yazılır ve tenvin kullanılır (Mansuroğlu,1998:247-276). Esere baktığımız zaman bu iki imla özelliğine dair şu bulgulara ulaşıyoruz:

Uygur imlasına uygun örnekler

- a) Ünlülerin yazılması
eyleye (45.s.), anıçün (44.s.),
- b) ç ve p ünsüzlerinin (c)ج ve (b) ب olarak yazılması
âh idüb (60.s.), kaldırub (60.s.), güci (60.s.)
- c) Bazı eklerin sözcük tabanından ayrı yazılması
ayaқ (64.s.), tâlib (64.s.)

Arap-Fars imlasına uygun örnekler

- a) Ünlülerin yazılmaması
adem (65.s.), içmeyi (65.s.), anlar (65.s.)

b) ڻ için ك kullanılması

sonra (65.s.), oturuڻ (65.s.) bağışlaڻ(65.s.)

c) Kalın sıradan sözcüklerde ص kullanılması

aşhâb(67.s.), naşîb(67.s.), Muştafa(67.s.)

d) چ(ç) ve پ(p) harflerinin kullanılması

hiç (68.s.), çökerde (70.s.), aqçeye (71.s.)

3.2.5.2. Ünlü harflerin yazımı

a Ünlüsü

(î) ile yazılan

anıçün (44.s.), katına(44.s.), kalmayan (44.s.)

Üstün (^)'le yazılan

eyleye (45.s.), gelmez (45.s.),

(e) ile yazılan

eyle (46. s.), huzırında (47.s.)

e ünlüsü

Üstün (^)'le yazılan

Eyledi (46. s.), geldi (46. s.)

(e) ile yazılan

nice (51.s.), 'alemdede (46.s.), dehşetde (46.s.)

ı ünlüsü

yaşında (47.s.), oğlı (47.s.), var ıdı (47.s.)

i ünlüsü

biğ (47.s.), düşüni (47. s.), söyledi (47.s.)

o ünlüsü

on (49.s.), şofiyane (49.s.), oğlan (49.s.)

ö ünlüsü

gördi (49.s.), dördine (49.s.)

u ünlüsü

meşğul (49.s.), olub (49.s.), uluların(49.s.)

ü ünlüsü

günden (49.s.), cem' idüb (49.s.), yükledüb(49.s.)

3. 2. 5. 3. Ünsüz harflerin yazımı**ç ünsüzü**

çeküb (51.s.), içeri(52.s.),geçüb (54.s.) çün (55.s.) çağırdı (61.s.)

g ünsüzü

oğlan (55.s.), ağacına (55.s.), ğulğule (56.s.) çağırdı (61.s.)

η ünsüzü

buyurdıηız (59.s.), şunηa (59)

p ünsüzü

kapularına (60.s.) pervâz (62.s.) parmak (62.s.)

s ünsüzü

şuna (65.s.), şonra (65.s.), şunam (65.s.)

t ünsüzü

eyitdi (65.s.). eşitdim (65.s.), 'izzet (65.s.)

3.2.5.4. Eklerin yazımı

Metinde Türkçe eklerin yazımında, bazı istisnalar haricinde Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine uyulmuştur. Bazı eklerin yazımında ikili şekillerin olduğu tespit edildi. Metnin okunmasında, Eski Anadolu Türkçesi'nde yazımı kalıplaşmış ekler, aslına uygun olarak yazıldı. Bu değişikliklerin hayli fazla olmasından ötürü yapılan değişikliklerin bazıları burada gösterilecektir.

İşletme Ekleri

İsim İşletme Ekleri

İlgi Durumu Ekinin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesi'nde ilgi durumu eki: +(n)Uñ biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin birçok yerinde bu ek dar ünlüyle yazılmıştır: Nâzenîñ (faşl – 12) , luţfinuñ (faşl- 15), pâdişahıñ (faşl -16), anuñ (faşl-18), Muştafa' nuñ (faşl- 23), ħarflerinüñ (münâcât- 10) raĥmetüñ (münâcât- 12)

İyelik Eklerinin Yazımı

Teklik Birinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek : +(U)m biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin birçok yerinde bu ek, düz ünlüyle yazılmıştır: kulumı (İbrahim as 3.metin-39), kavlümi (İbrahim as 3.metin-39), ismâ'il'im(İbrahim as 3.metin-44), göñlüm(İbrahim as 3.metin-56),bülbülüm (İbrahim as 3.metin-56)

Teklik İkinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek : +(U)ñ biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin birçok yerinde ek dar ünlüyle yazılmıştır. Etegiñe (münâcât-21), sevdügiñ (İbrahim as 3.metin-37) kaftanlarıñ (İbrahim as 3.metin-67), ħasretiñ(İbrahim as 3.metin-75), kaydıñ(İbrahim as 3.metin-78)

Çokluk Birinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek: +(U)mUz biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. A'malimüz (faşl-7), aĥvâlimüz (faşl-7), işyânımız (faşl-8), ölümümüz (faşl-9), 'ömrümüz (faşl-12), Cümlemüz(faşl-13) isyânımızı(faşl-)

Çokluk İkinci Kişi İyelik Ekinin Yazımı

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek : +(U)ñUz biçiminde devamlı yuvarlak ünlü bulundurur. Metnin birçok yerinde bu ek dar ünlüyle yazılmıştır. taĥtıñuz (İbrahim as 3.metin-294), uğrıñuz (İbrahim as 3.metin-294), baĥtıñuz (İbrahim as 3.metin-294)

Ek-fiilin Geniş Zaman Eki

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ekin üçüncü kişisi için ya eksiz kullanım veya tur-fiilinin geniş zamanından kalıplaşan +dUr, +dUrUr şekli kullanılır. Bu ek sürekli yuvarlak bulunur. Metnin bazı yerlerinde bu ek, düz ünlüyle yazılmıştır.

Ölmekdür(faşl-3), dâresidür (münâcât-14), çok idi (İbrahim as 3. Metin-7D), Çoçdur(münâcât -5), gelmezdi (İbrahim as 3.metin-13)

Fiil İşletme Ekleri

Kişi Ekleri

Teklik Birinci Kişi Eki

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek, zamir kaynaklı olanlar : -Am, -vAn, -İn şeklindedir. İyelik kaynaklı olan ise, -m şeklindedir. İyelik kaynaklı olan -m eki, fiil işletme eki -dı, ekinden sonra geldiğinde -dUm şeklinde sürekli yuvarlak ünlüyle yazılır. Metnin birçok yerinde bu ek, dar ünlüyle yazılmıştır.

Şerh idem (İbrahim as 3.metin-5), kurban idem (İbrahim as 3.metin-17) luţf eyledim (İbrahim as 3.metin-23) kılmadım (İbrahim as 3.metiin- 25) kâ'il olmadım (İbrahim as 3.metin-25), virdim(İbrahim as 3.metin-43)

Teklik İkinci Kişi Eki

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek iyelik kaynaklı olan -sĠn ve zamir kaynaklı olan -ŋ şeklindedir. -dı, fiil işletme ekinden sonra gelen -ŋ eki sürekli -dUŋ biçimindedir. Metnin birçok yerinde -ŋ, ekinden önce dar ünlü bulunmaktadır.

Kurban eyledŋ (İbrahim as 3.metin-42), uġranaduŋ(İbrahim as 3.metin-42) koduŋ (faşl-18), diŋleyin (İbrahim as, 3.metin-2), şanasın (İbrahim as 3.metin-11), terk eylediŋ (ibrahim as 3.metin-23), geydüresin (İbrahim as 3.metin-52)

Çokluk İkinci Kişi Eki

Eski Anadolu Türkçesi'nde bu ek, zamir kaynaklı olan -sĠz ve iyelik kaynaklı olan -ŋuz şeklindedir. Devamlı yuvarlak ünlü bulunduran iyelik kaynaklı ek, metnin birçok yerinde düz ünlüyle yazılmıştır.

giderseŋüz (İbrahim as 3.metin-93), gidersiŋüz (İbrahim as 3.metin-121),

4. BÖLÜM

4.METARYAL VE METOT

4.1.İNCELENEN NÜSHANIN TANITILMASI

İçindeki eserlerin müellif ve musannifi kesin belli olmayan Mecnû'a-i Kas'âid ve Hikâyât, H.1201/M. 1786 yılında Muhammed Kâmilî isimli biri tarafından istinsah edilmiştir. Her sayfasında 15 satır bulunan ve toplam 72 varak olan mecnû'ada biri mensur on yedisi manzûm toplam 18 eser bulunmaktadır. Mecnû'a Fasl (na't)la başlar, münâcât, İbrahim peygamberin kıssası, İbrahim Edhem kıssası, dünyayı aşağılayan bir ilahi, mecnû'adaki tek mensur hikâye Ebu'l-Mahcen kıssası yer alır. Sonrasında sırasıyla Ebû Dahdah, Hazret-i Osman, Münâfıklar, Câbir-i Ensârî, Ahlâk-ı Nebî, Şam'da bir Yahudi, Mevlûd-i Şerîf kasîdesi, Ebu'l-Mahcen ile münafıklar, başlığı olmayan ama İbrahim peygamberin Kâbe'yi yapması ile ilgili bir mesnevi, kasîde-yi nasihat, şerâ'it-i İslam ve son olarak münâcât-ı Rûmî başlıklı manzûmeler yer alır. Mecnû'a, içeriğinden dînî-ahlakî bazı temel değerleri anlatmak amacıyla telif veya tasnif edilmiş, eğitici-öğretici niteliktedir. Genellikle mesnevî nazım şeklin kullanılmış bir eser kaside nazım şekliyle yazılmış, mesnevîlerin içerisinde bir tane koşma, üç tane semai tarzında kafiyelenmiş ve heceyle yazılmış dörtlükler de bulunmaktadır.

Bu tezde adı geçen mecnû'anın metninin ilmî transkripsiyon alfabetiyle neşri yapılmış, muhtevası, dili üslûbu ve şekil özellikleri incelenerek bu mecnû'anın Türk edebiyatındaki mecnû'alar içerisinde nerede bulunduğu dair fikir yürütülmüştür.

Metnin transkribinin doğru yapılabilmesi için Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (Ece, 2007) adlı eserden faydalanılmıştır. Arapça ve Farsça sözcüklerin yazımında İsmail Ünver'in Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler (1993) makalesi göz önünde bulunduruldu.

4. 2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

“Tablo 1: Transkripsiyon Alfabeti

ء	'
ا	a, e
آ	â
ب	b
پ	p
ت	t
ث	ṯ
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ḏ
ر	r
ز	z
س	s
ش	š
ص	ṣ
ض	ḏ, ḏ
ط	ṭ
ظ	ḏ
ع	'
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, û, ü, o, ö
ه	h, a, e
ی	y, ı, i, î

4.3.TRANSKRİPSİYON METODU

1. Metnin kuruluşunda çeviriyazı sistemi kullanılmıştır.

2. **İİB Atatürk Kitaplığı Mecmû'a-i Kasâ'id ve Hikâyât'ın tek nüshasına** ele geçtiğinden inceleme mevcut metinden hareketle kurulmuştur.

3. Metnin günümüz harflerine aktarılmasında yukarıda verilen ilmî transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

4. Metin kurulurken müstensih hatalarından dolayı anlam, vezin veya kâfiye gereği kelime, ek ya da harf eklenmesi gerektiğinde bunlar köşeli parantez [] içerisinde verilmiştir. Aynı sebeplerle kelime, ek ya da harf çıkarılması gerektiğinde bunlar parantez () içerisinde gösterilmiştir.

5. Şair veya müstensih kaynaklı hatalardan dolayı manzûmelerde çok fazla vezin kusuru bulunmaktadır. Bu kusurlar metin tamiri yoluyla düzeltilmeye çalışılmıştır. Metin tamiri ile düzeltilemeyen aruz aksaklıkları dipnotlarda belirtilmemiştir.

6. Şiirlerde çok fazla zihaf, imâle gibi aruz hataları olduğu için bunlar metinde belirtilmeden olduğu gibi yazılmıştır.

7. Nüshada, beyit düzeniyle yazılmasına rağmen ölçü ve kafiyesi sebebiyle dörtlük olduğu düşünülen manzûmeler, metin kurulurken dörtlük şeklinde yazılmıştır.

8. Okunamayan kelimeler üç nokta verilerek, dipnot girilerek okunamadığı belirtilmiştir.

9. Nüshada bazı kelimeler lugat imlâsından farklı yazılmış ve harekelenmiştir. Müstensihin yazımı düzeltilmemiş nüshanın dil yapısını değiştirmemek için, metinde imlâ edildiği gibi transkribe edilmiştir.

10. Sayfa numarası verilirken 44-45. sayfalar atlanmıştır. Bu sayfalardan başlanarak daha sonraki sayfa numaralarına dipnot girilerek belirtilmiştir.

11. Okumada harekelemeye uyuldu, XV. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi'nde yazılışı kalıplaşmış olan ekler bu biçimleriyle yazıldı.

12. Mesnevi beyitleri her beş beyitte bir numaralandırıldı.

13. İnceleme bölümünde örneklenen mesnevi beyitlerinin yanına beytin numarası verildi.

4.4.METİN

Fasl

- Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün*
- 1 “Çün sefer kıldı cihandan Mustafâ (1-b)
Dünyadan hiç kimse ummasun vefâ”
- “Her ne deñlü çok yaşarsa bir kişi
‘Âkıbet ölmekdür[ür] anıñ işi”
- “Her kim ola ‘âkıll ü devletlü er
Vâ'iz ü Nâşih aña ölüm yeter”
- “Bilürüz [ki] ölürüz biz ‘âkıbet
Çürüyüp toprak oluruz 'âkıbet”
- 5 “Biz yaramaz fi'li tağyîr itmedik
Âhîret bâbında tedbîr itmedik”
- “Hakk'a lâyıq kılmadık a'mâlimüz
Bilmezüz kim n'oliser ahvâlimüz”
- “İmdi gel 'işyânımız yâd idelüm
N'ola figân u feryâd idelüm”
- “Ölümimiz guşsasını bilelüm
Dâ'imâ estagfirullah diyelüm”
- “Nefse uyup işledük niçe günâh
Bilmezüz kim ne kılavuz yâ İlâh”
- 10 “Bir bölük biçâre mücrim ‘âşiyüz
Kulluğunda kâşır u hem kâşiyüz”
- “Nâzenin [bu] ‘ömrümüz virdük yile
Nefs arzûlarına yile yile”
- “Cümlemüz 'işyânımızı bilmişiz (2-a)
Hâzretiñe rahmet u(m)ma(ğa) gelmişiz”
- “Umaruz senden ‘inâyetler ola
Raḥmet irişe sa'âdetlü ola”
- “Luḫfinuñ vaşfına (vü) gâyet yokdur[ur]
Raḥmetüñe hiç nihâyet yokdur[ur]”
- 15 “Dâ'imâ kullar işi 'işyân olur
Pâdişâhıñ 'afvıla ihsân olur”

“ Ol ki bize yaraşur kılduğ anı
Sen saña yaraşanı kııl yâ Ğanı”

“ Ol Muħammed ħürmetiçün kim aduğ
Anuğ adıyla bile çoşa qoduğ”

“Ĥalk-ı ‘âlemden anı itdüğ güzîn
Kıldıuğ anı Rahmeten lil’âlemîn”

“Bize anuğ ‘izzetiyle ‘izzet it
Fazlıyla cümlemüze rahmet it”

20 “Kamu ħâcetimüz eyle [sen] kabûl
Ol sa’âdet ħaqqı kim buldı Rasûl”

“Hem bu Muħammed kılına Raħmet it
Yoldaşın îman yirini cennet it”

“Teñriden yüz biğ dürûdıla selâm
Muştafâ’nuğ rûhına [her] şubħ u şâm”

“Âline olsun dahı aşhâbına
Tâbi’în enşâr u hem aħbâbına”

“Ümmetinden râzı olsun ol Mu’in
Raħmetüllahı ‘aleyhim ecma’in”

25 “Temme(t) mevlûdü’n-nebî ‘âleyhi’s-selâm
Bi’avni ‘inâyeti’l-Melikü’l-Laţîf”

“Ĥayra yaz(sun) şerrin(i) kirâmen kâtibin
Her kim aņ(ar)sa işbu ħaţtın kâtibin”

“ Allâħ Raħmet eylesün ol câniçün (2-b)
Fâtiħa iħsân eylesün yazan içün”

Münâcât

Fâiâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

“Yâ İlâhî bilürüz birsin seni
Raħmetiñden uma geldük yâ Ğanı”

“Muħtacız geldük bugün der[ğâ]huğa
Cümle ‘âlem şığınur dergâhuğa”

30 “Şuçumuz çokdur yüzümüz qaradur
Lik senden ĝayrı yoğdur yaradan”

“Birliğün[üğ] ħaqqıçün ey bir İlâħ
‘Afv eyle ħadden aşdı [çok] günâħ”

“Dostuñiçün bu yü[zü]müz karasın
Raḥmetünle siliben aḳ idesin”

“Raḥmetünden bizi yâd eylemegil
Hıŝmuña sebep olandan beklegil”

“Ömrümüz ḥatm eylegil imânıla
Cânımızu yoldaş it Qur’ân’ıla”

35 “Cümle maḥlûḳuñ nefâ’is(i) sağışı
Daḥı ‘iilmüñ ḥarflerinüñ sağışı”

“Mertebe vir dostuña yâ Rabbenâ
Ehl-i beyt[i] âli hem aşḥâbına”

“Garḳ it Raḥmet(ün) deryâsına anları¹
Hem yoluñda bîriyâ olanları”

“Daḥı Rum’uñ ŝemsi ŝeyḥü’l-evliyâ
Rehber-i ḥaş u Hudâ-yı aşfiyâ”

“Dâresidür Raḥmete’n lil-‘âlemin²
Ḳaddese sırrahu Rabbü’l-‘âlemin”

40 “Ḳuṭb-ı ‘âlem ḥazret-i sultân emîr
Hubb ile ḳalbimiz[i] eyle münîr”

“Aşḳ odın[i] cânımızdan ırmağıl (3-a)
Redd idüben ḳapusından sürmegil”

“Mertebesin eylegil yâ Rab yüce
Vir aña âḥiretde biñ derece”

“Cennet-i ‘adnün içinde yâ Ğanî
Dedesiyile eylegil dâ’im anı”

“Ehl-i beyt-i âl ü etbâ’ıların
Ḥazır u ğâ’ib olan ḥulefâların”

45 “Ruḥların şâz eylegil raḥmet ile
Hem-civâr it anları Aḥmed ile”

“Eteğine el ŝunan ḳardaşları
Yolına ŝâbit olan yoldaşları”

“Cümlesinüñ aḥırın ḥayr eylegil

¹ (Raḥmetün deryasına garḳ it anları) Vezne uymadığı için yeniden düzenlenmiştir.

² (Biz seni ancak) alemlereraḥmet olarak (gönderdik.) Enbiya\ 107

Hâzret-i sultânıla haşr eylegil”

“Ol ‘azîzler hürmetine hürmet it
Hem bu mücrim ‘âşiye de Raḥmet it”

“Ata vü ana vü hem ihvânına
Evvel âhır cümle îmân ehline”

50 “Bu du’âyı işidüp diyen âmîn
Cümle belâlardan olsun ol emîn”

“Bu du’âda bulınana Hâk n’idâ
Fâtîha okuyana raḥmet ide”
“**Temmet**”

İbrâhîm ‘Aleyhi’s-selâm İsmâ’il ‘Aleyhi’s-selâmı Kurbân Eylediği

Fâ’iâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün
“Allah Allah deyüben söz idelüm
Allâh adın kamu dutdı diyelüm”

“Bir hikâyet söyleyem dinleyin
‘Âkıllısañ ma’nisini anlayın”

“Bir şalavât virelim peygambere
Din din iki ol Muḥammed servere”

55 “Daḥı soñra bu sözi söyleyelüm (3-b)
Göz gibi anı ‘ayân eyleyelüm”

“İsmâ’il ilê Ḥalîl aḥvâlini
Şerḥ idem ben dinleriseñ señ anı”

“Anlarâ Hâk nê ḥadâlar eyledi
Soñra yinê luṭf u iḥsân eyledi”

“Ol Ḥalîl’iñ mâlı miiki çok idi
Vêlâkin hîç oğlı kıızı [yok] idi”

“Şöyle kim ‘ömri içinde ol Ḥalîl
Yalvarur Teñri’ye yâ Rabbü’l-Celîl”

60 “Bir oğul bâğışla luṭfun dan baña
Sevdigimi kurban idem ben saña”

“Şol kadar kıldı münâcât ḥazretâ
Tâ ki İsmâ’il’e olunca ata”

“Bir oğul virdi aña Hâk sevgili
Şanasın [ki] uçmağın [ol] bülbüli”

“İsmâ’îl virdiler ânıñ âdını
Çün şekerde görmediler dadını”

“Şol kadar kıatı severdi anası
Uyku gelmezdi gözine babası”

65 “Anı fikr iderdi gerinip durı
Hem anasının cigêri pâresi”

“Anası oğlına sürer yüzünü
Bir dakîka ırmazdı gözünü”

“Ata ana âña şöyle tapdılar
Allah ile ‘ahdi kim unuttılar”

“Dimişidi bir oğul virgil başa
Sevdüğümü kurban idem ben saña”

“Sözini kıldı kabûl anıñ Celîl
Başdı ğaflet ...³ ummadı Celîl”

70 “Çok zamân virdi aña Hâk mühleti (4-a)
Gönlünü virdi Halîl aña kıatı”

“Bir gice kim ol Halîl yatmışıdı
Ĝaflet uykusı gözün tutmışıdı”

“Düş içinde çağırır Rabbü’l-celîl
Kanı ‘ahdı niçün n’oldı [ol] Halîl”

“Cenâbından oğul istemişidi
Sevdüğim kurbân kılam dimişidi”

“Bir oğul bağışlayıp luţf eyledim
Yâ Halîl sen dostluğı terk eylediñ”

75 “Kişi evlâd sevmesi lâyıķ mıdır
Beni terk itmek saña lâyıķ mıdır”

“Bir âdemde iki göñül kılmadım
İki şey sevmeye kı’il olmadım”

“Her kim evlâd[ın] seve yâ malını
Tamu içre kendü bile hâlini”

“Ya beni sev ya [da] anı yâ Halîl
Uyku içre söyledi Rabbü’l-celîl”

³ Kelime okunamadı.

“Tîn bekledi Hâlîl uyku bekâ
Tâ ki bunı koç kurbân eyledi Hâkğ’a”

80 “Ol gice kim gâflete vardı Hâlîl
Bir nidâ kıldı yine Rabbü’l-Celîl”

“Kalkub[an] ol gün (bunlar) şıgır boğazladı
Hâkğ yolına anı kurbân eyledi”

“Ol gice ferağ olup yatdı Hâlîl
Yine aña bir nidâ itdi Celîl”

“Turi geldi ol Hâlîl bu gayrete
Yinesin bilmedi kıldı hayrete”

“Yüz devesi varıdı ki sevgili
Kurbân idüb kâmusını kıldı öl(ü)[i]”

85 “Ey birâder işit imdi sen anı (4-b)
Kurbân itdi Hâlîl üçyüz hayvanı”

“İtdi kurbân kıldım üçyüz ridkâmı
Yirine kânûr devem ancağ rimi”

“Yine anda uyğuya vardı Hâlîl
İşid imdi ne der Rabbü’l-celîl”

“Dôst olan dôstı böyle ider
Dôst yolına sevdüğün terk ider”

“Yüz kulı var idi gâyetde sırrın
Âzâd itdi anların birni birin”

90 “İtdi kurbân eyledim yüz kulumı
İşde yirine getürdüm kavlümü”

“Ol gice Teğri didi diñle sözi
Yâ Hâlîl maşhara eylersin bizi”

“İsmâ’îl’dür sevdüğün bilmez [mi]sin
Bizim için sen anı virmez [mi]sin”

“Mal u rızkı cümle kurbân eyledüğ
Sevdüğün yanına hiç uğramadüğ”

“Ben senüğ ...⁴.virdim anı
Sen başa virmeyicek dostluğ kanı”

⁴ Kelime okunamadı.

- 95 “Çünkü Halîl gaygudan bekledi
İsmâ’îl’im diyüben çok ağladı”
- “Âh nidem varayım anasına
Dügüne okudılar bizi diyem”
- “Yegregi oldur bu sözi saklayam
Dolmaya kimse bu feryâd yasına”
- “Yalanı bilmez anı şanur dügün
Şonra bu dört yürege olur”
- “İşbu tedbiri Halîl fikr eyledi
İsmâ’îl’iñ anasına söyledi”
- 100 “Anasına didi kim yâ Hâcera (5-a)
İsmâ’îl’iñ nazlı saçını tara”
- “Ala gözlerini anıñ sürmele
Ol mübârek ellerini kınala”
- “Çizmesin geydir dağı ayağına
Ol atasınıñ yüreginiñ yağına”
- “Hem dağı kaftanların geydüresin
Benümile düğüne göndüresin”
- “Kâ’be tarafında vardur bir dügün
Dügüne okudılar bizi bugün”
- 105 “Şöyle bil kim ol dügün kutlu ola
İsmâ’îl benümle gidebile”
- “Yoldaş olup⁵ şâz eylesün
Hem dağı dügün temâşâ eylesün”
- “Anası didi meded İsmâ’îl’im
Gönlüm içinde öten bülbülüm”
- “İsmâ’îl benim yüregim yağıdur
Hem dağı cigerimiñ bir bağıdur”
- “Babaya yoldaş olup şâz idicek
Ben kimünle eglenem ol gidicek”
- 110 “İsmâ’îl göz(üm) öñün(d)e döver seni
Görm(ey)icek anı gözsüz ola seni”

⁵ Kelime okunamadı.

“Ata oğulsız gidicek düğüne
Ayrılık odı düşe yüregime”

“Ben anıñ ayrılığına döymeyem
Bir dakıka görmesem eğlenemem”

“İllâ yendim er sözünü tutmalı
Tutmasam tamu dibine gitmeli”

“Çâre yok bu hasreti çekmek gerek
Er ne dirse sözünü tutmaq gerek”

115 “Böyle diyüp İsmâ’il’iñ saçını (5-b)
Tarayub boynına bend itdi anı”

“Tarayub hoş şıgadı kıllarını
Kınaladı İsmâ’il’(iñ) ellerini”

“Gözlerine sürme çekdi anası
Didi ananıñ ciğer pâresi”

“Çıkarup kaftânların aldı ele
Giydirdi anı İsmâ’il’e”

“İsmâ’il beñzer cihanıñ şâhına
Yüzi beñzer gökyüziniñ mâhına”

120 “Çizmesiñ öñine kodı ana
Oğlını kendi gözinden şaķına”

“İsmâ’il öpdı ananıñ elini
Hasreti bükdi anıñ belini”

“Oğlunu kucaķlayup öpdı gözin
Yüzine sürdi anıñ gö[r]klü yüzün”

“Didi senden ben nice ayrıluyım
Ayrılık derdine nice döyeyim”

“Göñlümün muħabbetini sevgüli kızum
Budur ol vuşlat benim saña sözüm”

125 “Kim bile ölüm dirim bizim için
Kanı da derdim benim kızum için”

“Siz gidecek bunda ben kalurısam
Hasretiñ çeke çeke ölür isem”

“İş budur vaşiyetim diyecegim

- “Son nefesde saña söyleyeceğim”
- “Şol gözi kim sürmeledi bilesin
Meyyitim gözleriyle göresin”
- “Diyeyin kim bu gözüm sürmeleyen
Gice gündüz fikrimin kaydıñ yiyen”
- 130 “Derdimi miñnetim çeken anam (6-a)
İsmâ’îl’(im) diyüp yol(lar)a bağan anam”
- “Ol mübârek ellerin kınaladım
Derdime bu dermân olam didim”
- “Ol mübârek ellerin alasin
Ol eliyle şalıma yapışasin”
- “Ayağının çizme giydürdim niçün
Ben ölünce kabrime gelmeñ için”
- “Ol ayâyı bizedgüm bilesin
Kabrim anıñlâ ziyaret kılasın”
- 135 “Tatlı dil ağzında var tûtî gibi
Kabrim üstünde öte bülbül gibi”
- “İşbu resmé sözler söyledi
Elin aldı Halîl’e ışmarladı”
- “İsmâ’îl emanet saña yâ Halîl
Öñine düşüp aña olğil delil”
- “Döndi oğlına didi ayrılmağil
Gözün açub (hem) ol Halîl’deñ ır(ıl)mağil”
- “Derde kıorsın [sen] anı birücügüm
Cümle ‘ömrüm hâşılı yavrucugum”
- 140 “Çünkü yola girdiler oğul ata
Bağıñ imdi evde olan fūrķate”
- “Anıñ ardınca ana taşra çıkar
Yürece şanki bir od düşmiş yaķar”
- “Yâ Halîl urduñ yürece yarayı
Kanda gidersin biçâreyi”
- “Şoñ sözümü söyleyem işidesin
Beni öldürüp de andan gidesin”

“Âhîret evleri(ne) beni göndürüñ
 Kanda gidersenüz andan gidesin”

145 “İsmâ’îl’im girü bile bakmasın (6-b)
 Hem anası hasretini çekmesin”

“Gitdi anlar yalnız kaldı ana
 Dönüb geldi ev[in]e yana yana”

“Şeytân ol dem girdi fitne donına
 Ağlayurak geldi Hâcer yanına”

“Sordu Hâcer aña kim ey kişi sen
 Hâcetiñ ne ise anı bitürem”

“Didi geldim ben tesellî kılmaya
 İsmâ’îl hâlini haber vermeye”

150 “Ne turursın xanı nazlı İsmâ’îl
 Anı boğazlamağa gitdi Hâlîl”

“Didi Hâcer atası kıymaya
 Düğine alup gidip öldürmeye”

“İblîs didi kim yâ Hâcer’e
 Hâlîl anı dostuna qurbân vire”

“İblîs eydür öyle buyurdu Hâlîl
 Anı qurbân itmege gitdi Hâlîl”

“Hâcer’e İblîs’i arar eyledi
 İllâ sözi yürece kâr eyledi”

155 “Nazlı nazlı besledüğüm İsmâ’îl
 Ey ‘aceb neyledi seni [ol] Hâlîl”

“Toğuz ay seni yürekde şakladım
 Her gice hem beşigini bekledim”

“Şakınırdım kendi gözümde seni
 Firqate düşürdün âhır sen beni”

“Ey güzel saçın taradüğüm kuzu
 Kınalı eli sürmeli ala gözi”

“Ey elimde bir tutam gonca gülüm
 Ol gülüñ içinde öten bülbülüm”

160 “Ey ananın kucağında nazlanan (7-a)
 Toğuz ay batnım içinde gizlenen”

“Ey mübârek ayağa çizme çeken
Ananı öksüz koyup oda yağan”

“Ey güzel kaftanların sırta giyen
Babamla düğüne gidem diyen”

“Babasıyla bile giden İsmâ’îl
Kanda iletirdi seni Halîl”

“Gitdi İblîs Hâcer ağlar zârıla
Dinle Şeytân dağı ne fitne kıla”

165 “Ol la’în eletirdi fitne atına
Şol dem irdi İsmâ’îli’ñ katına”

“Didi İsmâ’îl neye geldiñ bize
İşidüp İblîs anı geldi söze”

“Anla güzel İsmâ’îl İblîs didi⁶
Dinle ananın halin(i) diye(yin)[m]⁷ anı”

“Anan gönderdi beni dinle sözi
Fırâkıñdan kör olmuş iki gözi”

“İsmâ’îl didi ey yalancı kişi
Kalkup evden düğüne gitse kişi”

170 “Ana anuñ için fırkat kıla
Düğüne giden yine irte gele”

“İblîs eydür öyle şandın İsmâ’îl
Seni boğazlayısar bugün Halîl”

“Nerede düğün anı şorar mısın
Kanda gidersinüz bilür misin”

“Bu kez İsmâ’îl didigim İblîs’e
Teñri buyruğın şıyan kelb ise”

“Ben atanıñ yüreginiñ yağıyam
Hem ana cigeriniñ bir bağıyam”

175 “Çünkü derdime duyup nice kıya (7-b)
Bubaya⁸ ben neyledim boğazlaya”

⁶ Didi İblîs güzel İsmâ’îl anla

⁷ Ananın hâlini diyeyin anı dinle

Vezin uymadığı için beyit yeniden düzenlenmiştir.

⁸ Buba yazımı baba yazımı da vardır. Yazımda ikilik vardır.

“İblîs eydür çünki Hakk emr eyledi
Seni baban kurbâna nezr eyledi”

“Seni düğün var diyüb aldadıser
İledüp anda Hakk’a kurbân viriser”

“İsmâ’îl döndi babaya yâ Halîl
Dön gidelim hiç düğün hâcet değıl”

“Diñlemediñ mi bu kişiden sözi
Görmez olmuş dertli anamıñ gözi”

180 “Oğlunu yavı kılan anacığım
Ağlayup gözsüz kılan anacığım”

“Ey ‘aceb yüziñ görürmiyem ana
Böyle böyle ağladı yana yana”

“Oğlınıñ firâkıñı gördi ata
Neylesin bilmedi kaldı hayrete”

“Ne yaman miñneti bed-baht olmışam
İki dostun arasında kalmışam”

“Bilmezem kañgını terk eylesem
İsmâ’îl’i mi Hakk’a kurbân eylesem”

185 “Ne cevâb virem anıñ anasına
Döymeye taşlar anası yasına”

“İsmâ’îl’i virmesem dost yolına
Eve ilete(yi)m anası sevine”

“İllâ Hakk’ıñ emrini terk itmeli
Hem ahır tamu dibine gitmeli”

“Çâre yokdur İsmâ’îl’den [ben] geçem
Uçmağıñ kapusın evvel ben açam”

“Döndi ey(i)tdi ol Halîl evlâdına
Şeytân eydürler bu kişi adına”

190 “Bu ki İblîs kendü kâdrin bilmedi (8-a)
Hem dağı âdeme secde kılmadı”

“Ol ki la’net halkası bu mıdur
Dağı merdûduñ süsi⁹”

⁹ Kelime okunamadı.

- “Bu ki her kişi[yi] azdursa gerek
Kendü birle tamuya osa gerek”
- “Sen inanma bu la’îniğ sözlerin
anda görmiş bu ananığ gözlerin”
- “Bir taşıla var bu İblîs mâlını
Sürdi cennetden bu adem anı”
- 195 “ünkü İsmâ’îl işitdi bu sözi
Bir taş atdı İblîs’iņ ıkıdı gözi”
- “Şıymayuban isteğ sözünü
Vardı ıkardı La’în’iņ gözünü”
- “Didi Halîl İblîs’iņ ıkıdı gözi
Biz [hep] av ile ayruğ sözi”
- “La’în kör oldı gidelim tızrek
Hağğ yolu görmeyen göz böyle gerek”
- “Ata oğul İblîs’i kör itdiler
Anı koyup ol aradan gitdiler”
- 200 “Diņle imdi İblîs anda neyledi
Dağı ol hâlde ne fitne eyledi”
- “oşup İblîs kuşanın beline
Aldı fitne ‘atâsı eline”
- “Câzû gibi girmiş İblîs araya
Yine gitdi derdmend bîçâreye”
- “Vardı evin öņüne kapu çalar
Hâcer anı İsmâ’îl geldi şanar”
- “Yügrügüb kapuya geldi Hâcer’e
İblîs aņa bir şovuk haber vire”
- 205 “Didi kişi neye geldiņ hâneye (8-b)
Ne haberin var bu dertli anaya”
- “İblîs eydür kim aņa nicideyim
Şimdi İsmâ’îl katındaņ gelürem”
- “Halîl İsmâ’îl arar eyledi
Elini ayağını hep bağladı”
- “Boynunu çevirdi anıņ kıbleye
Diledi anı bugün boğazlaya”

“İsmâ’îl zârın işiddi kulağım
İş de çıkdı ağlamakdan gözlerim”

210 “Diñle imdi neleyiser Hâcer’e
Şanki eyler kendüyi pâre pâre”

“Ol mübârek saçını dahı yolar
Vardı bir halvet yere gör ne kılar”

“Anda kendüsin arar eyledi
Dahı eliyle ayagın bağladı”

“Döndi yönin kıbleye Hakk dostına
Kendü kendü(si)n kurbân itmek kaçdına”

“Kurbân oldı İsmâ’îl Hakk yolına
Ben de olam İsmâ’îl’(i)miñ yolına”

215 “Hâcer’iñ cümle hâliñ söylemege
Dilimiz varmaz hep anı dimege”

“Kağı dil anıñ hâliñ şerh eyleye
Kağı el anı yazup vaşf eyleye”

“Anı yazmağa uşanmaz el gerek
Dahı bilbil¹⁰ mi[s]âli dil gerek”

“Hoş anı ol dertde koyup gidelim
Varub İsmâ’îl hâlin şerh idelüm”

“Aldı gitdi anı düğine ata
İrdiler bir gün varup ‘Arâfat’a”

220 “Çünkü bunlar ‘Arâfat’a irdiler (9-a)
Anda bir halvet maqâma vardılar”

“Döndi Halil İsmâ’îl’e dir kuzı
Diñlegil bu dertli atandan sözi”

“Diñle atanıñ sözün yâ İsmâ’îl
Seni kurbân istedi Rabbü’l-Celil”

“Teñri buyruğın oğul şınamazam
Hem seni öldürmege kıyamazam”

“İki dostun arasında kalmışam
Ne yaman derde giriftâr olmuşam”

¹⁰ Bülbul kelimesi bilbil şeklinde harekelenmiştir.

- 225 “Saņa tanışık oğul fikr eylegil
 angısına râzısıñ [sen] söylegil”
- “İsmâ’ıl eydür Halil’e ey ata
 Dost(un)a yügrek dostunuñ sözün duta”
- “Râzı oldum ben dağı Haqq’dan yaņa
 Haqq için nê ideriseñ it baņa”
- “Çünkü lâyıķ olmuşam ben kul Haq’a
 N’iderem fâni[yi] var iken beķâ”
- “İllâ baba sen beni öldüricek
 ‘Arafât’da ķurbân viricek”
- 230 “Nicedesin oda hasret çekeñi
 İsmâ’ıl’im deyü yola baķanı”
- “Ne cevâb viresin ol bîçâreye
 Oğul acısı gören âvâreye”
- “Bir dağı meger eve varmayasın
 Dertli anam yüzünü görmeyesin”
- “Kim bulaydı evde bârî söyleseñ
 urbân olacağımı şerh eylesen”
- “Anama ben şarılup ķoķoyıdım
 Toya toya yüzine baķayıdım”
- 235 “Baņa olan kimesneye ola mı (9-b)
 Bu şasretim kıyâmete ķala mı”
- “Gice ķalkıp beşiği[mi] bekleyen
 Toķuz ay göñil¹¹ içinde řaķlayan”
- “Bu şaçımı nazlı nazlı şarayan
 Gice gündüz fikrimüñ ķaydın yiyen”
- “Ey güzel gözlerime sürme çeken
 Hem dağı ellerime ķına yaķan”
- “İşbu ķaftânları viren eğlime
 Ol vaşiyetleri ķılan oğlına”
- 240 “O(đlu)nı görmeyeceğin bilmiş imiş
 İşbu şasret yürece düşmiş imiş”

¹¹ Göñil sözcüğü iki şekilde harekelenmiştir.

“Şimdiki hâlimi de bile mi ki
Ana hakkını helâl kıla mı ki”

“Çün Halîl dinledi işbu sözleri
Yaş toluğdı görmez oldu [gözleri]”

“Didi cânım İsmâ’îl neyleyelim
Çâre nedir bu işe ne kılalım”

“İsmâ’îl eydür Hâk emrin eylegil
İşbu elimi ayağım(ı) bağlağıl”

245 “Cân acısı güç ola kim cânım
Bileğim bir yanına tokınam”

“Korğarım ki ‘âsî olam ataya
Hasret oldum çünkü dertli anaya”

“Halîl eydür nice bağladım elin
Ya nice ötmey idem bülbül dilin”

“Hem boğazlamağa nice döyeyim
Gül yüzünü nice kana boyayam”

“Hâl bu ki beş seni boğazlayam
Anaş sorar ise ne cevâb virem”

250 “Nidelim Hâk emrini itmek gerek **(10-a)**
Hem anış emrin tamam itmek gerek”

“Gel berü hey kızucağım İsmâ’îl
Teşri’niş emrin ider baylağıl”

“İsmâ’îl’i babası pek bağladı
Döyemedi zârı zârı ağladı”

“Şöyle ağladı Halîl kim anda bil
Gözlerinden yaşı akup oldu sel”

“İsmâ’îl eydür nedür ağladuğın
Bildim ahır sen beni aldaduğın”

255 “Aldaduş itdiş düğine git bile
Böyle mi kavlı eyledik atam ile”

“Çünkü bu işi başa ider idüş
Boğazlamağa alup gider idüş”

“Bu işi evde diseş başa n’ola
Bağaydım anama toya toya”

“Öpeyidiñ hâk-i pâyıını melâl
Südünü kılay ıdı [baña] helâl”

“Elvedâ’ olsun saña cânım ana
Benim için gezesin yana yana”

260 “Sen şanursın beni gitdi düğine
Ben tuş oldum Teñri’nüñ buyruğına”

“Biz muñ’iz her ne kim Hâk’dan gelür
Ana hasretin beni deli kıılır”

“Ayrılığı kıl başına virmesin
Ana yokluğunu kimse görmesin”

“Âh nidem yüzünü [dâhı] görmedim
Hem dañı nic’olduğın bilmedim”

“Ana anda kuzu bunda hasrete
Kaldı bu hasretine tâ kıyâmete”

“Bu gün ötmez ola dilim ¹²
Bağlandı ayağım elim (10-b)
İşbu hâlim saña ma’lûm
Olur mı anacığım”

“Babanıñ baña kaşdı ne
Boğazlayınca dostuna
‘Aceb meyyitim üstüne
Gelür mi anacığım”

“Böyle buyurdı Zü’l-Celâl
Şaluvirdi bugün Cemâl
‘Aceb emzürdügün helâl
Olur mı anacığım”

“Boyun virdi Hâk’a ata
Dünyâsın âhrete şata
Yapam vardur deyüp [baña]
[Yapayım] mı anacığım¹³”

“Düğüne götürüp [özün]¹⁴
Bağladı bugün [sözün]¹⁵

¹² İsmail as. ağzından çıkan bu mısralar 8’li hece ölçüsüyle dördlükler şeklinde yazılınca redif\kafiyeeye uygun olmuştur.

¹³ Kafiye ve redife uygun dördüncü mısra eklenmiştir.

¹⁴ Kafiye ve redife uygun kelime eklenmiştir.

¹⁵ Kafiye ve redife uygun kelime eklenmiştir.

Bu derd yüregine dögün
Olur mı anacığım”

“Kurbân olduğımı bile
Yola gire bile bile
Güzel saçın yola yola
[Ol] gelür mi anacığım”

“Ne geldi dertli başlara
Mutı’iz cümle işlere
Başını ‘aceb taşlara
[Hep] urur mı anacığım”

265 “Ey ata dost da’vâsını kılasın
Dôst yolına beni kurbân viresin”

“Sen bir oğul ile ben bir cânına
Zîşafâ dost olayım sultânıla”

“İsmâ’îl oldu anasına muķîm
İllâ ammâ gönlünü gâyet de sakîm”

“İşit imdi ol Halîl’iñ işini
Kıbleye çevürdi anıñ başını”

“Hem dahı sağ eline bıçaķ alur
Şol eliyle başcuğazın kaçırur”

270 “Çünki baķdı İsmâ’îl’iñ yüzine (11-a)
Hem tuş oldu [anuñ] ala gözine”

“Gözi göze yüzi yüze oldu tuş
Mühr ü şefķat koyuban itdi cûş”

“Gördi şebbâz gözi yüzine baķar
Ol Halîl ağlayuben gögsün kaçar”

“Yumdı gözün çaldı boynına bıçaķ
Sen şabırlıķ viresin bu derde Hâķķ”

“Çaldı yetmiş kez bıçağın kesmedi
Nice çalduğımı (ol) dahı bilmedi”

275 “Hâķķ Çalab ol bıçağa emr eyledi
İsmâ’îl’i kesme deyü söyledi”

“Bunca çaldı bıçağı kesmedi
Nice kessün Hâķķ Çalab kesme didi”

“Bu kez Hâlîl bıçağı çaldı taşa
Kesdi bıçak ol taşı başdan başa”

“Didi kim ey bıçak kestiñ taşı
Niçün tamam eylemediñ bu işi”

“Dile geldi ol bıçak dir yâ Hâlîl
Kesme didi(ydi) bir kılm Rabbü’l-celîl”

280 “Buyruk anıñdur buyuran oldurur
Cümle bu işleri kılan oldurur”

“Ben ne kıldım ki beni urduñ taşa
Yâ ne suç işledi İsmâ’îl (yâ) başa”

“İşbu hâl içreyken irdi Cebrâ’îl
Es-Selâmu Allah ‘Aleyk yâ Hâlîl”

“Hem dañı bir çoç viridi binmiş Celîl
Yederek getürdi anı Cebrâ’îl”

“Teñri selâm kıldı selâm yâ Hâlîl
İşde bir çoç viridi saña ol Celîl”

285 “Didi dostum göñlü olsa muntazım (11-b)
İşde “Ve feddaynâ bizibñin ‘azîm”

“İsmâ’îl’i biz aña bağışladık
Hem anıñ haqqında ihsân işledük”

“Ol çoçı boğazladı anda Hâlîl
Anları şâz eyledi Rabbü’l-Celîl”

“Gitdi Cebrâ’îl ol hażrete
Bağıñ siz dañı bu ‘ibrete”

“Tenri’nünñ dostı Hâlîl gibi gerek
Dôst yolına varını virmek gerek”

290 “Bunda hatm oldı bu destân yire
Vir şalavât şıdķıla peygambere”

İbrâhîm Edhem

Fâ’iätün/ Fâ’ilätün/ Fâ’ilün

“Yine geldi göñlüme bir söz dañı
Söyleyem diñleriseñ ey ağı”

“Allâh adıyla söze girelim
Hem Muhammed’e şalavât virelim”

“Bir hikâyet kılalım hoş muhtaşar
Lîk gâyet mu'teberdir mu'teber”

“Horasân'da var idi bir pâdişâh
Hükmi şarka garba geçerdî ey şâh”

295 “Adına derlerdi İbrâhîm Edhem
Mâlî mülki hâdden ziyâde (idi) hem”

“Hôrasân'da ol melik sultânıdı
Gâyet ile fâzıl ehl-i dâanıdı”

“Eydem anuñ neyleyüb nitdügini
Hôrasân'dan Mekke'ye gitdügini”

“İşid imdi Hakk ne 'ibret eyledi
Añır ol sultânlığı terk eyledi”

“Taht üzere bir gece yatmış ıdı (12-a)
Harîr atlas döşege yatmış ıdı”

300 “Ol Halil'e yatar iken düş görür
Düşü içre şanki saķıf debredür”

“Tâmuñ üzerinde bir kişi gezer
Çün taķır taķır nesne arar”

“İbrâhîm çağırdı kimsin ey kişi
Giceleyin eyleyesin bu işi”

“Kişi imdi ben senüñ devecü(gü)nem
Deve yâvı kıldım anı isterem”

“İbrâhîm Edhem bu sözi söyledi
Ey câhil şaşgun mısın yoħsa del(ü)[i]”

305 “Hiç taam üzerinde davâ mı ola
Pâdişâh tahtına deve çıka mı”

“İn sıra işi gelib bâşı
Saña şimdi virürmüñ bir deve”

“Alup anı ive ive gidesin
Harîr atlas içre dâ'im yanasın”

“Bu altun taht üzre Teñri mi olur
Teñri isteyen burada mı bulur”

“Teñri bulunmazıñ böylelik ile
Dâ’imâ nefis arzusın virmek ile”

310 “Delü şaşgın bildür bilmez misin
Kendözünge bir nazır kılmaz mısın”

“Hâ benim bunda deve istedüğüm
Hâ seniñ Teñri’ye kulum didigün”

“Şimdi seni deve diyü bindirem
Tâc u tahtı başuñı tar iderem”

“Deveci diñlesin gör ‘ibreti
Ĝâ’ib oldı söyleyib bu hikmeti”

“İbrâhîm Edhem uyandı uykuğan (12-b)
Mecnûn olayazdı ol dem (ğaykuğan)[kaygudan]”

315 “İRte oldı aşla yüzi gülmedi
Kaldı hayretde niyesin bilmedi”

“Üç güne deĝin ta’âm yimedi
Bu düşü hiç kimseye dimedi”

“Melûl olduğunu anıñ bildiler
Kavm ü kabîlesi cümle geldiler”

“Didiler ey şâhımız n’oldı size
Bu melûllik(in)den) haber virin bize”

“Pâdişâh hiç anlara söylemedi
Ol hâli kimseye şerh eylemedi”

320 “Kâpucıyla şaf tutup tırmışdı
Taht üzere kendü oturmışdı”

“İşid imdi ağ u hâl n’oldı meger
Karşudan koptı biñ bir heybetlü er”

“Bile bile geldi Edhem’e ol er
Korkusu yok kimseden kılmaz hazer”

“Kâpucılar ne kişidür bilmedi
Hiçbirisi nuñka kâdir olmadı”

“Toğrılup geydi hemân dem sarâya
Kimse mâni’ olmadı ol ere”

325 “İçerü girdi şaha virdi selâm
Söyleyiserdür ki bir ‘ibret kelâm”

“İbrâhîm Edhem didi kim yâ recul
Ne sebab bu gelmenüñ hacîl hacîl”

“Hâliñ(i) ‘arz eyle bize de bilelüm
Hem işüñ ne ise anı görelüm”

“Didi kim pâdişâhım diñle kelâm
Yolına (fidâ) olsun fidâ atam anam”

“Hem mübârek olsun iş bu tahtıñuz (13-a)
Açık olsun uğrıñuz[hem] bahtıñuz”

330 “Kervanımız vardur gelse gerek
Bu sarâya bu gice kınsa gerek”

“Ben gelmişem konaqcı olmağa
Yatacak yerleri hâzır kıılmağa”

“İşbu taht üstünde karar iderüz
Tañla turup erte yine giderüz”

“İbrâhîm eydür ey hayâsız kışi
Delü misin idesin böyle işi”

“Pâdişâh tahtına kervân kona mı
Hem icâz itsün gelin ayna mı”

335 “Bu sarây benüm ki kimse yatmaya
Tañla turup erte yine gitmeye”

“Ey kışi benden âzâd var cânuña
Yoqla bir ahi sarâyı kervânüña”

“Ol ki didi delüsin sen [ey] ahî
Bu sarây benimdir dirsın dağı”

“Senden öñdin bu sarây kimüñ idi
Pâdişâh didiñ ki atamuñ ıdı”

“Ol kışi didi dağı ol kimüñ
Didi añamdan muqaddem dedemüñ”

340 “Didi dedeñden muqaddem kim ey şâh
Fülânoğlu fülânıñ dir pâdişâh”

“Ol ki bir kaç ‘akraba şordı hemân
İbrâhîm Edhem anı kııldı beyân”

“Bu kez itdi kıancarü gitdi onlar
Bu sarây saña hibe itdiler”

“Pâdişâh itdi onlar kim geldiler
Hep ecel câmin içüben öldiler”

“İtdi kanı şol demde söyledüğün (13-b)
Kervân degil bu sarây didüğün”

345 “Bu benimdür dimişdür ey ahî
Bu sarâydan göçermin dahı”

“Bu ki kervan sarâyıdur bilesin
Tırmayup ahret yarağın kılasın”

“Çünkü evvel gelenler geçdiler
Bir bir ardınca konup göçdiler”

“Fânîdür gönlüñi virme sen buña
Heb gelen gitdi nevbet geldi saña”

“Bâkî şu fânîye şanmayasın
Dünyâ (i)çün ahireti yakmayasın”

350 “Fânîden hiçkimse bulmadı vefâ
Sen de göçersin bize kılma cefâ”

“Ârif ol kim kişi geldi nereden
Böyle deyüp gâ’ib oldı aradan”

“Ol ki kervâncı degil bir nâs idi
Şol nebî kim hazreti-l İlyâs idi”

“Ol sebep oldı ki gelip gitmeye
İbrâhîm Edhem’i irşâd itmeye”

“Söyledi aña nice ‘ibret kelâm
Nâbedîd oldı aradan vesselâm”

355 “Anı görüp İbrâhîm’iñ taqati
Yine oldı derdi üzer katı”

“Şol gice kim görmüş idi kaşşı
Deveciden almışıdı haşşı”

“Uş anıñ guşşasını çeker iken
Ne hayâldür işbu ahvâl der ‘iken”

“Hızır’un derdi o dert üzre ahî
Artuğ oldı ol şaha yüzden dahı”

“Pâdişâhıñ hiç mecâli kalmadı (14-a)

“Kaldı hayretde kendisin bilmedi”

360 “Nuḫkî dutuldı söylemez dili
İrmez oldu daḫı nesneye eli”

“Sen bilürsin ḫâlimüz yâ Rabbenâ
Diyü beni ağladı yana yana”

“Uyḫusuz gündüzi uladı düne
Bu ḫâl ile irdi devreklü güne”

“İrtesi gün ey(i)tdi şol ḫâdimlere
At egerleḫ binelim dir anlara”

“Varup taḫda şikâr eyleyelim
Cümle ‘asker binüp anda varalum”

365 “Bu ḫâlimüz neye irer görelüm
Pâdişâḫıḫ emrini hep bildiler”

“Atı donı hazır kıldılar [aḫa]
Hep tevâbî’ düşdi şâḫıḫ yanına”

“Urdılar ol ḫorasân pād(iş)âḫına
Ulanup gitdi yüce daḫ üstüne”

“Diḫle ḫâli noldı anda Edhem’iḫ
Yoḫıdı hem aḫlı başında anuḫ”

“Çerisinden ayrı düşdi pâdişâḫ
Nereye gitdüḫini bilmez o şâḫ”

370 “Tutdı bir taḫ üstüne ḫâ gedâ
İrdi Edhem ḫulaḫına bir nidâ”

“Meşḫûl oldu gitdi kendi ḫâline
Ol nidâ ḫoymadı ḫulaḫına”

“Az birazdan yine işiddi sözin
Ol âvâza ḫutmadı özin”

“Yine nidâ aḫa itdiler ḫoş
İbrâḫîm Edhem aḫa urmadı guş”

“Şun avaze didiler kim entebîḫ (14-b)
Yine ḫible didiler entebîḫ”

375 “Ya’nî uyanmazdın uyaḫ didi
İbrâḫîm işbu âvâzı diḫledi”

“Yine dert üzere dert oldu katı
Kalmadı şabrı tükendi tâkati”

“Yine kutlu yaş toluğdı gözlere
Ey(it)di üç oldu bu hikmet bizlere”

“Pâdişâh iş bunı böyle diyicek
Çıkageldi nâgehân bir geyicek”

“Ol geyige meşgûl oldu pâdişâh
At bıraktı ardın(c)a ol (anın) pâdişâh ¹⁶”

380 “Ağ sürüp kodı kûh üstüne
Sünüyle anı yıkmağ kaşdına”

“Ağ öñince ol geyik oldu hakîr
Kaça kaça oldu ‘aciz ol hakîr”

“Câncuğazı acıdı göz neyledi
Hakğ fasîh dil virdi geyik söyledi”

“Ya’ni bunun (içün) halk itdi Hakğ seni
Emr olunduğı sen (i)çün ey pâdişâh”

“Pes benim için halk itdi Hakğ seni
Sağa n’eyledim ki kovarsın beni”

385 “Bir yiyecek bulmadıñ mı kaldıñ aç
Benim etime olduñ ihtiyâç”

“Gök tutdı yüzün geyik hemân
Didi bu şâhıñ elinden el-amân”

“Tac u tahtı koyup bindi atına
Tama’ eyledi bir loğma etime”

“Uş mecâlim kalmadı nidem eyvah
İşbu zâlimden beni kurtar İlah”

“İşidüp Ethem anı oldu kadîr (15-a)
Aradan oldu ol gice nêbadîd”

390 “Düşdi atdan pâdişâh gör ‘ibreti
Neye beyhoş oldu gör hikmeti”

“At öñ yolın tutup geldi eve
Vardı tahtıñ öñine îve îve”

¹⁶ At bıraktı anın ardınca pâdişâh

“Gördiler ol atıñ geldüğini
Bilmediler pâd(i)şâhıñ n’oldugunu”

“Kavm ü kabîlesi cümle geldiler
Kulları çağırdılar baş açdılar”

“Bize olan bir kimseye olmadı
Atı geldi ol şâhumız gelmedi”

395 “Yine girü söze gelem
Pâdişâhıñ n’oldı hâli bilelim”

“Ol geyik sözün işitmişidi
Ağ üzerinde yere düşmüş idi”

“Yatdı anda bak felegin işine
Bir zamân ‘aklı gelmedi başına”

“Kalkdı yerinden atını bulmadı
Fâhr u geydügün hem bilmedi”

“Bir kez in gögsün gerip eyledi âh
Bir yabana doğru itdi ‘azm-i râh”

400 “Ol naşûh tevbesin dilde kılam
Aña keşf oldı melekût-ı ‘âlem”

“Şol kadar ağladı kim çıkdı ün
Gözi yaşu ısladı eşvâbını”

“Gitdiği yolda var ımış bir çobân
Kendi kulıydı meger ol çobân”

“Eginde bir kepenek aldı çobân
Bir gice taqyâ başında var ey cân”

“Şehirlerde dembedem güder koyun (15-b)
Pâdişâhıñ emrine virmiş boyun”

405 “Pâdişâh didi aña kim ey kul
Bir sözüm var söyleyem kıl kabûl”

“Şol gör kim kumaş vireyim ben saña
Ol kepenegi bâğıyla sen baña”

“Kavuşu şarığı saña vireyim
Ol keçeden taqyânı ben giyem”

“Saña virem cümlesin eşvâbımın
Giyeceklerin kim cümlesinün”

- “Tiz ol imdi bu işe işleyim
Senüñ ile donmısun değışelüm”
- 410 “Çoban eydür ben seniñ qaravaşıñ
Yitürürüm dâ'imâ becid işiñ”
- “Pâdişâhım ben saña ne diyeyim
Seniñ eşvâbıñı nice giyeyüm”
- “Ben bîçâre kulum kim ey şâh
Biñ bir 'âlem üzre olan pâdişâh”
- “Bu koyunlar cümle seniñ zehî er
Eşvâbım(ı) geymege kılıram hazer”
- “Pâdişâh eydür sözim eyle yâd
Seni şimden girü eyledim azâd”
- 415 “Bu koyunuñ cümlesin sağışladım
Kamusını hep saña bağışladım”
- “Şol libâs kaftânları giyesin
Beni hiçbir kimseye dimeyesin”
- “Soyunup çözdü şâha donları
Ehl-i gök kıldı teferrüc anları”
- “Bağdılar ol pâdişâhıñ işine
Giceden taqyâyı geydi başına”
- “Pâdişâhıñ atlısın geydi çobân (16-a)
Kepeneği virdi şâh bil ey cân”
- 420 “Ol işi (i)çün ikisi ayuşıldır
Birbiriyle libâs değışdiler”
- “Görün İbrâhîm Edhem (anda) neyledi
Fânîyi bâkîye tebdîl eyledi”
- “Dünyânıñ cebel donun çıkardı ol
Âhîret hil'atı kıldı kabûl”
- “Dur İbrâhîm didi kim ey çobân
Kimseye dimeyesin beni ey cân”
- “Çobânıla sözi hatm oldı tamâm
Doğrılup bir yola gitdi hemân”
- 425 “Yine geleşüm sözüñ mâkabline
İbrâhîm'üñ hanedan ehline”

“Gitdi vaqit bir oğlu var ıdı
İki aylık anasına yâr ıdı”

“Hizmet iderdi aña anası
Dir idi hem ananın bir dânesi”

“İbrâhîm Edhem için ağlar ıdı
Anın ile gönlün eğler idi”

“Ôğlına meşğûl idi dâ'im hemân
İrdi birkaç yaşına bu cüvân”

430 “Yigit oldı anasının bahtına
Çıkdı oturdı baba(sı)nuñ tahtına”

“Dâ'imâ dirdi ana diñle sözi
Teñri ata sözi halk itdi bizi”

“Ellerün atasını görmez misin
Kanda gitdügini bimez misin”

“Tac u tahtı ussuz itmiş niderim
Ben yetimi öksüz itmiş niderim”

“Anası eydür yigitler merdümi (16-b)
Yine tâzelediñ derdimi”

435 “Añı gördüm bir gün bindi atına
Cümlesin cem' itdi cümle katına”

“Çıkdı ol üstüne doğru ava
Ol vaqitden berü gelmedi eve”

“Şonra atı geldi kendi gelmedi
Kanda gitdügün 'alem bilmedi”

“Ol vaqitden berü yasın kılarım
Ne bilürsen bende anı bilürem”

“Diñle atası sözün hemân
Atası için ağladı pehlüvân”

440 “ İşid imdi yigit anda neyledi
Nice yıl hüküm ü hükümet eyledi”

“On sekiz yaşına girdi pehlüvân
Mişli yoğ ıdı cihânda ol zamân”

“İllâ bu İbrâhîm neyleyli
On sekiz yıl oldu gâ’ib olalı”

“On sekiz yıldan sözi dinle ahî
Çıkageldi oğlına bir müşdehî”

“Eytdi bir hayırlı sözim var (ey) ahî
Baña da hil’at virirsin ey sahî”

445 “Yüz sürüp devletiğe gelmişem
Mekke şehrinde atañı görmüşem”

“Arkasıyla dağda odun çeker
İletüp Mekke bâzârında şatar”

“Mâlı mülki terk idüp çeker ezâ
Anda dervişlere olmuş kethüdâ”

“Ol yigit işidüp iş bu sözi
Kanlı yaşla tıldı mübârek gözi”

“Ol kişi(ye) merdüm ile merd söyledi (17-a)
Luft idüp aña hil’at eyledi”

450 “Döndi çerisine eytdi geliñüz
Atı donı cümle hâzır kılıñuz”

“Mekke şehrine varuban irelim
Dertli atamıñ yüziñi görelim”

“Cümlesi çün emr-i şâhı bildiler
Tiz duruban yol yarağın gördiler”

“Develere urdılar yük vâfire
Bağladı anda bir ulu gâfile”

“Cümle ‘asker bilesince durdılar
Anda tâcir şıfâtına girdiler”

455 “Pâdişâh çıkdılar ey cân
Ol gice bindi atâ nev-civân”

“Yigidi gören gözinden şakımı
Değme sultânda yoğıdı taqımı”

“Egnine geydi harîr atlas kumaş
Anı gören olurıdı aklı faş”

“Ruğları gül mişâli (hem) hilâl kaşı
Cümlesine oldı bezirgân başı”

- “Oğlunun ardına düşdi anası
Didi ananın bir dânesi”
- 460 “Tâzeledün yine bağırm başını
Yine akuddıñ gözümün yaşını”
- “Sen gidince ben fâkîr bendesin
Bu ğarîbi kanda koyup gidesin”
- “Hasreti anıñ için ağlar iken
Señün ile göñlümi eğler iken”
- “Sen de bugün dert de kodıñ beni
Ana yavı kıldı ol birdâneyi”
- “Bu kez iki derd için ağlayayın (17-b)
Kimiñ ile göñlümi egleyeyin”
- 465 “Gördi ananın zârını pehlvân
İndi atdan yöninden kaçdı hemân”
- “Anacığım Mekke’ye ben varayım
Atamın hâlini ben göreyim”
- “Varuban getüreyim merdiñi
Gönlünüzden götüreyin derdiñi”
- “Ağlama sen ben tizcek gelürem
Atam alup yine girü gelürem”
- “Anası oğul nidem seni didi
Çorķarım dertde koyasın beni”
- 470 “Yüregimde bir acı var bilürem
Çorķarım yüziğe ğasret kaluram”
- “Ana oğul [birbirin] şarmaşdılar
Nevħa kılup ikisi ağlaşdılar”
- “Çekdi ğâfile develerin hemân
Mekke’ye yönelüp oldılar revân”
- “Yalınûz koyup da gitdi anayı
Anası gönderdi ol bir dâneyi”
- “İtdi var ey babamı görem diyen
Elcegezlerim koynımda koyan”
- 475 “Gitdi bezirĝân başı ğac kaçdına
Ħac degil meĝer ‘aşık Ħaķķ dostına”

“Gice gündüz yürüyüben gitdiler
Kâ’be’ye günlerden bir gün yitdiler”

“Yigit anda katlanup yol qahrına
İrişiyin girdi Mekke şehrine”

“Dalabıman geldi Mekke dârına
Varup indi Mekke’niñ bâzârına”

“Mekke ehli gördiler bu ‘askeri (18-a)
‘Acaba qaldı hemânn dem her biri”

480 “Gördi yigit bir bölük dervîşleri
Diñle imdi anda olan işleri”

“Didi sizüñ içiñüzde midür
Hıorasân’dan bir kişi var mıdur”

“Adı İbrâhîm Edhem idi
Hıorasân’da ol kişi sultân idi”

“Haber aldık size olmuş ketğüda
Anuñ için muşducu geldi bize”

“Çünkü dervîşler işiddi bu işi
Didiler vardur bizimle bir kişi”

485 “Şimdi ip aldı ve balta beline
Odına gitdi şu sahra eline”

“Dâ’imâ ol oduna dağa varur
Şol depeden aşuban şimdi gelür”

“Yigit anlardan bu sözi işiddi
[Ol vakitte] yaş ile doldı gözi”

“Ol haremnden ağlayu taşra çıkar
Geleceği depeye doğru bakar”

“Çünkü gözledi depeyi pehlüvân
Ol depeden bir kişi aşdı hemân”

490 “Şirtına yüklenmiş odın bir nice
Gelür aq şağallu bir koca”

“Koline taqmış odunuñ ipini
Beline şokmış baltanıñ şapını”

“Ol mübârek beli bükilmiş dağı
Qarnı şirtına yapışmış ey ağı”

“Gül yanağlar şolmuş dür ile
Şararup gül yanağ dönmiş kıazale”

“Eskiden eglinda hem yalın ayak (18-b)
Ol şahâne kıadd ü kıâmet iki kıat”

495 “Yatsu abdestiyle on sekiz sene
Uyumayup şabahı kıılmağıla”

“Uyķu derdinden o görklü cemâl
Olmışdı gül yanağlar der mişal”

“Nice yıl toynca ta’am yemedi
Üyku için hiç yire baş komadı”

“Ol yigit gördi atâsı hâlîni
Bir zamân öpmeydi varup elini”

“İtdi yıksın arkasından odunu
Varup andan sonra görse hâlîni”

500 “Edhem odun sırt(ın)da gelmedi uş¹⁷
Mekke pâzârında kııldı uş”

“Çağırup bu helâl odunu
Helâl akçeye alan var mı bunı”

“Biri geldi bâzâr itdi bütün
Akçenüñ dördin virdi aldı kıamusun”

“Edhem odun akçesin ey cân
Virdi dört akçeliķ etmek hemân”

505 “Etmegi getürdi ol miskinlere
Nışfını kııldı taşadduķ anlara”

“Daķı nışfin gitdi aldı ey cân
Gitdi şol dervîşlere anda hemân”

“Anlara ol yigit şormış idi
Yigit anlardan haber almışdı”

“Geldi anlara Edhem neccâdeye
Geçüp oturdı ulu seccadeye”

“Edhem’üñ ol idi ma’bed-hânesi
Diñle imdi neyleye birdânesi”

¹⁷ [ol] odun sırtında Edhem gelmedi uş

510 “İşid imdi yigit anda neyledi (19-a)
Gezdi ardınca anı seyr eyledi”

“Atanuş hâlini gördi ey cân
Bir yana başladı anda pehlüvân”

“Tâc u tahtı Horasân’da¹⁸
Mal u mülki koyup anda
On sekiz yıl gelip bunda
Odın çeken babacuğum”

“Hakk’uñ ‘ibretine bakup
Anamı hasrete yakub
Kolcağazına ip daqip
Odın çeken babacuğum”

“Beni iki aylık koyup
Ava gidem [deyü] kalkup
Diyüp derviş donın giyüp
Odın çeken babacuğum”

“Anamıñ hasretine bak
Seniñ için ider firâk
Gelüp bunda yalın ayak
Odın çeken babacuğum”

“Çıkup Mekke’niñ iline
‘Aşâsını almış eline
Şokup balıyı beline
Odın çeken babacuğım”

“Hakkıñ ‘ibretini görüp
Şalkup anda yola girüp
Hakk emrine boyun (530) verüp
[Odın] çeken babacuğum”

“Mal u mülki terkin idüp
Beni öksüz yetim koyup
Hakk emrine mutî’ olup
Odın çeken babacuğum”

“Söyledi bu sözi çünki pehlüvân
Atasına yönelüp gitdi hemân”

“İtdi varayın elini öpeyim
Ata Hakk’ıñ yerine getüreyim”

¹⁸ -8’li hece ölçüsüyle-dörtlük şekline çevrilmiştir.

“İletem anı anamın bahtına
Çıkarayım gine kendi tahtına”

“Böyle diyüp atasına saldı hoş
Atasının gözi aña doldı duş”

515 “Gördi Edhem karşısında bir yigit (19-b)
Çıkageldi karşısında key işit”

“Bir söz geldi Edhem’in göñline
Görmemiş öyle yigit hiç ‘ömrine”

“Kendi oğlu olduğın bildi hemân
Göge tutdı yüzün ol dem hemân”

“Didi kim ey ‘alem(le)ri var eyleyen
Adımı ‘alemde izhâr eyleyen”

“Şol zamân duş eyledik hikmetlere
Vâkıf itdiñ beni hep ‘ibretlere”

520 “Mal u mülki bırağdurdun hep başa
Tahtı koyup tapu kıldım ben saña”

“On sekiz yıl emrine girmiş iken
Kulluğa bir ân boyun virmiş iken”

“Göñlim hikmetleri dutmuş iken
Hağğ yolına biraz uymuş iken”

“Pâdişâhlık terk iden kişi iken
Yine bugün bir kişi şaldıñ bize”

“Kıomayup beni götürür ol eve
Emegimi idiser bâd-ı hevâ”

525 “Dilerim ki sende ey Bârî Hudâ
Kılma musallağ anı bugün bize”

“Ata oğlu bir yire dir misin
Emecigim çün yile virmesin”

“Yâ benim cânım el sa’at hemân
Yâ anuğ diyince düşdi pehlüvân”

“Öyle çıkdı Edhem ağzında du’â
Yegidip yakup cânın aldı Hudâ”

“Düşdi andan bak felek işine

Olmış idi ol dervîşler başına”

530 “Cümle bâzâra üzgün hep geldiler (20-a)
Añı Tâtar kırdı tutdı şandılar”

“Gördiler kim cânını virmiş Hakk’a
Âñı gören kaldılar hep hayrete”

“Didiler kim zihî nâzenin yigit
Kurbet ilde anasuz ölen yigit”

“Ey ‘aceb yoq mı ki bunun anası
Nice döye işbu derde anası”

“Acıdılar aña nice yüz kişi
İbrâhîm Edhem gördi bu işi”

535 “Bağdıñız mı anda olan işlere
Dağı ne geldi o dertli başlara”

“İbrâhîm Edhem didi kim varayım
Girü tırurı biricüğüm göreyim”

“Halkı aralayuban geldi ey cân
Oturup oğlan(ı) kucakladı hemân”

“Başcuğazın aldı dizine ata
Biz nazâr kıl eyledügi firqate”

“Baba arzulayup gelen¹⁹
Bu hâlîme muñı’ olan
Ata oqu yalan ölen
Yetim oğul ğarîp oğul”

“Ananurı hasretin çeksın
Gele deyü yola baqsın
Babağ firqatini itsin
Yetim oğul ğarîb oğul”

“Beni arzulayıp geldin
Ata oğuna düş oldun
Bu dertli bağrımı deldin
Yetim oğul ğarîb oğul”

“Baban Dervîş donın geydi
Mâl u mülki saña virdi
Bugün hep ellere kaldı

¹⁹ İbrahim Edhem’in ağızından 8’li hece ölçüsüyle dörtlükler söylemiştir.

Yetim(20-b) oğul ğarîb oğul (Raziyallah)”

“Karaymış babañ ceheti
 Karaymış anañ bahtı
 Assız itdüñ tâc u tahtı
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“Ata oqu seni yaqtı
 Kamu eller bize baqdı
 Firâkıñ yüregim yaqdı
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“Tâcı²⁰ girdiñ
 Gelip bu diyâra irdiñ
 Yigitligi bile virdiñ
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“N’olaydı beni şormasañ
 Arayup bunda gelmesen
 Dertli bağrımı delmesen
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“Seni evde turur derdim
 Nemde okurum derdim
 Murâdımı bile virdim
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“Anañ ‘aklı neyürsen
 Hasretiñe dile getürsin
 Tahtıña eller otursın
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“Bülbüli güllere virdim
 Envâ’ı kullara virdim
 Emegim ellere virdim
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“Benî dervişlere şuduñ
 Bildim oduna gitdiñ
 Sinem delik [delik] deldiñ
 Yetim oğul ğarîb oğul”

“Bir nazır kııl bu feleg[in] işine
 Ne getürdi Edhem oğlu başına” (21-a)

“Söyledikçe söz uzar olmaz tamâm
 Biz tamâm itdik burada vesselâm”

²⁰ Kelime okunamadı.

İlâhî der Zemm-i Dünyâ

“Zîneti neyledin niddiñ
Vefâsı yök yalân dünyâ
Neyleyeyin ne ideyiñ
Vefâsı yök yalan dünyâ”

“Gelenleri alıb gitdigi
Cefâsı çok virân dünyâ²¹
.....^{22,}
.....

“Nebîler bunda geldügi
Bir bir ardınca öldügi
Melekler secde kılduğı
Âdeme kalmayan dünyâ”

“Biri gelip biri geçen
Heb ecel câmını içen
Kanı şol hulleler biçen
İdris’e kalmayan dünyâ”

“Birin Haqq emrini koyan
Elli şuhûfî okuyan
Seyir örtüsü doquyan
O Şît’e kalmayan (590) dünyâ”

“Taht[1] üstünde oturan
Tahtını yeller götüren
‘Âleme hükmin yetüren
Sultâna kalmayan dünyâ”

“Kanı olan [a] demürçi
Kılur dahı nef(s)in)e güci
Cümleden yügrek or(u)cı
Dâvud’a kalmayân dünyâ”

“Bini bir yaşıdı biri
Geydi şırtına [ol] deri
Odur gemiciler pîri
Şu Nûh’a kalmayan dünyâ”

“Eşyâ üzer[ki] nâzır
Şol ki her iş de [hep] hâzır
Medede yetişen Hızır
İlyâs’a kalmayân dünyâ” (21-b)

²¹ Müstensihin dalgınlığına gelip unutulmuş olabilir. Kafiye şemesına uymadığı için fark edilmiştir.

²² Müstensihin dalgınlığına gelip unutulmuş olabilir. Kafiye redif düzenine uymadığı için fark edilmiştir.

“Zeyyin’e kabr[in]e giren
Elyas(a’)a acılar viren
Tenini [n](y)ic[e]ler yiyen
Eyyûb’a kalmayan dünyâ”

“Lillâh deryâlarda gezen
Gice gündüz deniz yüzen
Balıkçı karnında gezen
Yûnus’a kalmayan dünyâ”

“Raḥ[ı]man u Ḥaḫḫ’a iren
Ölüleri diri kılan
Şu dördüncü göge ağın
‘İsâ’ya kalmayan dünyâ”

“Ol daḫı gördi ölümü
Tûr üstündeki dilemi
Öğmegi Teḫri Kelîm’i
Mûsâ’ya kalmayan dünyâ”

“[Ḥâzînesin] yir[e] kaçın
Yetmiş biḫ anaḫtar açın
Mâlılan [bir] yire geçin
Ḳârûn’a kalmayan dünyâ”

“Ne erkek ḫodı ne dişi
Ne beg ḫodı ne şubaşı
Ol Mûsâ’nıḫ ḫarındaşı
Hârûn’a (605) kalmayan dünyâ”

“Mâlın ḫonuklara viren
Göḫlüni Raḫmân’a viren
Oğ[ı]lunu ḫurbân viren
Ḥalîl’e kalmayan dünyâ”

“Ḥaḫḫ emrine ḫoyun râ’is
Cazûluḫ eyleyen İblîs
Hâcer’iḫ [ol] bir dânesi
İsmâ’il’e ḫalma(ya)n dünyâ”

“Ḳanı İskender-i zamân
İrişdi ‘Üzeyre fermân
Ecele bulmayan dermân
Loḫman’a kalmayan dünyâ”

“Oğul ḫasretini gören
Ḳurtları bir yere diren (22-a)
Şonunda murâda iren
Ya’ḫûb’a kalmayan dünyâ”

“Şol kuyuya atılan hân
Aķçe ilen [ol] şatılan
Mısır şehrindeki sultân
Yûsuf ‘a qalmayan dünyâ”

“Muhammed ‘âşıkı gelen
‘Â’işe’ye (615) haber şoran
Resûl’ün cübbesin giyen
Veyis’e qalmayan dünyâ”

“Hakķ’uñ ‘îbretine baķan
Oğlunu hasrete yaķan
On sekiz yıl odun çeken
Edhem’e qalmayan dünyâ”

“Resûl’ün [ol] çehâr yârı
Evvel(â) Ebûbekir biri
Resul’ün kayın pederi
Şiddik’a qalmayan dünyâ”

“İkinci kimdür bil anı
‘Adl iderdi dün ü günü
Yürüden kırt (ile)[la] koyunu
‘Ömer’e qalmayan dünyâ”

“Şûreti göklerde olan
Melege ...²³ olarnın
Resul’ün kızların alan
‘Oşmân’a qalmayan dünyâ”

“Resûl’ün kardaş didügi
Kızı Fât(1)ma’yı virdügi
Teñri Aslân’ım didügi
‘Alî’ye qalmayan (625) dünyâ”

“El degirmenini çeken
Kendüsine²⁴
Atası (22-b) katına göçen
Fât(1)ma’ya qalmayan dünyâ”

“Kanı maştah iftirâsı
Anıñ (i)çün âyet gelesi
Odur mü’minler anası
‘Â’işe’ye qalma(ya)n dünyâ”

“Hakkın emrin tutan Aķmed

²³ Kelime okunamadı.

²⁴ Kelime okunamadı.

Dünyâsı [ol] şanan Aḥmed
Ravza'da yatan Muḥammed
Sultân'a kalmayan dünyâ"

"Dünyânın (630)[hep] işi cefâ
Kimse bulmayısar vefâ
Dir Ḥalîl İbn-i Muştafâ
Yüzümüze gülen [dünyâ]"

Mefâ'ilün\ Mefâ'ilün\ Mefâ'ilün\ Mefâ'ilün

"İlâhî sen naşîb eyle bize dünyâda dört şeyi
Biri 'ilim biri 'amel biri imân biri taqvâ"

"İlâhî eyleme muhtâc şu dört âdem kapusına
Biri kâdı biri müfti biri vâli biri şehâ"

"İlâhî sen naşîb eyle şu dört (635) eviñ kapusını
Biri câmi' biri mekteb biri ka'be biri ravzâ"

"İlâhî eyleme konşî şu dört kimseyi sen bize
Biri pâhîl biri câhil biri hâ'in biri nemmâ"

"İlahî sen naşîb eyle şu dört konşîyı dünyâda
Biri ğanî biri saḥî biri 'âlim biri zâde"

"İlâhî eyleme zevce şu dört 'avratı sen bize
İrak eyle bu(n)lardan kim bize lutf eyle ey Ḥudâ"

"Biri(23-a) er haqqını bilmez birisi namazı kılmaz
Biri maḥalleden gelmez biri müdâm kıılır nemmâ"

"İlâhî sen naşîb eyle şu dört 'avratı dünyâda
Kerem eyle bize anı bu dördün eylegil zevce"

"Biri er gönliñi yıkmaz biri namâzı terk itmez
Biri maḥalleye gitmez biri dâ'im ider takvâ"

"İlâhî şaklağil birin şu dört şey[iñ] mekrinden
Biri İblîs biri Deccâl biri Yê'cûc biri Mê'cûc"

"İlâhî eylegil yoldaş aḥir demde şu dört şey'i
Biri 'amel biri imân biri Qur'an biri şehâ"

"İlâhî sen ḥalaş eyle kabirde dört (650) mu'âzzebden
Biri dîk u biri zulmet biri 'âkreb biri ḥayyâ"

"Naşîb it rûz-ı maḥşerde şu dört kimseye şefâ'ât(in)
Biri Âdem biri Ḥabîb biri Ḥalîl biri Mûsâ"

"İlâhî sen âzâd eyle şu dört dürlü cehennemden

Biri veylün biri saķar biri caħım biri ğayyâ”

“İlâhî sen naşîb eyle şü dört cenneti ‘uķbâda
Biri Firdevs (23-b) biri na’ım biri ‘âdn biri me’vâ”

“İlâhî sen naşîb eyle şü dört ırmağı uçmaķda
Biri leyyin biri ‘asel biri sükker biri selcâ”

“İlahî bağ-ı uçmaķda naşîb eyle şü dört meyve
Biri ğurma biri üzüm biri mağşı biri (660) elma”

“İlâhî dilerin senden cennet içre dört şeyi
Biri Rıdvan biri Hûrî biri ğilmân biri rizâ”

“İlâhî dilerin âğir bunun cümlesi altmış dört
Naşîb it [ilki] kırkıyı yirmi dördünü”

Temmet

Hikâyet-i Ebu’l-Maħcen Raħmetü’lilâh ‘Aleyh Bismillâhi’r-raħmani’r-raħim

Ebu’l Ğasan-i Bekrî Muħammed ibn İshâķ ve ibn-i Ğuşâm raħmehümüllâhü te’âlâ şöyle rivâyet ve bu yüzden hikâyet eyler ki Resûlullâh Şallallâhu Te’âlâ ‘Aleyhi ve Sellem ğazretlerinüğ peyğamberliği zâhir olub berekât-ı mu’cizâtı yedi iķlime irişüb (24-a) çün kim Şan’ân vilâyetine irişdi San’ân meliki ol zamân Şaķıķa ‘Arabların cem’ idüb tâbi’ itmişdi o dört yaņa el uzadub çok vilâyete ğükm idüb ğünlerde bir ğün Medîne-yi Münevvereden bir kişi gelüb Şan’ân pâdişâhı Şaķıķa’nın ğuzurında²⁵ Resûlullâh Şallallahü ‘Aleyhi ve Sellem Ğazretlerinüğ evşâf-ı cemîle ve ağlâķ-ı ğamîdelerin ol değlü vaşf u beyân eyledi kim tağķıķi taķrîrden pâdişâh cân u dil ile kulaķdan ‘aşık olub ğazreti ğörmeğe meyl idüb muħabbet kıldı ve ârâm idemeyüb ğalvete ğirdi çünki uyķuya vardı vâķı’asında bir muraşşa’ tağt üzerinde bir münevver cemâl ğördi üzerinde kırmızı yâķûtdan düzölmiş ğubbeler içinde ‘âleme berķ urub cihânı münevver eylemiş ve bir aķ şaķallu pîr öğünde durub yüce âvâz ile nidâ idüb dir ki Seyyid-i Kâ’inât ve Ğülâşa-i mevcûdât-ı Ğabîbi Ğudâ Şafi’-i (24-b) rûz-ı cezâ ğâtemü’l-enbiyâ-yi Muħammed Muştafâ-ı budur murâd eylediği sulţân-ı enbiyânın ayağına yüz sürüb ziyâret ide ileri geldikde ğazret-i Resul ‘aleyhi’s-selatü ve’s-selam buyurdı kim yâ melik evvel lâyık ol andan ziyâretimize gel didi melik yâ Resûlullâh nice itmek ğerek buyuruğ didi Ğazret-i Peyğamber ‘aleyhis-selâm buyurdılar ki evvel Ğaķķ Subğâneğü ve Te’âlâ’nın birliğine ve benim ğaķ peyğamberliğime iķrâr idüb îmân ğetüresin didi melik hemân derğâl parmaķ

²⁵ (Şan’ân şaķıķân pâdişâhının) Şan’ân pâdişâhı Şaķıķa’nın ğuzurunda şeklinde düzeltilmiştir.

kaldurub cân u gönülden Kelime-yi Şehâdetî okuyub îmân getirüb Müslimân oldu andan Hazret-i Resûl ‘aleyhi’s-selâm hitâb idüb yâ Sa’îd şimden sonra bu fânî ‘âlemde yirmi bir gün ‘ömrün olub Nûr-i Rahmân’a garķ olub ahirete naql idersin didi Melik bu dehşetden uyanub gördi kim sarâyın içi nûr iie dolmuş bildi kim düşi Rahmanî ve gerçekdür bu şâzlıkla kalķub hazinesine **(25-a)** girüb bir çift şanduka envâ’ı armağan ve tuhfeler doldurub mühürledi ve bir Yahûdî’den on dört bin akçeye bir deve alub emânetini götüre diyü ısmarladı ve bu pâdişâhın on dört yaşında bir oğlu var idi adı ‘Abdurrahman u Ebu’l- Hacer idi yanına getirüb düşüni buña söyledi ve didi kim ey nûr-ı dîdem hazînem içinde iki şanduka hedâya koyub ve on bin akçeye bir deve alub deveciye ısmarladım vakta kim ben dünyâdan giderim sen benim yerime pâdişâh olasın zîrâ benim vaktim yakındır ol deveyi götürüb ol sandıkları yükledüb Medîne şehrine varub benim düşümde gördüğim ahir zamân peygamberini sen âşikâre göresin ve îmân getüresin ve îmânını muhkem idüb emânetimi teslîm idesin didi çün pâdişâh dâr-ı fenâdan dâr-ı beķâ sarâyına göçdi velâyet mâtem idüb oğlu Ebu’l-Hacer’i pâdişâh eylediler kırk **(25-b)** günden sonra babası vaşiyetine meşğûl olub şehrin uluların cem’ idüb ve bir kimseyi yerine vekîl idüb şandukları alub deveye yükledüb ve bunuñ yanına bir...²⁶ almayub Medîne Şehri’ne revân oldu aħşamdan yürüdi çün karanlık oldu yalnızlık gördüğü yok ziyâde gamdan uykusı geldi deveden endi ey mübârek ben yalnızlık görmedim isterim ki hemân bu gice beni hazret-i Resûlullâh’ın eşigine irgüresin didi ve kendüsi deve üzerinde şandıklar arasında yatub uyudu Resûl ‘Aleyhi’s-selâm şevķ ile ol deve şöyle yürüdü kim ol gice şabâh olunca Medîne Şehri’ne yakın geldi şehir ‘ayân oldu deve durub bir kez silkindi zîrâ üzerinde uyuduğun bilürdi Ebu’l-Hacer’i uyanub şehri gördi bu daħı Hazret-i Resûlullâh’ın mu’ciz’at-ı bereketidür deyüb Hakk’a şükürler eyledi bir yere konub bir haber alayım deyüb **(26-a)** şehir kenarına yürüdi nâgâh on kişiye rast geldi şakalları ak şûfiyâne libâslar ile ve ellerinde ‘asâ ve tesbîh ve tehlîl kılub şalavât getirürler çün Ebû’l-Hacer ol cemâ’ati gördi qarşu yürüdi bunlar daħı gördiler ki bir oğlan kisveleri a’la ve ayın on dördine beñzer bir deve üzerinde iki şanduk yükletmiş gelür hemân qarşulayub yakın gelicek eytdiler kandan gidersin Ebû’l-Hacer’e eytdi [onlara] kimler ve bu şehir ne şehridür evvel beyân kıluñ didi anlar eytdiler bu Medîne Şehri’dür ve şehrin şehir-i yarı ahir zamân peygamberi Muhammedü’l- Muşafâ Şallallâhu ‘Aleyhi ve Sellem Hazretleridür didiler Ebu’l-

²⁶ Kelime okunamadı.

Hacer gönünden eytdi kim dağı şâhib-mu'cizât Muhammed ki benim bunda geldüğimi bilüb yâranlar ile karşı geldi eytdi kim ol kutlu peygamberdir üzerine lâ'l ve altun ve cevâhir îşâr ideyim didi hemân çıkardı anlar eytdiler aramızda Muhammed yokdur lâkin bizden de **(26-b)** ayru degildir didiler Ebu'l-Hacer'e kendini kim olduğın ve babasının düşünde görüb ve âhirete naql idicek bilüb ve hedâyâ düzüb ve şandıklara koyub ve bir Yahûdî'den deve alub cümle vaşiyet itdüğünü bunlara hikâyet eyledi meger bu on kişi münâfıklar imiş birbirine bakışub eytdiler gördüğünüz mi bu câzû ve hâşâ Medîne'de oturur Şan'ân'a hüküm ider eytdiler seniñ babañ külli ahırını hatm olmamış zîrâ câzûlîk ile elvelenüb kadîm başın terk idüb gitmiş didiler Ebu'l-Hacer bu cevâbları eşitdi ey kavim ben ol haq peygamberiñ hizmetinde şöyle 'itikâd ile geldim ki olur olmaz söz ile dönmez böyle herzedenden ne hâşıl olur didi devesin koyub yürüdi ol münâfıklar şermende olub birbirine didiler ki zehî câmaz iş biz işledik şimdi bu oğlan Hz. Muhammed 'Aleyhi's-selâma bu deñlü mâl u ni'met ile vara Hâzret-i Bilâl-i Habeşî ezân **(27-a)** okuya biz namâza varayuz bu oğlan bizi görüb Muhammed 'Aleyhi's-selâma su'âl idüb dağı bunlar nice dostlardur ki seniñ hakkında böyle söz söylediler diye Resûl 'Aleyhi's-selâm buyurub bizi arayub koltuğumuzdan haçlarımızı çıkarub bizi helâk ideler diyüb münâfıklar başınıñ yüzine bakışdılar ol dağı eyitdi bunu ben eyitdim ben yaparım didi oğlanıñ ardından erişüb dur yâ melik didi Ebû'l-Hacer'e deveniñ başını çeküb durdı ol münâfıklar yanına gelüb ey yigit biz seni tecrübe kıldık sen hod şâdık imişsin gel seni Muhammed (A.S) a ta'zîm ile götürelim deyü aralarına alub nâgâh birisi saçından duşub yere urdı cümlesi üşüb ol kadar dögdiler ki ol şâdık Ebu'l-Hacer'iñ 'aklı gitdi ve bir gözini çıkardılar andan münâfıklar başı sen deve ile esbâbi eve getürüñ ben bunu bir belâya **(27-b)** dağı giriftâr ideyim didi ol toğuz münâfık deveyi getürdiler biri Ebu'l-Hacer'i mescid kapısına getürüb bıraktı kendüsi içeri girdi gördi kim Muhammed 'Aleyhi's-selâm Aşhâb-ı Kirâm ile oturdu hemân emâmesin yire urub feryâd eyledi didi kim yâ Habîbullâh eger kâfir ise konuğa ikrâm idüñ buyurdunuz idi imdi geçen gece Melik-i Şan'ân'dan bir putperest konuğı eve alub ri'âyet eyledim ta'âm yedirdim ve hoş görüb ehl-i 'iyâlim arasında yaturdım meger kalbinde kem niyyeti varmış biz yatdıktan sonra hâzîneme girüb cemî' varlığım alub iki şanduka koyub ve bir Yahûdî'den on dört biñ akçeye bir deve almış idim ol malımı ol deveye yükledüb ve bir yaşında bir oğlum boğazlayub gider şabâh oldu bu kazâyı gördüm nâliš itmeyüb Cenâb-ı Haq'dan gelen kazâyâ şabr itdim ve bir kimseye bildürmeyüb her tarafa gizlü adamlar gönderüb ol oğlanı gönderüb **(28-a)** ol

oğlanı dutub mâlîm elime girüb ancak oğlumun kanı kaldı didi Resûl-i Ekrem sav. buyurdu bu didigin oğlan ne kadar vardır ol münâfık eyitdi on üç on dört yaşında var didi Hz. Ebûbekir ra. eyitdi bu yaşda olan gurbetde böyle iş itmege kâdir olur mı Resûl ‘Aleyhi’s-selâm ol münâfıka didi kim şimdi ol oğlan kâdandır ol eyitdi kim yâ Resûlullâh kanlımdır elime giricek oğlum acısı ile urub başın yardım mescid kapusunda yatur didi Hz. Resûl Bilâl’e oğlanı getir görelim ne şıfatlıdur didi Bilâl taşra çıktı gördi bir oğlancık kana gark olmuş yatur kucağına alub içerüye getürdi Resûl eyitdi yâ Bilâl oğlanı kaldır Bilâl Ebu’l- Hacer’iñ başını kaldırdı muhkem döğmişler yüzi gözi kan ile tobrağa bulaşub bellüsiz olmuş **(28-b)** yüzünü yuyub ve silüb pâk eylediler hemân ayıñ on dördine dönüb münevver oldu Resûl çün oğlanıñ yüzine nazar kıldı Hz. Ebûbekr’e eyitdi yâ Şiddîk bu sözlerle bu işler gerçek ise ‘acebdür ol münâfıkıñ adı Şalyâ idi Resûlullâh buyurdu yâ Şalyâ bu işe şâhidin var mıdır eyitdi Yâ Muhammed tanık kaç gerek Resûlullâh buyurdu iki şâhid eyitdi toköz şâhid getüreyim didi varub toköz münâfık buldı yoldaşların getürüb dinletdi Medîne’de bu haber şâyi’ oldu aşhâb Rıdvânüllahi ‘Aleyhim ecma’în bölük bölük mescide gelüb cem’ oldu ol münâfıklar dañı gelüb selâm virüb beşin bir yaña ve dördü bir yaña geçüb oturdılar Şalyâ Ebu’l-Hacer yanına gelüb eyitdi Yâ Muhammed kanlımdır kanımı isterim didi Resûlullâh eyitdi şâhid gerekdir hemân toköz münâfıklar ilerü gelüb eyitdiler **(29-a)** Yâ Muhammed cânımızu kimseden ötüri götürmeziz cenânınıza Hakk Te’âleniñ kelâm-ı şerîfi ile i’lâ buyurdunuz ki velâ tektümü’ş-şehâdete biz tanıklık viririz ki bu kişi bu oğlanıñ hakkında ne derse cümlesi gerçektir ve haqdır Resûlullâh çün kim bunu dinledi Emîrû’l-Mü’minîn ‘Ömer ile ‘Alî’ye emr eyledi. Tâ kim bu oğlanı meydân-ı siyâsete getürüp evvel iki ellerin kesüb andan sonra dar ağacına aşa koyub ve andan oda yakub külünü göge şavuralar fi’l-hâl ‘Ömer ayak üzere gelüb Efleha’ya işaret idüb oğlanı mescidden alub arkasına yüklenüb siyâset meydânına getürüb ‘Ömer Efleha’ya oğlanıñ iki ellerin kesin andan aşın deyüb buyurdu Eflaha dañı gulâm iki ellerin kesüb boğazına urğan geçürüb aşsam gerekdir hiç söylemezsin bir cevâb virmege dilin yok mıdur bu kişi seni ne belâya uğrattı diyince Ebu’l-Hacer’iñ iki eli bir ayağı kesilmege layık **(29-b)** degildir didi ellerin ve ayakların keddiler üzerinde kışâş kaldı bu kere şehir halkı odun getürsünler tâ kim ateşe yakalar deyü nidâ eylediler halk arasında gülgüle düşüb nefir-i ‘âm oldu her biri birer kucağ odun ile siyâset meydânına yürüdiler ol zamân Emîrû’l-Mü’minîn İmâm Hasan İmâm Hüseyin (ra.) hz. kuşluk yemeği yemek için hocadan eve giderler idi biri altı yaşında ve biri dört yaşında idi şehriñ içinde

halk ile bu feryâdı görüb aşlını su'âl eylediler birkaç kim sene haber virüb didiler ki ey kurretü'l-âyn ehlü'l-yakîn on koca âdemler ki bu yakında dedeñiziñ huzûrunda îmân getürdiler evlerine Benî-Şakîka' dan bir oğlan konuk olmuş henüz on üç on dört yaşında gice ile kalkub malların uğurlayub ve bir oğlunu boğazlayub kaçub gitmiş duñub getürdiler Resûlullâh'ın huzûrunda **(30-a)** şâhidler diñletdi ve üzerine işbât oldu Resûl 'Aleyhi's-selâm buyurdi ki ol oğlanı Siyâset Meydânı'na iletüb iki ellerin ve iki ayakların kesüb andan şalb idüb ve ateşe yaqsalar gerekdür didi Hikmet-i Rabbânî'yle İmâm Hasan u İmâm Hüseyin'in mübârek hâtırları gâyet ile bu ahvâlden gamnâk olub biribirine didiler ki on dört yaşında bir şabî ola ve garîb ola bunıñ gibi iş itmege nice kâdir olur bunı 'aklımız kabûl itmez gel varub oğlanı dañı görelim ol oğlan göñlümüzde yir iderse dedemizden recâ idelim cedd-i A'lâmız Resûlullâh'ı mu'cizâtından Haqq celle ve 'alâ 'inâyetiyle ve eli ve ayağı sağ ola didiler bu niyyet ile yürüyüb ol meydâna geldiler cemâ'at eyitdi yâ oğlan kevşer sâkîleridir İmâm-ı Mükerremîn Hasan ve Hüseyin Hazretlerini seni ziyârete geldiler diyince Ebu'l-Hacer **(30-b)** bir kezden âh idüb cân virdi İmâm Hasan başını kaldırub yüzünü gördi âh idüb düşdi 'aklı gitdi İmâm Hüseyin bunı görüb qarındaşınıñ başını kaldırub dizi üzerine aldı ve şu serpdı 'aklı başına geldi qarındaşım sen sağ imişsin bu oğlanı seni şandım 'aklım gitmiş bilmem n'olmuşam ben hod cedd-i 'alâmdan işitmişim her kim benim Hüseyin'ime beñzege andan hatâ gelmez imdi bu oğlanda hatâ vardur deyüb 'âmelerin ellerine alub siyâh geysülerin gül yüzlerine tağıdub feryâd idüb yâ ceddehu yâ Habîbullâh deyüb mescide girdiler vaqtâ kim Resûlullâh bunlarıñ bu hâlini gördi hemân mübârek gözleri yaş ile doldı ey göz nûrları kimden güç ve zulüm gördiñiz didi İmâm Hasan eyitdi yâ ceddehu ve yâ Resûlullâh egerçi gâyet terk-i edebdir lâkin güci 'Alî Hazretiñden gördik didi Resûlullâh buyurdi **(31-a)** nûr-ı dîdelerim benim 'âlemde menâ'ide vü himmet ü sa'yim oldur ki âhirette bir za'îf qarınca benden haq da'vâ ve taleb itmeye didi yâ sen benden ne gördiñiz didi böyle feryâd idersin didi ki İmâm Hasan eyitdi yâ ceddâ mübârek lisân-ı hikmet-nişârınıñdan buyurdiñız ki her kim benim Hüseyin'ime beñzer andan hatâ gelmez Resûl eyitdi belî öyledir ol sözi ben şimdi dañı diyerem didi İmâm Hasan eyitdi Yâ ceddâ öyle olıcağ pes revâ midur ol ma'sûmıñ elin ve ayağın kesdi[r]üb odlara yandurasın didik de Resûl 'Aleyhi's-selâm Ebûbekr'e nazar idüb didi kim ben bu oğlanı henüz gördük de bu iş bundan 'acebdür didim idi Hüseyin'ime beñzetdiğimden ötüri idi Ebûbekir (ra.) belî beñzer murâdıñız nedir didi İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin murâdımız şu ki ola oğlanı ateşe yandurmayub ve ol on kişiniñ ellerinden

kurtarub Hakk sübhânehu ve te'âlanıñ **(31-b)** ulu dergâhına niyâz ve recâ idüb yâ
 ceddâ ol oğlan tâze hayât bulub eli ve ayağı sağ ola ve bize qarındaş ola yarı yoldaş
 ola didiler Resûl Bilâl'e emr idüb buyurdı kim cümle aşhâbı ve ol on kişiyi mescide
 getüre Bilâl meydâna varub Aşhâb-ı Kirâmı mescide da'vet eyledi ol on münâfıkı
 buldı kapularına varub çağırdı çün kim Bilâl'i bildiler hâne şâhibi taşra geldi meger
 bu mel'ûnlar şarâb içerlerdi meclisi kaldırdılar ve cümle Bilâl'e istikbâl idüb fermân
 nedir didiler Bilâl eyitdi Resûlullâh sizleri ister buyuruñ didi anlar da Sem'ân ve
 Tâ'an siz varuñ bizler dañı abdest alub varırız didiler içerü girüb birbirine didiler bu
 câzû bizi oğur kim bu oğlanı biz de dilek idüb ellerin ve ayakların yerine koyub
 üzerine efsûn oğur ve ol oğlan sıhhat bulub bizden da'va ide ve cümle esrârımızı fâş
(32-a) idüb koltuklarımızdan haclarımızı buldurub ve başımıza dürlü dürlü belâlar
 getürüb otlara yaqalar lâkin göziñiz açuq olsun diyü birbirine ısmarladılar başlarına
 'imâme şarınub ellerine 'aşaların ve tesbihlerin alub dillerinde zikir şalavât ile
 mescide geldiler içerü girüb Resûl hazretine selâm virüb beşin bir yaña ve beşin bir
 yaña oturdılar Emirü'l-Mü'minîn Ebûbekir'i Şiddîk (r.a) ayak üzere turub 'izzet ile
 bunlara selâm virüb bunlar dañı selâmı aldılar andan sonra Ebûbekir eyitdi beni bilür
 misiñiz belî bilürüz Benî-Temîm Kabile'si'niñ ulusısıñ ve Resûlullâh'ıñ yâr-ı gârı
 Şiddîk'sıñ didiler Hz. Şiddîk eyitdi zâhirim budur bâtımın bilür misiñiz didiler
 bilmezüz Ebûbekir eyitdi bâtımın budur bir gün Resûlullâh'ı Cebrâ'îl Aleyhi's-
 selâm'a su'âl idüb buyururlar yerler ve gökler yogiken ne var idi **(32-b)** didi Cebrâ'îl
 eyitdi vahdet meydânı var idi ve ol meydânıñ ortasında nûrdan bir direk var idi
 başında iki gögercin oturmış idi biri yâ Muhammed seniñ rûhuñ ve biri Ebûbekir'ıñ
 rûhu idi diyicek Hazret-i Resûl buyurdı ol zamânda bizlere Cenâb-ı Rabb-i 'İzzet[in]
 hitâb-ı emir geldi üçün her kankıñız geçerse âhir zamân peygamberligini ve şefa'at
 hil'atını aña giyderem didi ve bu maħalde Resûl eyitdi Tenri Te'âlanıñ haqqı çün
 benim rûhum ile Ebûbekir'ıñ rûhı ol 'azamet meydânında pervâz idüb şöyle uçdılar
 şehâdet parmak ile orta parmak bir yere gelse nice orta parmak şehâdet parmağı
 geçerse benim rûhum ancak ol miqdar ilerü gitdi yoħsa berâber idi Resûlullâh bunu
 beyân kıldı cümle aşhâb işitdiler şadağa yâ Resûlullâh didiler Hazreti Ebûbekir dañı
 bunlara didi kim benim hürmetime bu oğlanı bârî şimdan sonra bağışlañ didi anlar
 eyitdiler **(33-a)** seniñ haqq-ı hazretinde olan mertebenñden bize ne fâ'ide biz bu oğlanı
 bağışlamazız didiler Ebûbekir ebsem oldı nevbet Hz. 'Ômer'e geldi ayâk üzerine
 kalkub bunlara selâm virdi selâmı aldılar bu dañı didi kim beni bilür misin didiler
 bilürüz cümle Kabâ'il-i 'Arab'ın re'isi 'Ômer'in Hatâb'sın ol eyitdi bu zâhirimdir

bâtınımı bilür misiz didiler bilmezüz didiler ‘Ömer (ra) eyitdi kim ben Resûlullâh’dan eşitdim ki bi’zzât Hâzreti Rabbü’l-‘âlemîn celle şânühû ve ‘amme nevâlühû benim üzerime selâm kılmış ve Resûlullâh benim hakkımda buyurdi kim eger benden sonra peygamber gelse ‘Ömer gelür idi imdi başa ‘izzet bu oğlanı bağışlaş didi anlar bize seniñ mertebenden ne fâ’ide bağışlamazız didiler ‘Ömer epsem oldı ‘Osmân geldi ayak üzerine kalkub bunlara selâm virdi selâmı aldılar beni bilür misiz bilürüz Benî-Ümeyye Kabîlesi’niñ melik (33-b) zâdesisin ve Resûl-i Ekrem’iñ damadısiñ didiler bu zâhirimdir lâkin bâtınım bilür misiz didi bilmeziz didiler ‘Osmân eyitdi Resûl-i Ekrem Hâzretinden eşitdim ki her peygamberiñ cennetde bir koñşusu vardur benim koñşum ‘Osmân’dır deyü haber virdi pes imdi bu cemâ’at tanıķ olsunlar cennetde koñşuluğa Hâķķ’dan sizleri isteyem didi bu oğlanı başa bağışlaş bunlar eyitdiler biz cennetde olıcaķ birbirimize yakın ırâķ birdir biz bağışlamazız didiler ‘Osmân ebsem oldı nevbet hâzreti ‘Alî’ye geldi ayak üzerine kalkub bunlara selâm virdi selâmı aldılar beni bilür misiz bilürüz Resûlullâh’ıñ damâdısin Ebî-Tâlib’sin didiler bu zâhirimdir bâtınımı bilür misiz didi bilmezüz didiler Resûlullâh benim hakkımda haber virüb beşâret buyurmuşdur ki Hâķķ Teâ’lâ yarın kıyâmet gününde âb-ı kevşer sâķiligin ‘Alî’ye ihsân ider cümleden evvel Hâbîb-i Ekrem hâzretine şunam (34-a) o daķı Hz. Âdem-i Şafıyy’e ol daķı İbrâhîm Hâlîl’e ol daķı Nûh Nebîye şuna birisi içmeye tâ Server-i Enbiyâ ‘Aleyhimüş-şalavâtu ve’s-selâm Hâzretleri içmeyince andan sonra ümmete şunam öyle olduķda hâzır cemâ’at tanıķ olsunlar cümle ümmetden evvel size şunayım bu oğlanı bağışlaş didi anlar eyitdiler eger Hâķķ Te’âlâ kevşeri bize naşîb kıldıysa içerüz evvel olsun sonra olsun dünyâ dolusu ‘Alî olursuñ da bağışlamazız didiler ‘Alî ebsem oldı bu def’â nevbet Seyyidi’s-saâdet hülâşatu’l-mevcûdât Şefi-i Ümmet Hâbîb-i Hâzret-i Hayr-i Hâķıllâh Muħammed Resûlullâh Şallallâhü ‘Aleyhi ve Sellem Hâzretlerine gelüb mübârek ayakları üzerine kalkub hemân cümle-yi aşhâb ta’zîman ayakları üzerlerine kalkdılar Resûl ‘Aleyhi’s-selâm oturuñ deyü işâret eyledi oturdılar andan sonra Hz. Peygamber ol on kimseye virüb bunlar daķı (34-b) ta’zîm-i ikrâm ile selâm aldılar Hz. Peygamber beni bilür misiz deyü buyurdılar anlar daķı belî bilürüz ahır zamân peygamberi sultân-ı enbiyâ Muħammed Muştafa Allâhü Te’âlâ’nıñ hâķ peygamberisin didiler bu zâhirimdir bâtınım daķı bilür misiz didi bilmezüz didiler Sultân-ı Enbiyâ didi ki Allah Celle Şânühü ve Amme Nevâlühü Kemâl-i Kudret ve

Maḥzen-i Hikmetden Şân-ı ‘İzzet-nişânım hakkında ‘Azamet-i Celâl-i heybeti ile levlâke levlâke lemâhalaktu’l-eflâk²⁷ deyü buyurdu ya’ni yâ Muhammed eger seni yaratmasam felekleri yaratmazdım dahı benî Şefîu’l-müznibîn kılub şefâ’at hil’atını geydürüb mesrûr itmişdir cümle melekler ve zemîn ü âsumân ve aşhâbım tanıķ olsunlar kıyâmet günü sizleri Cenâb-ı Hakk’dan şefâ’at itmeyince ümmetimden hiç kimseye şefâ’at itmeyem tek hemân bundan bu oğlanı baņa ‘izzet ü hürmet bağışlan didi bu münâfıkların yürekleri **(35-a)** polad demirden ziyâde katılanmış mel’ûnlar te’vîle başladılar ve eyitdiler yâ Muhammed Hz. Kur’an haber virüb Allâh buyurmadı mı Menzellezî yeşfe’u ‘indehu İllâ biiznih²⁸ çün Hakk hazretinden izin olmaya sen bize şefâ’at idemezsin öyle olsa bu oğlanı şimden sonra bağışlamazız diyince Allahü Ekber Kebîrân aşhâb arasında bir feryâd u figân kopdı kim zemîn ü asumân harekete gelüb ‘arş-ı ‘azîm ditredi feleklerde melekler birbirine doķundı İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin ağlaşdılar ve cümle aşhâb eyitdiler ki bu on kişilere hâşâ şahîh ehl-i imân olalar bunlarda bir hâl vardır didiler Resûlullâh hayretde kaldı nâgâh Cebrâ’îl Emr-i Hakk ile gelüb eyitdi yâ Nebiyallâh Teñri Te’âlâ sağa selâm kılub buyurdu ki cümle aşhâb yanına alub ve ‘îmâma şarunub minber üzerine ağub benim dergâh-ı ‘izzetime şenâdan sonra ol oğlanın bindügi deveyi ve ol kimseleri **(35-b)** minber önünde aşhâb huzûrına getürüb deveyi çökerde ve imâmenin bir ucın devenin başı üzerine urub ahvâl ne oldıysa su’âl eyle kemâl-i kudretim ile ol deveyi söyledüb nuṭuk virem cümle ahvâl ne olduğın beyân ide diyüb haber virdi Resûl-i Ekrem aşhâba bildirdi me’mûr oldukları üzere ol on kimseleri ve oğlanı ve de hazır idüb peygamber dahı minbere ağdı ve Hakk Teâlâ’ya hamd ü şenâ eyledi cümle aşhâb mübârek cemâlin müşâhede eylediler ve tekbîr ü tehlîl ü şalavât iderek şâf şâf oturdılar ve hâdimler ol deveyi minber önüne getürdiler Resûlullâh mübârek ridâsıyla deveyi örtüb ayağı üzere du’â eyledi tâ kim deve söyleye ve sizi beyân eyleye izn-i Hakk ile deve lisâna gelüb bülbül âvâz ile eyitdi kim Eşhedü enlâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden ‘abduhû ve Resûlüh²⁹ diyüb eş-şalâtü veş-sselâmü ‘âleyke yâ Resûlullâh³⁰ **(36-a)** eyitdi ol Teñri hakkı çün on sekiz biñ ‘âlemi ve cümle maḥlûkât ve benî-âdemi yoğ iken var eyledi anın hakkı çün haber ne yerden ve bu oğlan kimdir ve bunu on kişi ķanda buldılar söyle didi deve eyitdi

²⁷ Sen olmasaydın, sen olmasaydın; alemleri yaratmazdım.

²⁸ (Allah’ın) izni olmaksızın onun katında şefâatte bulunacak kimdir? Bakara/2/255

²⁹ Şahitlik ederim ki Allah’tan başka ilâh yoktur ve yine şahadet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve resulüdür.

³⁰ Salât ve selâm üzerine olsun ey Allah’ın resûlü

Şan'ân Meliki'nin düşü ve düşünde Müslümân olub ve eceli yakın olduğunu beyân idüb ve bir Yahûdî'den on dört biş akçeye kendüni alub ve iki şandık hedâyâ düzüb Hz. Resûl'e getür diyüb vaşiyet idüb vefâtından sonra pâdişâh olub kırk günde babasının vasiyyetine meşgûl olub vasiyyetini yerine getürmek için yalnız yola düşüb Hakk Te'âlâ Kerem ü İhsân ile vilâyet-i Şan'ân'dan bir gicede Medîne'ye gelüb bunlara rast geldügin bir hikâyet eyledi Ebu'l-Hacer'i göreyim diyü taleb eyledi Resûlullâh buyurdu oğlanı deveye gösterdiler deve ol pâdişâh-zâdeyi bu halde görüb burunından inleyüb şöyle ağladı kim **(36-b)** işidenler cigerin tağladı göklerde melekler ağlayub feryâd u figân idüb yedi kat gökleri geçdi 'arş-ı 'azîm ditredi ol mübârek hayvân bir kerre âh idüb başını minber ayağına şöyle çaldı kim başı pâre pâre olub beyni minber ayağına dağıldı çünkü devenin bu işini gördiler tekrâr aşhâb arasında bir feryâd kobdı ki zemîn ü asumân birbirine tokundu hemân ol dem Cebrâ'il gelüb yâ Resûlallâh ağlamasunlar zîrâ sizin ağladığınızdan cennetde hûrîler ve asumânda melekler ağlarlar nâgâh bir kerre âh idüb yedi kat yerleri ve yedi kat gökleri siyâh iderler Cenâb-ı 'İzzet Celle Celâlühû saña selâm kıldı ve buyurdu kim ol oğlanın çekdiği cezâ ve cefâ ezel-i ezelde taqdîrim ve hükmüm idi başına her ne geldi ise ben yazmış idim bozulmaz bir nice hikmetim vardır eger Habîb'im dilese yine şâğ ola aşhâba haber **(37-a)** virsünler dileyen 'ömürlerinden ne miqdâr bağışlarlar ise kudretimle ol oğlana cân virem didi deyüb Cebrâ'il-i Emîn maqâmına 'urûc eyledi Resûlullâh Cebrâ'il'in haberin aşhâba bildirdi her biri şâd olub birkaç yıl 'ömürlerinden bağışladılar Hz. 'Alî (r.a) sükût eyledi peygamber Yâ 'Alî cömerdlik ne 'acebdür ki bu maħalde bir cevâb virmediş didi Hz. 'Ali didi kim Yâ Resûlullâh bundan böyle 'ömrümün ne miqdâr olduğun bilmediğüm için hayretde qalmışam 'ömrümden ne kadar vireyim murâdım oldur ki izin buyurursanız iki rek'ât namâz kılub vaşiyet idem andan sonra teslîm-i rûh idüb Bakîyye-yi 'ömrümün cümlesini bağışlayam didik de Resûl-i Ekrem taħsîn idüb Hakk Te'âlâ'nın emr-i 'âlisine muntazır iken Emr-i İlâhî ile Cebrâ'il-i Emîn gelüb yâ Muhammed Hakk Te'âlâ saña selâm idüb buyurur kim ol Ekremü'l-Ekremîn **(37-b)** ve erhamü'r-râhimîn Allâh benimki 'arş ü kürsi ve levh ü kalem ve zemîn ü âsumân ve cümle maħlûkât ve on sekiz biş 'âlem ihsân-ı Keremimden utanub hiçâb ider iken bir gün 'Alî'nin Kerem-nümâsından bî'z-zât ben utandım cümlemin bahş itdikleri 'ömürleri kendülerin olsun Resûl'üm oğlanın kesilen ellerin ve ayakların yerlerine koyub ve ridâsını oturub dergâh-ı 'izzetime du'â vü münâcât eylesün qabûl idem ve 'atâ kılub ol oğlana ben yıllar 'ömürler virüb ahsâ kılam didi secde-yi şükür idüb fermân-ı Hakk'ı yerine

getürüb münâcât eyledi kabûle qarîn olub Ebu'l-Hacer'e nâgâh aqsırmaq ve ayak üzere qalkmaq ihsân oldı cümle aşhâb eş-şalâtü ves-selâmü 'aleyke Yâ Resûlullâh didiler Ebu'l-Hacer gözlerin açub Resûl-i Ekrem Hâzretlerin yanında gördi mübârek ayaklarına düşüb hoş âvâz ile didi kim Eşhedü (38-a) enlâ İlehe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden 'abduhû ve Resûluhû didi cümle aşhâb tekbîr getürdiler Resûlullâh mübârek eliyle yüzünü sildi evvelkinden ziyâde yüzi münevver olub ayıñ on dördüne döndi ol münâfıqlar bunı görüb hor zelîl oldılar lâkin 'ibret alub tevbekâr oldılar bu kerre Hz. Resûl emr eyledi ol münâfıqlarıñ her birisini 'azâb şedîd ile 'âzâb ve katl idüb oda yaqdılar ve ol iki şandığı varub alub Resûl-i Ekrem'in huzûr-ı şerîflerine getürdiler ve içinde bî-pâyân mâl çıkub ve envâ'-ı tuhfeler bulunub cümlesin aşhâba bahş idüb kendüsi bir habbe almadı Ebu'l-Hacer dañı hizmet-i Resûl'de qalub diniñ serveri bir gâzî kopdı kim server-i enbiyâ ile nice gazâlarda mevcûd olub rivâyet olunmuşdur ki 'İrâk fethinde bile olub Rüstem-i Zâl'ı katl eyledi haber 'âlem içinde (38-b) şâyi' oldı ve söylenüb dâstân olmağ ile tahrîr oldı

temmet

Hikâyet-i Ebû Dağdağ

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

“Tut kulağın diyeyim bir mu'cize
Bu ki bir gevherdür virem size”

540 “Var ıdı server zamânında meger
Bir kişi Dağdağ [oña] dirler olar”

“Her kaçan irte namâzın kılsa ol
Duru gelüben giderdi pür-melûl”

“Ol ki tesbîh u du'â okunmadın
Gideridi evine ol dem hemân”

“Bir gün oldı ol Resûl aña didi
Yâ Ebû Dağdağ diyüb söz söyledi”

“Haqq katında hâcetün yok mı tamâm
Sen gidersin kılan şubh u müdâm”

545 “Bunda tesbîh u du'â koymadın
Tür gelüben sen gider bil hemîn”

“Didi Dağdağ aña 'özüüm var benim
Yoluña olsun fidâ cân u tenim”

“Pes Resûl vir didi ‘özüñdan haber
Şân-ı tesbîh ü du’âdan ne yıkar”

“Didi konuşumda benim Yâ Muştafâ
Bir münâfık vardurur işi cefâ”

“Var evinde iki hurmâ ağacı
Yurduma geçmiş budakları ucu”

550 “Hürmasından her kaçan yeller ese
Düşürür benden yaña heb ney ise”

“Anı oğlancıklarım [hem] görmesin (39-a)
Atarım yurdına anları hemîn”

“İş budur ‘özüñ benim kim Yâ Resûl
Budur iden beni [her] dâ’im melûl”

“İşidicek bu sözi ol bahtlu
Bir sâ’at oldı anuñçün kaygulu”

“Bir kişi gönderdi aña ol hemîn
Tiz getürdi anı ol demde yakın”

555 “Didi aña ol Resûl kim yâ fülân
İki hurmâ ağacuj vardur ‘ayân”

“Şat alayın anları baña hemîn
Cennet içre on hurmâ vereyin”

“Anuñ ağacı bir cedden ola
Kökleri her nûrı var iden ola”

“Ol münâfık döniben didi o dem
Viresiye naqdü mi kaçan virem”

“Ol münâfık itmedi sözin kabûl
Didi aña ol Ebûbekir uşûl”

560 “Ey münâfık didi şat anı baña
On hurmâ ağacı virem saña”

“Ol Medîne içre anlardan ‘ayân
Gökcek ağaç yokdur[ur] bu dem hemân”

“İşidicek bu sözi şâd oldı ol
Çün Ebûbekr’iñ sözin itdi kabûl”

“Alub anı Aħmed’e bağışladı

Döndi Aḥmed pes Ebûbekr'e didi"

"Cennet içre saña ey yüzi beyâz
On ḥurmâ ağacı olsun 'ivâz"

565 "Çün Resûl ol dem bu işi işledi
Anları Daḥdaḥ'a ol bağışladı"

"İşidicek ol münâfık 'avratı (39-b)
Bu işe ol râzı olmadı kıatı"

"Ol münâfık da peşimân oldı hem
Her birisi buldı envâ'-ı ğam"

"El getürdi pes Resûl itdi du'â
Hem bir işâret ağaçdan yaḡa"

"Ol gice ḥurmâ ağaçları hemân
Çekdi yerden köklerini nâgehân"

570 "Ḥaḡḡ Te'âlâ didi anlara hemîn
Varuḡ ol Daḥdaḥ evine siz yaḡın"

"Uçdı anlar yerlerinden ol zamân
Vardı Daḥdaḥ evine kıondı hemân"

"Kudret-i Ḥaḡḡ'ile anlar bitdiler
Her ne ise emr-i Ḥaḡḡı itdiler"

"Yemişi bitdi anı kim gördiler
Nice kışi görüb andan durdılar"

"Her işe bir itse du'â [yâ] Resûl
Ol sa'âtde sözi olur kıabûl"

575 "Mu'cizedür ol Resûl'den bildiler
'Aşk u şevk ile yürekler deldiler"

Ḥikâyet-i Ḥazret-i 'Oşmân

Me'fâilün/ Me'fâilün / Fe'ülün

"Yine ümmet[i] kıılmağçün beşâret
Getürdüm uşda bir dürli ḥikâyet"

"Kim işit imdi 'Oşmân Âmîri
Ḥudâ'dur bunlaruḡ dest-ġiri"

"Resûl hem daḡı aşḡâbı bir ğün
İder da'vet kıamu yüzi ğül-ğün"

- “İcâbet kılıbanı tırdı ol şâh
Gider aşhâb ile ol yüzi mâh”
- 580 “Girib yola ol sultân gideridi
Yürürken ne kadar adım atardı”
- “Yeyince pes şayardı anı ‘Osmân
Ne saymağdur didi aña sultân”
- “Didi her bir kadem başduğca şâh
İderdim bir kul âzâdı yüzi mâh”
- “Görün qadrin nice bilürdi ‘Osmân
Her adımına âzâd itdi bir cân”
- “Çü(n) halk tağıldı bitdi anda da’vet
‘Alî geldi melûl evine halvet”
- 585 “Çü(n) gördi Fâtıma ‘Alî’yi mağzûn
Didi n’oldı saña ey yüzi gül-gûn”
- “Didi ey Fâtıma bir gün ki ‘Osmân
Resûl’i evine oğudı ey cân”
- “Ki her bir adımına kim ey yüzi gül
Âzâd eyledi ‘Osmân anda bir kul”
- “Didi bizüm dahı dünyâmız olsa
Resûl’i da’vet itsek bizde gelse”
- “Nitekim itdi bugün anda ‘Osmân
Ki eyle söz eylesüz biz dahı ey cân”
- 590 “Didi Fâtıma ‘Alî’ye biz dahı hem
Resûl’i kığırıp idelim ikrâm”
- “Didi ‘Alî anı pes kığurırsın
Ta’âm kanı aña kim yedürürsin”
- “Didi kim Fâtıma Aña ey yüzi aq
Habîb’dür aña ikrâm ider Hakk”
- “Ta’âm dahı vire Allâh yeye ol
Bilürsin kim Habîbullâh ‘dur ol”
- “ ‘Alî pes şâd olub geldi Resûl’e
Ki da’vet itmege ol bâ uşûle”
- 595 “Didi (kim) Yâ Resûlallâh Fât(ı)ma seyler (40-b)
Bugün da’vet ider evine sizi”

- “Didi kim ol Resûl ‘Alî’ye aşhâb
Benimle bile varsun(lar) mı heb ahhâb”
- “‘Alî didi kâmusı gelsün ey şâh
Türub Fâtıma evin(e) taldılar râh”
- “Kamu ahhâb bile geldiler anda
Oturdı(lar) kamu Fâtıma evinde”
- “Türub Fâtıma girdi halvetine
Münâcât itdi ol Hakk hazretine”
- 600 “Fâtıma didi Hudâ’ya³¹
Ki geldi evine seniñ Habîb’iñ”
- “Zâ’îfem ikrâm eyleyem ben
Pes ikrâm eyleyen sensin Kerîm sen”
- “Bilürsin hâlimi hod ben garîbiñ
Ki vir ni’met yisin Yâ Rabb Habîb’iñ”
- “Didi bircügüm od üzere ol cân
Diñle işid neyler o sultân”
- “Pes ol çölmekde cennet ni’metinden
Yaratdı Hakk Te’âlâ Rahmetinden”
- 605 “Getürdi Fât(1)ma ortaya ta’âmı
Yidi toydı kamu aşhâb tamâmı”
- “Muhammed didi aşhâba bildüñüz mi?
Ta’âmıñ fikrini hiç kıldıñuz mı?”
- “Didiler bilmezüz biz ey hümâmı
Ne yerden geldügin iş bu ta’âmı”
- “Ki bu cennet ta’âmıdır didi şâh
Virdi bize yemek için Allâh”
- “Pes andan türdü Fât(1)ma halvetine
Yüz urdı Hakk Te’âlâ Hazretine”
- 610 “Didi Yâ Rab kulum yok neyleyem ben (41-a)
Habîb’iñ için âzâd eyleyem ben”
- “Velâkin ol günâhkâr ümmetinden
Âzâd idesin oddan dilerem ben”

³¹ Kelime okunmadı.

“Hemân dem Cebrâ’îl geldi Resûl’e
Didi bildüñ mi hâl n’oldı Resûl’e”

“Kızın Fâtıma eyledi münâcât
Varub halvetde itdi ‘ârz-ı [hâ]cât”

“Diledi ol günahkâr ümmetinden
Beşâret etmege geldim saña ben”

615 “Ki sen Fâtıma evine varınca
Kaç ayak başdın ise herbirince”

“Ki her bir adımğa yüz erden
Âzâd eyledi bilgil ümmetiñden”

“Ki yüz biñ ‘avratden ey cân
Âzâd eyledi Raḥmet kıldı Sübhân”

“Her adımğa yüz bin er ü ‘avrat
Âzâd eyledi beni kıldı Raḥmet”

“Kamu bunlar o şâhıñ ‘izzetine
Olubdur bilgil anıñ ḥürmetine”

620 “Bildiñ mi ‘aceb kimdür ol yüce şâh
Gör aña nice ikrâm ider Allâh”

“Ger anıñ ‘izzetiñ bildiñse ey cân
Virgil yolına sen daḥı cân”

Hikâyet-i Münâfıklar

Me’fâilün/ Me’fâilün / Fe’îlün

“Daḥı işid neydi mu’cizâtı
Bula olmış cânıñ andan ḥayâtı”

“Velî yok mu’cizâtına nihâyet
İdeyim birkaç saña rivâyet”

“Var ıdı ol zamânda çok münâfık (41-b)
Bulunur mı bu zamânda (yok) münâfık”

625 “Derildiler bir araya çatub baş
Biri birine sırrın eyledi fâş”

“Didiler kim görürsüz bu Muḥammed
Ki câzîdur bilürsüz bu Muḥammed”

“Bunuñ siḥri elinden şöyle ‘âciz
Ki kıldık çâre ne eyleyelim biz”

“Bu(n)ların pes ulusu var idi bir
Didi çün eylemişem şimdi tedbir”

“Didiler kim buyur nedir bilelim
Ger olmalı ise yardım kılalım”

630 “Didi bir kuzı alalım bugün biz
Ki biryân eyleyelim bütün biz”

“Bir mişkâl ağu koyalım içine
Koyalım [hayvanı] tennûr içine”

“Pişürüb ben ideyim pes anı hal
Bu müşkilimüz ola pes hal”

“Turalım geldi aña varalım
Eger gelmez olursa yalvaralım”

“Çün gele anı ben gelevüz
Yiye kuzıyı andan kurtıluvuz”

635 “Bu sözi maşlahat gördi kamusı
Düşüb öñlerine geldi ulusu”

“Görüb gürklü yüzini söylediniz
Bize gel diyi da’vet eylediler”

“İcâbet kılıbanı tırdu urı
Cihânın zulmetin götürdi nûrı”

“Düşüb öñlerine ol nûr-ı cihân
İçeri girdi oturdu ol sultân”

“Ferah oldu münâfık pes ol gün (42-a)
Bile geldüğine ol yüzi gül”

640 “Geliben külli oturdu katına
Getürdiler kuzuyı hazretine”

“Didiler kim şun ey cânımızı cân
Kim olsun cânımız heb saña qurbân”

“Çü(n) bismillâh didi (ben) şundi ol şâh
O pişmiş kuzıya dil virdi Allâh”

“Yime benden didi yâ Muştafâ sen
Karışmışam kuzıya ‘zehr ile ben”

“Baņa kaşd ile ağu katdılar dir
Münâfıklar [saņa] kaşd itdiler dir”

645 “Geldi kızıdan iş bu kelâm
İşitdiler biküllî hâşş u ‘âm”

“Hacîl olub çü yüzleri kızardı
Düşüb küllî hased odına yandı”

“Didi kim zehi câzû imiş bu
Hacîl ola elinden nice câzû”

“Kamu tedbîrlerini bozdı sultân
Oturub küllisi pes oldı hayrân”

“Didiler nidelim biz neyleyelim
Kuzuyî yirse ger söyleyelim”

650 “Biküllî girevüz dînine anuñ
Uravuz terkini yolında cânuñ”

“Tanışıb girdiler giri çatına
Didiler anda şâhın hazretine”

“Eđer kuzı bugün sen yiriseñ
Dutavuz sözi ki her ne diriseñ”

“Şu zünnârı kesevüz belimizden
Geçevüz kendü küllî belimizden”

“Yıkaruz deyri mescidler yaparuz (42-b)
Ki şanma şaparız bu sözimüzden”

655 “İşitdi bunlarıñ sözini sultân
Didi kim sen görürsen Hayy u Sübhân”

“Çü(n) bismillâh deyüb vardı ilerü
Kesib yedi kızıdan ol güneş-rû”

“Hiţâb itdi ağuya Haķķ Te’âlâ
Ki bir kılıñ yaķma didi Mevlâ”

“İderem bir ‘azâb saņa yarın
‘Azâb-ı Haķķ unıdurlar ‘azâbın”

“Hiţâb işidicek ağu aķıdan
Pınar kaynar gibi kaynar bedenden”

660 “Ki bir kıl dibi pes oldı ırmaķ
Degüldi taşra kanda kalan ırmaķ”

- “Görürler mu’cizâtın ol Habîb’in
O dertli cânlara olan tabîbüj”
- “Öninde geldiler olub müselmân
Oğlı kızıyla bilgil küllî ey cân”
- “Yıkdılar [deyri] yabdılar mesâcid
Pes oldılar kâmusı Hâkkâ sâcid”
- “Kesib zünnârı bellerinden heb
Pes oldılar kâmusı Hâkk’a akrab”
- 665 “Dilersen bulasın sen dahı kurbet
Firâkından irişe saña vuşlat”
- “Fidâ kıl yolına başı ve mâlın
Dileyeyin anı pes iş bu hâlın”
- “Ey ‘azîzim buni direm ben size
Ol Resûl’den oldı iş bu mu’cize”
- “Bir gün oldı çıkdı şahraya Resûl
Yâ Muhammed didi şavt ağıtdı ol”
- “Bağdı andan yaña ol şâh-ı cihân (43-a)
Görmedi bir kişi ol dem ‘ayân”
- 670 “Ba’dehu geldi [aşa] bir hoş nidâ
Yâ Muhammed didi işitdi şadâ”
- “Bağdı gördi bir geyik anda Resûl
Bir ‘Arab şayd eylemiş ağılardı ol”
- “Ol ‘Arab yatmış uyur gördi ‘ayân
Ol geyik der el-emânü’l-emân”
- “Üç gün oldı kuzıcıklarına ben
Hiç yiyecek yimedük açıp dehen”
- “Bu ‘Arab şayd eylemiş oldı mani’
Gel şefâ’at eyle başa yâ Şâfi”
- 675 “Kuzıcıklarım varub emzüreyim
Tizrek yine size geleyin ben”
- “Sö(y)leşürken (ol) ‘Arab uyandı tamâm
Kayıvir didi aña fâhrü’l-enâm”
- “Döndi didi ol ‘Arab kim yâ imâm
Üç gün oldı şayd içün çıkdım tamâm”

- “Hiç bundan gayrı dudmadım şikâr
Nîce şalıvireyin ey bahtiyâr”
- “İşidicek ol geyicek ağladı
Ah-ı hasret odıyla dağladı”
- 680 “Kat kat ağladı ol demde ol
Âh u zâr ile didi sen yâ Resûl”
- “Şart idi ben gideyin evlâdıma
Em(r)[z]ü[rü]ben geleyin şayyâdıma”
- “Ben ölüncek aç kalur anlar bugün
Yüregümde hasreti olur dögün”
- “Haşre dek yanar içimde ur olur
Dağı oğlancıklarım hasret kalur”
- “İmdî gel şart ile didi [ol] Resûl (43-b)
Tâ sözüñ ola senüñ[böyle] kabûl”
- 685 “Ol giyecek didi gelmezsem bu dem
Riyâ hor kişiden şer olam”
- “Kılmayub yatsu namâzın yatan
Şer olayın dağı anlardan ‘ayân”
- “Kılmayub yatsu namâzın niceler
Yatur uyur şubha dek anlar meğer”
- “Gelmez isem yine bunda yâ imâm
Şer olayın ol kişilerden müdâm”
- “Hem şalavât virmeyenlerden saña
Şer olayın gelmez isem ey şafâ”
- 690 “Şalıvirdiler anı ol dem revân
Kuzıcaıklarına vardı ol hemân”
- “Her birine südüni virdi tamâm
Yüzlerine yüzünü sürdi tamâm”
- “Bir dağı ben sizleri kaçan görem
Haqq Te’âlâ’ya sizi ısmarlayam”
- “Öyle diyüb yolına oldu revân
Vardı geldi ‘acele ol hemân”
- “Didi geldiñ mi aña ol dem Resûl
Didi korkaram şımağdan ‘ahd ol”

- 695 “Ol kıyâmet günü oluncağ saña
Nice bulışam şımağ ‘ahd ey şafâ”
- “Kâat müşgil işdurur ‘ahdi şımağ
Anuñ için gelmişem ey yüzi ağ”
- “İşidicek buñı şayyâd-ı cihân
Te(v)be eyledi (pes) Resûl’den ol zamân³²”
- “Şalvirdi eyledi âzâd anı
Gitdi hüzni eyledi ol şâd”

Hikâyet-i Câbir-i Enşârî

- Fâ’iätün/ Fâ’ilätün/ Fâ’ilün*
“Bir dağı işit Resûlullâh nider (44-a)
Mu’cizâtıyla bir ulu iş ider”
- 700 “Diñle imdi nice ider ol Resûl
Ol selîm ü ol hâlîm ü pür-uşûl”
- “Didi bir gün Resûlullâh meger
Cümle aşhâbına itdi haber”
- “Eydur ey aşhâb duruñ kim gezelim
Hem bu şehre dağı hendek qazalım”
- “Oldılar hendek qazmağa revân
Cümle aşhâb işlediler şâdûmân”
- “Çünkü qazdılar o hendegi ey cân
Hem qazanlar acıkdı ol zamân”
- 705 “Durdı Câbir evine ‘azm eyledi
Varı yoğı hatunına söyledi”
- “Didi ey hatun katunda hiç ta’âm
Var mıdur kim gele yine ol hümân”
- “Üç gün oldı ol Resûl yemedi aş
Hem mübârek bağına bağıladı taş”
- “Hatûn eydür bir koyun vardur hemân
Bir şinik arpa vardur ey cân”
- “Durdı Câbir koyunu boğazladı
Dağı ol arpacuğı un eyledi”

³² Pes Resûl’den eyledi tevbe ol zamân

- 710 “Koyunı tennûre aşdılar hemân
Geri dönüb Câbir oldu hem revân”
- “Geldi eydür Yâ Resûlullâh ta’âm
Hâzır oldu gel yiyelim hâşş u ‘âm”
- “Hoş şalâ itdiler aşhâba kamu
Kodılar işlerini heb iy ‘am”
- “Pes Resûlullâh yürüdi ol zamân (44-b)
Üç aşhâbı bile oldılar revân”
- “İşid imdi nice oldu dinlegil
Hakk Te’âlâ hikmetini anlağil”
- 715 “Câbir’i enşârının bilgil ey cân
İki oğlancık(lar)ı vardı ol zamân”
- “Büyügi küçüğine eydür işit
İş bu benim sözüme göre iş it”
- “Bir iş idelim ki Hakk râzı ola
Hem Resûlullâh dahı hoşnud ola”
- “Küçük eydür qardaşına nidelim
Ne buyurursın ne tedbîr idelim”
- “Büyügi eydür neyleyelim söz çok
Bir iş itdi babam illâ aşlı yok”
- 720 “Vardılar ol Resûl’i aldılar
Cümle aşhâb bile bunda geldiler”
- “Atamız hod bir fakîr nesnesi çok
Bir koyunla bir şinik var arpaçuk”
- “Bunca halka yitdi virsün bu ta’âm
Hem tennûr-ı halk içinde ol hümâm”
- “Gel seni bu demde qurbân ideyim
Pişirüb etini biryân ideyim”
- “Aş yetişmeyen yere seni ey cân
Vireyin yesinler alub şâdumân”
- 725 “Ger bu işi idevüz bilgil yakın
Hakk Te’âlâ râzı ola bil hemîn”
- “Hoşnûd ola hem Resûlullâh dahı
Ne buyurursın bu söze ey ahî”

“Dağı ma’sûmlardı bunlar ey fetâ
Dinle iş bu işi alğil ‘ibrete”

“Bilmediler ölümün acısını (45-a)
Hem yinür şandılar âdem etini”

“Râzı oldu küçügi bil ey cân
Başdı boğazladı büyügi hemân”

730 “Çünkü ardaşcuğunu boğazladı
Üşürüb yanında bir dem ağladı”

“Durıban tennûra getürdi yeri
Ya’nî biryân ideben pişür eyi”

“Aşın dirken tennûre gör belâ
Dutmadı kendi de düşdi belâ”

“Çünkü ol tennûr içine düşdiler
İkisi de biryân olub pişdiler”

“oularından anası bildi tîz
Yügürüben ol tennûre itdi hîz”

735 “Geldi gördi ol iki uzıları
Biryân olmuş tennûr içre anları”

“Gördi anası anları ey ulu
‘Aklı gitdi bir zamân oldu delü”

““Aklı geldi sonra eydür nideyim
Hele biraz bu işe şabr ideyim”

“Çünkü bu iş başıma geldi nidem
Kim konuğumdur Resûlullâh bu dem”

“İmdi otğıla anı göndereyim
Şonra gençimce yaşım yaşlayayım”

740 “Böyle diyüb aldı oğlancıkları
Orta odı bir yire hem anları”

“Bu yaña da cümle aşhâb geldiler
Ol oyuncuğıla amu toydılar”

“Dağı eksilmedi bir dirhem eti
oş temâşâ eylegil bu ‘ibreti”

“Bir rivâyet dağı budur ey hümâm (45-b)
Yemege başlayacak ol imâm”

- “Diledi şuna ele ol dem Resûl
Geldi Cebrâ’îl anı kim kıl kabûl”
- 745 “Şunma didi bu ta’âma Cebrâ’îl
Yâ Resûl böyledür Emr-i Celîl”
- “Gelsün enşârın oğlancıkları
Bile şundur bu ta’âma anları”
- “Didiler enşâriye ol dem ‘ayân
Kanı oğlancıkların eyle beyân”
- “Didi mekteb-hâneye gitdi anlar
Ders okurlar hâcesinden hoş meğer”
- “Yine şunma diledi anı Resûl
Didi Cebrâ’îl şunma eyle kabûl”
- 750 “Pes Resûlullâh buyurdu Câbir’e
Var getür oğlancık(lar)ın bunda bile”
- “Bizim ile tâ ki bile yiyeler
Girü varıb mektebe okuyalar”
- “Döndi Câbir oğluna gitdi eve
Sür’atle geldi girdi hem eve”
- “Bilmez oğlancıkların n’oldukların
Tennûre düşüben yandukların”
- “Didi hâtûnına Câbir ey nigâr
Kanı oğlancıklar ey sevgülü yâr”
- 755 “Kim Resûlullâh anları istedi
Var getür bunda yemek pişir didi”
- “Câbir’e hatun eydür ey nigâr
Çok şükür ki ol Resûl-i mu’teber”
- “Dönüb evüğe geldi senin
Zîsa’âdet bahtlu imiş cânın”
- “Bir koyundan toydı cümle halk (46-a)
Mu’cizâtına Resûl’in bahşısı yok”
- “Buncılayın mu’cizâtı kim ide
Olsun oğlancıkların anı fidâ”
- 760 “Şorma oğlancıklarım yakma cânım
Acıları bağrımı deldi benim”

“Ol Hâbîb’(i) ‘aşkına kurbân oldılar
Düşüben tennûre biryân oldılar”

“Vardılar oğlanlarını açdılar
İkisi de bir zamân ağlaşdılar”

“Câbir eydür hatunına n’idelim
Ol Resûl’iñ ‘aşkına şabr idelim”

“Varayın ben Resûl’iñ katına
Yemegi yiğ diyeniñ hazretine”

765 “Tâ ki anlar yemegimi yiyeler
Dağı evimden melûl gitmeyeler”

“Anları hoş vech ile göndereyin
Şoñra geñimce durub ağlayayın”

“Böyle deyüb döndi gitdi ol zamân
Çün Resûl’iñ [yañına] vardı hemân”

“Pes Resûlullâh buyurdi Câbir’e
Katı melûl geldiñ öñden yere”

“Varısa bir iş gelibdür saña
Yâhud cândan sevgülü oğlanıña”

770 “Câbir anda şabr itmedi ey cân
Zârı zârı ağladı kıldı fiğân”

“Diyivirdi n’oldısa heb vâkı’â
Dir şataşdım seyf-i zañm kâti’a”

“Pes Resûlullâh buyurdi Câbir’e
Bunda getür görelim n’oldı yâre”

“Vardı Câbir aldı geldi katına (46-b)
Ya’nî anda ol Resûl hazretine”

“Örtülerin kaldırub itdi nidâ
Gördiler ma’sûmcalar yandı oda”

775 “Gördi anı Resûlullâh hemân
Furkât idüb ağladı bir zamân”

“Pes ridâsın urdı oğlanlara
Ol tennûre düşen cânlara”

“Ol mübârek elini kaldırdı hoş
Yüzünü hazrete kıldı hoş”

“Didi ey Perverdigâr-ı Zü'l-Celâl
Pâdişâh-ı bî-şerîk ü bî-zevâl”

“Ey ‘ademden ‘âlemi var eyleyen
‘Âlem içre âdem(i) izhâr eyleyen”

780 “Ey kamu ‘âlemlerin rızkın viren
Cümle halkın hâcetiñi bitüren”

“Çün beni dostum deyüb kıldın kabûl
Niyâz idüb diledüğüm senden ol”

“Dilerim senden başa ihsân ola
Bu iki ma’sûma yine cân ola”

“Hâcetim vir eksüğüme bakmağil
Câbir’iñ cânını oda yakmağil”

“Diñle imdi Haqq Te’âlâ kudretin
Nice şâd eyler Resûl’iñ Hazretin”

785 “Ol ridâ altında ol ma’sûmlara
Haq Te’âlâ virdi cânın anlara”

“Çün tamâm oldı (bu) mu’cize ey yâre
Vir şalavât ‘aşk ile peygambere”

“Silkiniben dizlerini çökdiler
Eş-şalâtü ve’s-selâm çağrışdılar”

Hikâyetü Ahlâku’n-Nebiyy ‘Aleyhi’s-selâm

Me’fâilün/ Me’fâilün / Fe’îlün

“İşitgil eydeyim hulkından anıñ (47-a)
Bu birkaç sözleri luftından anıñ”

“Bilesiz kim nice sultân imiş ol
Gönüller derdine dermân imiş ol”

790 “Kamudan a’lâ kıldı anı Allâh
Velî faqr ile faqr iderdi ol şâh”

“Tevâzu’da anıñ mişli cihânda
Getürmedi getürmezdi zamânda”

“Kaçan söylese az üzre iderdi
Ki şanma fikirsiz söz iderdi”

“Dağı nefis ârzûsuna uymadı hiç

- Yüzünü kimseden ayırmazdı hiç”
- “Ögör dimezler idi hiç selâmı
Ki toylardı leyle hâşş u ‘âmî”
- 795 “Dağı hiç kâhkahayla gülmedi ol
Helâl olan ta’âmı yirmedi ol”
- “Ki ulu gülse iderdi tebessüm
Ġarîb görse ideridi terahhüm”
- “Eger görse kişi bir kez yüzünü
Kıpılurdu idemezdi gözünü”
- “Sözünü işiden bulur hayâtı
Yanından ayrılan ister memâtı”
- “Şoġbetine iren terk itmesem dir
Pes olsam bu aradan gitmesem dir”
- 800 “Dağı artuġıdı kızdân hayâsı
Dutardı ‘âlemi nûr-ı ziyası”
- “Otursa dursa zıkr iderdi Hakk’ı
Üzerinde komaz o derd-i Hakk’ı”
- “Aşığı yukarı dimezdi ol şâh (47-b)
Otururdu nerede olsa ol şâh”
- “Doyunca arpa etmegin yemezdi
Yalan olan sözi hiç [dem] dimezdi”
- “Yamardı kendi na’lını dem-â-dem
Anıġ mişli cihâna gelmez âdem”
- 805 “Ki bir hâcât için kimse yanına
Varur(sa) dağı bitürür hâzretine³³”
- “Eger ‘özür olurıdı maġbûl
Varur(dı) namâza da’vet itseler ol”
- “Sorar(dı) aşhâbını yoklardı dâ’im
Dururdu kulluk üzere şöyle kâ’im”
- “Yatıbaġ uyumazdı ġaflet ile
Geçürürdi gününü zahmet ile”
- “Ne geldi ne geliserdür biraz er

³³ Varursa bitürür dağı hâzretine

Pes oldur bunda kalanlara rehber”

810 “Anıñ vaşfıñ nice idi bile dil
Enes’den şordılar bir gün işitgil”

“Didiler iş bu eşhaş nice bildiñ
Koyub diniñi pes ikrâr kıldıñ”

“Didi kim şöyle bildim ben bu şâhı
Ki birdür yeryüzinüñ şimdi mâhı”

“Anıñ ‘ilmin anıñ şabrını şükrin
Anıñ hılmin anıñ ‘afvını qâdrin”

“Nice diye(yi)m idem takrîr gümâhı
Kaçan vaşf eyleyem size o şâhı”

815 “Çömerdidi gayetde ol cân
Yüzin görse sevinürdi dil u cân”

“Ulu kılmışdı halkdan anı Haqq
Ve illâ gülseydi gayetde alçaq”

“İşitgil kim diyem şabrını anıñ (48-a)
Fidâ kıl yolına başıyla cânıñ”

“Gazâyaya varmışdıq bile bir gün
Ki küffâr gâlib oldı anda ol gün”

“Anıñ taş ile urdılar başını
Şıdılar anda bir azı dişini”

820 “Ki şonra biz cem’ oldıq qatına
Didük bu sözleri heb hażretine”

“Didük ey bizim cânımuza cân
Du’â kılsañ icâbet kıla Sübhân”

“Helâk olaydı didik cümle kâfir
Didi la’nete geldim ben aħır”

“Ki idem ben du’â şimdi bunlara
Bu iş bize yaramaz didi yara”

“Haqqıkat Raħmet için gelmişem ben
İlâhî sen hidâyet eylegil sen”

825 “Ki Hâdî sensin ey Settâr u Teñri
Hidâyet vir ana Ğaffâr u Teñri”

“Diyüb du’â itdi ol şâh-ı kevneyn
Sa’âdet kubbesinde mâh-ı kevneyn”

“‘Aceb bildün mi kimdür ol Hâbîbi
O dertli cânlara olan tabîbi”

“Eger bildiñ ise bir gel özüñe
Yürütdür kórku yaşların gözüñe”

“Çü hilmi şabrı şükrin diñlediñ sen
Niceymiş hulķı anıñ añladıñ sen”

830 “Tevâzu’ında nicedür hâliñ añla
Diyeyim anı daħı şimdi diñle”

“Hüseyn ile Hasan bir gün meger kim
Ebû Cehl oğlını anlar görür kim”

“Anıñ taşıla urdılar başını (48-b)
Şıdılar ana vardı dişini”

“Deveye binüben şöyle yürürler
Gelib giçerler anı görürler”

“Segirdüb ikisi geldi Resûl’e
Didiler ey dede ol bâ uşûle”

835 “Ebû Cehl oğlunu gördük bugün biz
Deveye binüben yürür tiz tiz”

“Melûl olub didiler yok devamiz
Nidelim binmege vardur şafâmız”

“İşiddi pes bunlarıñ sözün ol şâh
Bunlardan yine döndi yüzün [ol] şâh”

“Didi ey kuzucağlarım bugün siz
Görüb anı niçün maħzûz olursız”

“Ben olayın geliñ siziñ deveñiz
Biniñ arķama var ise şafânız”

840 “Alıb ikisin iki cegnine ol şâh
Götürüben yürürdi biraz (ala) [ol şâh]”

“Didiler deve Ebû Cehl oğlunıñ biz
Devesi ger yürürse anda tiz tiz”

“İki yanına baķıb ‘af diridi

Görürdük ‘af ‘af deyüb yürirdi”

“Didi ey kuzularım imdi anlañ
Ki ben dañı diyeyim siz de diñleñ”

“Diyib ‘af şağına kıldı nazar ol
Solına dañı ‘af diyib döner ol”

845 “Çü kaşd itdi diye dañı ‘af [ol] şâh
İrişdi Cebrâ’îl didi ki Allâh”

“Selâm eyle Hâbîbime benimdir
Benimdür ol benimdür ol benim[dir]”

“Muqarreb kılduğunca özünü dir (49-a)
Pes ol alçaq ider kendözini dir”

“Var imdi [sen] beşâret ol habîbe
O dertli cânlara olañ tabîbe”

“Şağına ‘af dedügi çün anıñ
Bağışladım yarısıñ ümmetiniñ”

850 “Solına ‘af dedügi çün anıñ
Bağışladım cümlesin ümmetiniñ”

“Der ise bir dañı ‘af ol dil-i şâh
İdem kâfiri dañı oddan azâd”

“İşidicek dedügin böyle Allâh
Demedi pes edeb şakladı ol şâh”

“İşitdik mi nice cân imiş ol cân
Eger bildin ise vir yolına cân”

“Ne cân anıñ yolına dü cihânı
Fidâ eyle dilersenñ gel o cânı”

855 “Nedür bu nice biñ hulķı dañı var
Yiter bu ‘arif isenñ fikri kıl var”

Hikâyet-i Şâm Elinde Bir Yahûdî

Me’fâilün/ Me’fâilün / Fe’îlün

“Var idi bir Yahûdî Şâm elinde
Ki şâdıķ dirlar idi ol yolında”

“Kaçan kim cum’a irtesi olurdı
Oķurdı Tevrât’ın ele alurdı”

“Meger kim oğur iken yine nâgâh
Ne gördi ol kitâbında ol gâh”

860 “Görür dört kâğıt üzre hoş yazılmış
Resûl’in na’tı vü vaşfi düzülmiş”

“Bağıb ol yazıya pes oldı hayrân
Ki tizcek kesdi oda atdı ey cân”

“İkinci günde yine oğur iken (49-b)
Yağnışdur bu gördüğüm dir iken”

“Görür bugün sekiz kâğıd[1] ey cân
Yazılmış anda yine na’t-ı sultân”

“Sekizin dahı yine atdı oda
Ki ya’nî yakmağ ile adı gide”

865 “Oğurken pes üçünci sebt güninde
Pes on iki kâğıd bulur öñünde”

“Ki tolmış cümle na’tı vaşfi şâhın
Kim ol rehberleridür cümle râhın”

“Göricek bugün imdi fikr-i tedbîr
Kesersem bulduğum kâğıdı bir bir”

“Ulu Tevrât biküllî vaşfi anıñ
Gerekdür kim biline vaşfi anıñ”

“Çıkayım sorayım kimdür Muğammed
Bu halde kime dinilmişdür Ağmed”

870 “Çıkub halkına didi ol Yahûdî
Didi kim götürüñ benden bu odı”

“Bağa kimdür Muğammed adı viriñ
Ya kimdür bağa Ağmed adı viriñ”

“Ne kişidür ne yirdedür ya kimdür
Belî bildüm ki ol derde ħakîmdür”

“Didiler hây hây dost ara düşdiñ
Gül iken şimdi vardıñ ħâra düşdiñ”

“Didiler kim yalancı bir kişidür
Ki dâ’im siħr kılmaklık işidür”

875 “Didiler (e)ger ki öldürsen sen anı
Ne göresin ne göre ol da seni”

“Didi kim Mûsâ Tevrât hakkı çün
Beni men’ itmeñ anı göreyim çün”

“Ne kişidür göreyim ben anı dir (50-a)
Ki hayrân eyleyibdür ol beni dir”

“İcâzet aliben çıkdı bunlardan
Medîne yolına düşdi pes andan”

“Düşüb dert ile gider idi yola
Ki ya’nî maşşûdını vara bula”

880 “Medîne şehrine geldi yakın ol
Ki Selmân’ı görür anda heyin ol”

“Selâm virüb didi sen misin Aşmed
Baña di sen misin billâh Muhammed”

“Ben aña ‘âşık olub gelmişemdir
Yolında mâlı milki terk kılmışamdır”

“İşidicek bu sözi anda sultân
.....³⁴”

“Ne disün üç gün idi ol güzel şâh
Ki dünyâdan vidâ’ kılmışdı âh”

885 “Kim üç gün öñidi pes nakli anıñ
Yaraları oñulmamışdı cânıñ”

“Dağı yürek yarasından kara kan
Ağardı diñmemişdi bilgil ey cân”

“Anıñçün ider idi zârı Selmân
Yavı kılmışdı pes yârı Selmân”

“Olub hayrân çü(n) Selmân diye seni
Unutdı nâ diyüb ben kulı seni”

“Biraz pes kıldı itdi re’y ü tedbîr
Eger Sultânım öldi dirisem dir”

890 “Ki vaqt ola döne gide hemân bû
Düşe içine vü taşına kaygû”

“Ki yegrek budur alıb bunı varam
Kim aşhâb katına eyle[ye]yim râm”

³⁴ Müstensihin gözden kaçırdığı ya da yazmayı unuttuğu düşünülmektedir. Mısra kafiye ve edif yönüyle önceki ya da sonraki mısra ile uyuşmamaktadır.

“Birazcuk gönli olsun pes şafâdır
Bile sonraki noldı Mustafa’dır” (50-b)

“Didi Selmân ki kılıyam ben anıñ
Varalım mescidine gel o cânıñ”

“Ki Selmân ile geldi mescide ol
Girib mescid içine bağladı kıl”

895 “Yâ Selânullâh ‘aleyküm yâ Resûl dir
Eyâ adı Muhammed yâ uşûl dir”

“Çün aşhâb ol selâmı dinlediler
Kamusı zâr kılub inlediler”

“Ki taldı mescidin heb içi efgân
Ki nâz eylediler ol bî niyâza”

“Ali kaldurdu bir demde başını
Silib şehbâz gözinden yaşını”

“Didi kimsin bize di ey kişi sen
Ki bilmezsin ey[â] yâr bu işi sen”

900 “Ki bizim yâremize yardım tuz ekdin
Biz dertliyidik bizi derde bıraktın”

“Didi ol er ki Şâm’da olmuşam ben
Muhammed’e ‘âşıkam gelmişem ben”

“Ki kankıñuzdur Ahmed diyiviriñ
Baña kanı Muhammed diyiviriñ”

“Didi ‘Alî bugün üç gündür ol şâh
Naķil itdi bu evden n’idem ey şâh”

“İşidüb ol biçâre eyledi âh
Didi yâ hasretâ ben n’idem ey şâh”

905 “Ne zâyî’oldı sa’yim n’ideyim ben
Ki bilmen kanğı yaña gideyim ben”

“Aceb derde giriftâr olmuşam âh
Ki cândan külli bîzâr olmuşam âh”

“N’olaydı andan toğmayaydım ben
Çün toğdum tTevrât okumayaydım ben” (51-a)

“Çün okıdım vaşfin anıñ
Ki bilmeyeydim ol eksir-i cânıñ”

- “Çü buldum n’olayıdum pâdişâhım
Yüzün göreyidim eridir âhım”
- 910 “Murâdına ireydim yâ Ganî dir
Ki maḥrûm itmeyeyidiñ beni dir”
- “Bugün n’idem [ki] derde düşmişem âh
Bu ḥasret odına düşmişem âh”
- “Çü(n) âh eyledi derd ile bir kez ol
Akıtdı gözyaşını yirlere bul”
- “Didi kimse ‘aceb varm’ola n’idem
Ki vaşfin idiben daḥı işidem”
- “Alî eydür diyeyim vaşfını anıñ
Ki diñle ey aḥî vaşfını anıñ”
- 915 “Didi ad ile kim dirler baḡa di
‘Alî dirler benim adıma didi”
- “Didi bulmuşlar adıñ bile seniñ
Ki na’tın oḡur iken adı cânıñ”
- “Didi vaşfin söyle imdi işidem
Ki yüzün görmedim pes itdi n’idem”
- “Alî eydür gel imdi diñle ey cân
Ki vaşfını ideyim nice ol cân”
- “Boyı ortaydı açuḡdı ḡaşı
Şafda aḡzındadur gibiydi dişi”
- 920 “Mübârek gögsinde aşla hîç kııl
Yoḡıdı illa gögsi üzre var bil”
- “Bütün ḥâtemini şöyleydi kim bil
Diyemez söylemegile anı dil”
- “Yazılmışdı eti ḡan arasında
Ki tevḥîd böyle ey ḥâl arasında” (51-b)
- “Yazılmışdı İlâhe İllâllâh anda
Muḥammed’ün Resûlullâh anda”
- “İşitdi vaşfını şahiñ ol er
Didi ḥoş söylediñ imdi server”
- 925 “Didi kim vaşfını ḥoş söylediñ sen
Ki Tevrât açub böyle bulmuşam ben”

“Velî n’idem yüzini göremedim
Ki hasret kıldım aña iremedim”

“Aceb hiç geydiginden yok mı görsem
Bu yüzüm geydüğine bâri sürsem”

“Begenmezsin çü bir degme harîri
Alursın gibisin borc ile giri”

“Ki ya’nî âdemîlik geyesidür
Cehennemlerde kaçran geyesidür”

930 “Pes Allâh şağlasun bu halden ey cân
Getürdi cübbe pes anda sultân”

“Şunıverdi ‘Alî’nün eline ol
Alıb yüzine sürdi ‘Alî bol bol”

“Pes aşhâb cübbe gördiler ey yâr
Hemân dem eylediler zârı tekrâr”

“Figân u zâr idüb âh itdiler çok
Bu derde n’eyleye şabrı yok”

“Kamusı yüzlerine sürdiler heb
Pes andan şundılar ol ere aşhâb”

935 “Alıb yüzine sürdi ol dahı hem
Didi budur biküllü derde merhem”

“Alıñ bunı çü dertlere devâdur
Bu koçudan dil ü cân pür-şafâdur”

“Sürüb yüzine itdi ol ar figân
Yürütdi gözinden yaş ile kan” (52-a)

“Baña kabrini anıñ gösteriñ dir
Bugün siz anı da isterin dir”

“Sürem toprağına da bâri yüzüm
Çü görmedim o güzel (güli) yüzi gözüm”

940 “Pes anı iletdiler ravzâya ol dem
Ki dökdi gözyaşını yire ol dem”

“Sürüb yüzini kabre dahı andan
Başın kaldur[dı] göge bağıdı ey cân”

“Didi “Hayy u lâyezâl”sin
Kamuya var zeval sen bîzevâlsin”

“Şehâdet iderim biz³⁵ şâh
Kamu Hâlık sensin [ey] yüce Allâh”

“Dağı bu kabriñ ıssı yâ İlâhî
Resûl’indür bil budur toğrı râhı”

945 “Habîb ile getürdüm aña îmân
Kamu bâtil işe oldum peşîmân”

“Kabûl itdiñse imânı dir
Hemân kabz eylesin cânımı dir”

“Resûl’iñ ‘aşkına cânım virem ben
Çü bunda irmedim anda irem ben”

“Du’âsın kılmadın dağı tamâm ol
Virüb cânını öldi pes hemân ol”

“Ki viridi dost yolına o cânı
Ne gerçektür ki qalmamış gümânı”

950 “Bu hâli gördi(ler) aşhâb itdiler âh
Didiler şâdık olan buldılar râh”

“Kamumuzdan yeg imiş iş bu server
Kî ne kaydı cânâ irdi ey yâr”

“Yine cem’ olıban itdiler efgân
Yine yaşlar yerine dökdiler kan” (52-b)

“Kefen diküb yudı ‘Alî o cânı
Buğ’a içre çün defin itdiler anı”

“Dönüb mescide pes kaygılı aşhâb
Gelüb bir araya derildi ahhâb”

955 “Dokındı pes yüreklerine bir ok
Yine efgân u zârı itdiler çok”

Temet Bihi’l-kitâb

Mevlûd-i Şerîf Kaşîdesi

Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün

“Çağrışurlar ol kıyâmet güninde
Mevlûd okıdanlar gelsün diyeler

“Haqq Te’âlâ Rahmet ide anlara
Mevlûd okıdanlar gelsün diyeler”

³⁵ Kelime okunamadı.

“Anlar Hakkın didârını göreler
Her birine a’lâ köşkler vireler”

“Alay alay olmuş gelür hûrîler
Mevlûd okıdanlar gelsün diyeler”

“Anlar sıratı kuş gibi geçerler
Âb u kevşer ırmağından içerler”

“Oturmuş hûrîler hulle biçerler
Mevlûd okıdanlar geysün diyeler”

“Aña göre eyleñ bunda yarağı³⁶
Cennet evleri anlarıñ durağı”

“Feriştehler duñub durur burağı
Mevlûd okıdanlar binsün diyeler”

“**Yûnus Emre’**m sen kayırma suç ile
‘Âlim(ler)e yedür (içür) ta’âm (ile) [hem diyeler]³⁷”

“Anlara cennetden kapular açıla
Mevlûd okıdanlar girsün diyeler”

Bihî'l-âvn

Hikâye-yi Ebu'l-Mağcen Münâfıklar ile

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

“Ol uzak yolları Hakk kıldı yakın (53-a)
Şubha dek bu şehre ol geldi yakın”

“Çün Medîne şehrini gördi turur
Silkiniben şâhibini uyarur”

“İlinde gördi bir şehr-i Laîf
Aña varmağa ‘azim kıldı ol şerîf”

“Didi bu şehre varayın ben hele
Bunlarda yoldaş bulunursa kim bile”

960 “Geldi bu şehriñ ucunda nev-civân
On kişiye tuş oldu nâgeh[ân]”

“Ağ şakallı cümlesi geymiş ‘abâ
Her biriniñ ellerinde bir ‘aşâ”

³⁶ Kasidenin kafiye şemasına uymamaktadır. Müstensih burda gazel kısmına geçilmişse yazmamış ya da unutmuş olabilir.

³⁷ Kafiye düzenine uymadığı için düzeltilmiştir.

“Tesbîh okurlar şalavât virürler
Böyle bu vech ile bunlar yürürler”

“Çün Ebu'l-Maḥcen bunları gördi hoş
Nâkasın bunlara karşı sürdi hoş”

“Ol nigârı bunlar daḥı gördiler
Ne kişisin deyüb elden şordılar”

“Didi oğlan anlara ne eydür
Bu ne yirdür bunda kim şehriyâr”

965 “Didiler budur Medîne ey şafâ
Şehridür Muḥammed Muştafâ”

“Gûş idicek anun adın ol hemân
Şevk ile âh idüb oldu şâdûmân”

“Didi var mı aranızda diñ baña
Tâ ki saçular saçaydum beñ aña”

“Didiler kimsin ne dersin sen anı
İdivir kim iletelüm biz seni”

“Didi Şan'ân melikinün oğlyam (53-b)
Muştafâ'nıñ 'aşkına bağrım tağlayam”

970 “Atası îmân getirüb öldüğün
Bu kadar nesne vaşiyet kıldüğün”

“İşidicek bunlar oğlanıñ sözün
Kaşd kıldılar dutalar kendüsin”

“Didi bu câzû ögür oturur
Sihr ile Şan'ân'dan adam getirür”

“Dir Ebu'l-Maḥcen bunlara kul beni
Sizden özge bilmişem ben anı”

“Bu ne sözlerdür söylersiz baña
Cân u dilden 'âşık olmuşam aña”

975 “İnşâ'allâh ben aña varsam gerek
Hâk-ı pâyine yüzüm sürsem gerek”

“Böyle deyüb döndi bunlardan revân
Gör ne fitne düzdiler bunlar hemân”

“Birbirine didiler kim bu civân
Bizi varub söyler ise nâgehân”

“Ger ‘Alî’ye dirler ise hâlimüz
Öldürüb alurlar[ısa] mâlimuz”

“İmdi bu derde bulalım biz devâ
Çü mâlimuz bizim kırılmağ ne revâ”

980 “Çünkü bu tedbîri anlar itdiler
Yitüb ardından oğlanı tutdılar”

“İçlerinden biri ki mel’ûn idi
Taş bağırlu kelbidi mağbûn idi”

“Saçına yapışdı çekdi oğlanı
Yağasından yere düşürdi gördi”

“Dögdiler sögdiler itdiler cefâ
Görenler çekdi bu ‘aşk-ı Muştafâ”

“Devesin malın aldı kalanı (54-a)
Ağmed’e iletdi biri oğlanı”

985 “İçerü girdi Resûl’e söyledi
Yâ Muhammed deyüb efgân eyledi”

“Muştafâ çün gördi anlar bu işi
Didi feryâdiñ nedendür yâ kişi”

“Didi yâ Ağmed vaşiyet itdiñüz
Konuğunuz hoş tutuñ didiñüz”

“Milk-i Şan’ân’dan bir oğlan bu gice
Baña konuğ oldu kim işit nice”

“Bilmedim uğrı mıdır ben anı
Gör ne mağbûn eylemiş ol beni”

990 “Mâlımı almış hıyânet eylemiş
Oğlum öldürmiş ihânet eylemiş”

“Nesne virüb şaldum adamlar aña
Duğub [anı] getürür şimdi saña”

“Baña degdi mâlumı kıldum kabûl
Lîk oğlum kanı kaldı yâ Resûl”

“Şordı Ağmed ne kadardur ulu mı
Didi on dört yaşındadır şafi”

“Bu kadar yaşında bir tıfl-ı ğarîb

- Sen didiñ buña key ‘acîb”
- 995 “Kanı yâ şimdi oğlan kãdadur
Tâ Resûlallâh getürdüm bundadur”
- “Aḥmed eydür yâ Bilâl ol oğlanı
Yüri al gel görelim kimdür anı”
- “Def’a çıkdı getürdi ol Emîn
Kana ğarķ olmış yaturdı nâzenîn”
- “Ḥazret-i Aḥmed Bilâl’e söyledi
Başını kãldur yüzünü sil didi”
- “Çünki sildi yüzünü anuñ Bilâl (54-b)
Toz içinde zâhir oldı hûb- cemâl”
- 1000 “Şanasın çıkdı bulutdan bedr-i ây
Reviş oldı şu’lesinde cümle cây”
- “Didi Ebûbekr’e Muḥammed bu ne ḥâl
Bu tıfildan bu fesâd olmaķ muḥâl”
- “Gerçi kimdür bilinmez bu civân
Lik sîmâsında var nûr-ı imân”
- “Aḥmed eydür eyledüñ da’viya
Şâhidüñ var mı getür bu ma’niye”
- “Getüreyin deyüb [de] gitdi ol er
Geldi yoldaşlarına virdi ḥaber”
- 1005 “Ol münâfiķlara didi tiz tũruñ
İtdigim bühtân[a] ṭanuķluk virüñ”
- “Oğlanı bu câzûya öldürdelüm
Sizüñ ile mâlı kısmet kılalum”
- “Ol münâfiķlar Resûl’e geldiler
Gitdiler yalan şehâdet itdiler”
- “Didiler kim bilürüz bu işi
Da’vasında gerçek eydür bu kişi”
- “Şâhidüz buña şehâdet iderüz
Bu şehâdetde şadâķat iderüz”
- 1010 “Diñleyüb Aḥmed bunlaruñ sözüni
Pes ‘Ömer’den yaña döndi yüzüni”

“Dînimizde yâ budur esâs
Şer’ile sen alasin andan kışâş”

“Turdı yerinden ‘Ömer kıldı âh
Nidelüm çün böyledür emr-i İlah”

“Emr idüb elin ayağın bağladı
Merhâmet kılub velî çok ağladı”

“Kimseye bu resme bühtân olmasun (55-a)
Bu yalândan çigeri kan olmasun”

1015 “Yâ İlahî kullarını kıl ırak
Görmesünler zulmden derd ü firâk”

“Sen Kerîm’sin sen Raḥîm’sin sen ‘Azîz
Şerr-i dünyâdan bizi kılğıl temiz”

“Çün ‘Ömer geldi nigârıñ yanına
Ateş-i fûrkat bıraktı cânına”

“Kulına didi kim al bu oğlanı
Var siyâset yerine ilet anı”

“Eflaḥa getürdi anı ol zamân
Getürüp meydânda kodı hemân”

1020 “Didi yâ Mevlâ buyurgıl sen başa
Tâ cezâsın vireyim ben de buña”

“Sirkat³⁸ itmiş ellerini kes didi
Geldi şol dem kesdi yanında kodı”

“Bu Ebu’l-Maḥcen nihânî söylenür
Kendü nefsiyile sözün eylenür”

“Bu Ebu’l-Maḥḥan nihânî söylenür
Kendü nefis ile sözün eylenür”

“Dir kesdiñ ol ellerim degdi puta
Ne revâdur Aḥmed’iñ elin öpe”

1025 “Şükr ider ol ḥâline guşşa yemez
Şâḍ olur anlara hiç nesne dimez”

“Kesdiler ayaklarını hem anuñ
Mü’min iseñ yakıla cânuñ tenüñ”

³⁸ Metinde “serîka” olarak geçmektedir.

“Didi virün ol ayağı anlara
Kim varub secde kııurdu bunlara”

“İllere hüküm eylediler kim vara
Hüküm alub odlar yaqalar yerine”

“Didi yanarsam revâdur ben ğarîb
Zîrâ aşlunda cezâyem ben habîb”

1030 “Ğurbet andan tâc u tahtdan ayruyam (55-b)
Bu sebebden derde düşdüüm şayruyam”

“Ruğların şem’ine çün pervâneym
Yâ Nebiyyallâh koñ beni yanayım”

“Bu taraıdan kıretül-‘aynu’r-resûl
Ya’ni kim ol mîve-yi rûhu’l-bütül”

“Ol sa’âdet ğülşeninün ğülleri
Ol firâset bâğının bülbülleri”

“Cân içinde cân olan ol cânlara
Hûrî [vü] rıdvân dire cânânlara”

1035 “Havz-ı kevşer şerbetinün şâkisi
Ol Hüseynlen Hasan ki ikisi”

“Hocadan ğelürleriken şems-vâr
Ğördiler kim halk içinde fitne var”

“Bir kişiden şordılar kim hey kişi
Di nedendür böyle halkın çün işi”

“Didi az yaşı içinde bir civân
Kân idüb hem sirkat itmiş nâgehân”

“Ğeldi da’vâsını anın Resûl
Şer’ile pes katline hüküm itdi ol”

1040 “İşidüb ol iki server-i mu’în
Âh idüb derdile kıldılar emîn”

“Birbirine didiler ğel varalum
Dedemüze varalum yalvaralum”

“Ol zamân kim alub âzâd eyleye
Anın ile bizi hoş şâd eyleye”

“Uş saña irdi Hüseyn ile Hasan
Ola kim sen kırtulasın sağ esen”

“Anları kim gördi ta’zîm eyledi
Cânını şükrâna teslîm eyledi”

1045 “Gördüğü demde Hasan anuñ yüzün (56-a)
‘Aklı gitdi yavı kıldı kendüsin”

“Şandı oldur Hüseyin-i şehriyâr
Yere düşdi âh kıldı zâr u zâr”

“Yüzine şu sebdiler tura Hasan
Der Hüseyin kıanda sen ey cânım Hasan”

“Seni şandum göricek ol oğlanı
Şöyle beñzetmişdür anı ol Ğanî”

“Mescide irişdiler âh eyleyü
Girdiler Aħmed kıatında ağlayu”

1050 “Çün Resûl işitdi [anuñ] sözlerin
Yaşa Ğarķ itdi mübârek gözlerin”

“Ey ciger kûşem imdi n’oldı [bu] hâl
Size kimse kıldı [mı] yâ mekr [ü] âl”

“Didiler dimedüñ mi yâ Resûl
Kim Hüseyin’e beñzerise bir oğul”

“Ol kışi uğrı Ğarâmı olmaya
Yavuz işler herĝiz andan gelmeye”

“Muştafâ anlara döndi söyledi
Şimdi daħı dimezem (alın) ben didi”

1055 “Yâ dede bu sözi sen dimeñ neden
Dutub aña bunca cevır itmek neden”

“Anı çün Ğaķķ şöyle beñzetmiş aña
Yüzlerin gören kışi kıalur taña”

“İmdi senden dilerüz kim bu rehîn
Ol Ğarîbi kıurtarasın yâ Emîn”

“Elin ayağın yerine kıoyasın
Luţf idüb aña du’âlar kıılasın”

“Yine ol cümle a’zâsî tamâm
Bizimle ola hemze ah ol hümâm”

1060 “Aħmed eydür yâ Bilâl sen tırıgel (56-b)

Ol civânı haşmyıla al [da] gel”

“Vardı anları getürdi tez Bilâl
Şoralar kim nedür bu hâl ü kâl”

“Geldiler mescid içinde girdiler
Muştafâ’ya ‘izzet idüb turdılar”

“Gördiler kim n’ola seni ölmüş ol
Dîn yolında cân virüb ölmüş ol”

“(E)bûbek(i)r tırdı yerinde söyledi
Bu ğarîbi baña bağışlañ didi”

1065 “Ger uyar olurısañız bu söze
Yarın anda dest-gîr olam size”

“Görmediler bu sözi anlar revâ
Ol nigârıñ ola derdine devâ”

“Tırdı yerinden ‘ Ömer kıldı hoş
Baña bağışlañ budur sözüm hoş”

“Tıtmadılar sözün anuñ ey kibâr
Tırıgeldi bu kezin ‘Osmân ey yâr”

“Didi geliñ baña bağışlañ anı
Size cennet vire luğfindan Ğanî”

1070 “Buña dañı virmedi anlar rızâ
Pes hemîn tırdı ‘Aliyy-i Murtażâ”

“Bunlara hoş ‘izz-i ikrâm eyledi
Baña virüñ deyü ikrâm eyledi”

“Kılmadılar sözüni anuñ kabûl
Hâtırı şındı bu [da] oldı melûl”

“Tırdı andan soñra Fağr-ı Kâ’inât
Ol Habîb-i Hağğ Resûl-i mümkinât”

“Server-i zîbâ katında (ne) hayrân olur
Haddini gözler görüb hayrân olur”

1075 “Ayak üstüne tırub virdi selâm (57-a)
Söyledi şîrîn sözüni hoş kelâm”

“Server-i ser-tâc ol şîrîn nihâd
Ol Muğammed Muştafâ hayru’l-‘ibâd”

“Didi kim ben sizi Hakk’dan dileyem
Rûz-i maşherde şefâ’at eyleyem”

“Cennete girüb göresin rahmeti
Nâr içinde çekmeyesin zahmeti”

“Bu civânı tek başa virüñ didi
Yârın anda ecrini görüñ didi”

1080 “Biz anı bağışlamazuz didiler
Kamlumuz anı kıomazuz didiler”

“Kopdı aşhâb arasında bir figân
Ol figânı güş iden virübdî cân”

“Didi kim bu ne[ce] hâldur yâ Resûl
Hakk Resûl’inüñ sözi olur kabûl”

“Pes Hüseyin’le Hasan kıldı nidâ
Yolıña cânlar fidâdur yâ dede”

“Var ise bunlar münâfıklar durur
Birbirine [de] müvâfıklar durur”

1085 “Anıñ için şındılar sözüñ senüñ
Bilmediler kadriñüz bunlar sizüñ”

“Bu tefekkürdeyiken Ahmed hemîn
Nâzil oldı aña Cebrâ’il Emîn”

“Yâ Muhammed Hakk selâm eyler sağa
Ol selâm ile kelâm eyler sağa”

“Didi mi’râc gicesi tonlarını
Ol Habîb’im geyin anuñ varını”

“Malların meydâna iletün didi
Çıkub anda halka va’z itsün didi”

1090 “Ol civânıñ bindügi devesini (57-b)
Minberüñ öñinde çökertsin anı”

“Hem emâmesini örtsin başına
Gülsün [ol] Perverdigâr’ıñ işine”

“Sen du’â kıl [kim] Resûl-i muhterem
Müstecâb ola du’â çün bî-riyam”

“Ol deve Hakk kudretiyle söyleye

- Vaşf-ı hâlin saña ta'rîf eyleye”
- “Minbere çıkdı münâcât eyledi
El getirüb ‘arz-ı hâcât eyledi”
- 1095 “Ol deve [ki] aña söyledi kelâm
‘İzzet idüb Aḥmed’e virdi selâm”
- “Nuṭṭa geldi hoş şehâdet eyledi
Hâlini anda hikâyet eyledi”
- “Didi aña olasın sen yâ Ḥabîb
Milk-i Şan’ân’dan gelürem ben ğarîb”
- “Pâdişâhı düşde gördi çün seni
Oğlıyla saña gönderdi beni”
- “Tâ ki gelüb ḥazretüñe ire ol
Ayâğuñ tozına yüzün süre ol”
- 1100 “Cân u dilden ḥizmetündedür
Ḳanıya gelsün göreyin ḳandadır”
- “Muştafâ emr eyledi götürdiler
Minber(ün) önünde anı yaturdılar”
- “Ol nigârı çünki böyle gördi ol
Taşa çaldı başını cân virdi ol”
- “Bu firâkı görüb efgân itdiler
Gözlerinüñ yaşların ḳan itdiler”
- “Peyk geldi ḥazrete eydür yâ Resûl
Yâ Ḥabîbî ağlamasın sakın ol”
- 1105 “Kim saña Rabb’ün selâm eyler didi (58-a)
Dileyin benden ne kim diler didi”
- “Ger diler[señ] ol civânı dirgürem
Cümle maḳşûdına anı irgürem”
- “Dileyin aşḥâb(ıñdan) dîn-i serveri
Vireler ‘ömrinden anlar her biri”
- “Döndi aşḥâbına Aḥmed söyledi
Cebrâ’îl’iñ sözlerin ‘arz eyledi”
- “Guş idüb şevḳ ile anlar durdılar
Ḳıyabildükleri miḳdâr virdiler”

- 1110 “Faḥr-ı ‘Âlem döndi eydür Yâ ‘Alî
Menba’-ı luḫ u keremsin Yâ Velî”
- “Niçün sen bu arada ṭurmaduḫ
‘Ömrünüḫ ba’zından aḫa virmedüḫ”
- “Didim ‘ömrüm ne ḫadardur bilsem
Bu ḫadar ‘ömrüm anuḫ olsun disem”
- “Lîk mühlet vir baḫa seḫ gideyim
Dest-i namâz (idüb) vaşıyyet ideyim”
- “Hem Ḥasan birle Ḥüseyyin göreyin
Yüzüm âḫır yüzlerine süreyin”
- 1115 “Cânımı ḫurbân eyleyin ben hemîn
Bâḫî ‘ömrüm anuḫ olsun yâ Mu’în”
- “Böyle deyüb söyler iken nâgehân
Ḥâs-ı peyk ü sultân-ı cihân”
- “Ḥaḫḫ selâm eyler saḫa Yâ Resûl
Cümle ḫâcetleriḫ oldu ḫabûl”
- “Ol ‘Alî’nüḫ ḫürmetine pâdişâḫ
Virdi ‘ömrin aşḫâbuḫ İllâḫ”
- “Kendü ḫudret ḫazînesinden girdi ḫâr
Aḫa iletmiş bil ‘ömür virdi ey yâr”
- 1120 “Didi kim ḫılsun Ḥabîb’im bir du’â (58-b)
Ol du’âsını anuḫ ḫılam revâ”
- “Çün Muḫammed ol getürdi şâḫdumân
Didiler Emîn zemîn ü asumân”
- “Ḥaḫḫ Te’âlâ ḫudretinden ol nigâr
Başını yirden getürdi şems-vâr”
- “Ṭurdu yerinden şehâdet eyledi
Kendü ḫâlinden ḫikâyet eyledi”
- “Gördiler bu mu’cizâtı ḫâşş u ‘âm
Didiler ḫoş eş-şalâtü ve’s-selâm”
- 1125 “Minberinden indüḫi dem ol Ḥabîb
Ayaḫına düşdi (E)Bu’l-Maḫcen ḫarîb”
- “Elin aldı Aḫmed anuḫ eline
Çoḫ selâm olsun aḫa vü âline”

“Ol dem andan hoş müselmân oldu ol
Ğuşşadan kırtulub ħandân oldu ol”

“Raĥmeten li'l-âleminsin şek degil
Senüĝ içündür kıamu [bu] ħâl u kıâl”

.....³⁹

Me'fâilün/ Me'fâilün / Fe'ilün

“Eger ki mü'min ola bile 'ilmi
Okıya diñleye [hep] seve 'ilmi”

1130 “Aña yârin dîzârını vire Ĥaķķ
Ki fazl ile göre Raĥmet kıla Ĥaķķ”

“İşidüĝ daĥı oĝlancuĝun ol dem
Okımaĝa virenüĝ fazlını hem”

“Meger Ka'be[yi] yapı Ĥalîlullâĥ
Pes ol kim aña emr itdi [hem] Allâĥ”

“Tamâm idüb şevâb Teĝri'den umdı
Ne didi Mevlâ aña diñle imdi”

“Yâ Ĥalîl sen mescid çün yapuban (59-a)
Şevâb ister misin işbu kıapudan”

1135 “Ĥalîlullâĥ belî didi ey Cebbâr
Ne dilerseĝ aña Ġaffâr”

“Pes Ĥalîl didi sen virgil İlâĥî
Ki sensin kıamu 'âlem pâdişâĥı”

“Çalab eydür buña kim gelürise
Kıim kıyamete deg(in) tavaf kıılursa⁴⁰”

“Bunlaruĝ şevâbın virdüm saña da
Ĥalîlullâĥ daĥı isteriz ya da”

“Ĥudâ vir taşı kıumu saĝışınca
Ferişteĥler şevâbın virdüm önce”

1140 “Ĥalîlullâĥ didi artuķ dilerem
Ki fazluña göre [ben] umaram”

³⁹ Yeni bir hikâyeye başlıyor.

⁴⁰ (Kııyâmete degin kim tavâf kıılursa) orijinali. Vezin uymadığı için beyit yeniden düzenlendi.

“Halîlullâh’a hitâb kıldı sübhân
Didi oğluña oğutduñ mı Qur’ân”

“Sen oğlun oğumağdan men’ idersin
Bu fazluma göre Raḥmet umarsın”

“Halîl (eydür) [yâ] İlâhî oğlan oğutmağ
Bu mescidden dağı artuğ mı ey Hağ”

“Didi Allâh Halîl’(e) nev-reste oğlan
Şabâh uyana ol uyqusından”

1145 “Ya muşhafın ya tahtasın ala ol
Durub istâzı katına vara ol”

“Ne deñlü varsa mescid cihânda
Bunlardan sevgülüdür yanımda”

“Dağı Yâ Halîl bir kimseye hem ben
Fazluma göre Raḥmet kılarım ben”

“Meger ‘ilm(i) oğuyanlara kılam dir
Yâ oğlun oğudanlara virem dir”

“(Dağı) ne deñlü [ol] ‘âbid diñlese bunda (59-b)
Kıyâmet(e değin) [günü] tâ’at kılsa bunda”

1150 “Kamusından ‘âlim sevgülirekdür
Bir ‘âlim cümlesinden yegrekdür”

“Ki cümle ḥacı bir ‘âlimce olmaz
Katımda hem dağı mertebe bulmaz”

“İlim bilmegü hem Qur’ân oğumağ
Kamusından anı artuğ sever Hağğ”

“Dağı üç nesnenüñ kırğ yıl tamâm et
Ki eksilmez şevâbı dir risâlet”

“Biri budur ata ana du’âsı
Eger oğlı kıızı olma(dıy)sa ‘âşî”

1155 “Ki ba’de’l-mevt kırğ yıl kesilmez
Oğuldan kıızdan aşlâ eksük olmaz”

“İkinci dağı bir eyü müselmân
Durub kabır üzre du’â kılsa hemân”

“Kesilmez kırğ yıla degin du’âsı

İrer ol du'ânuñ kabre devâsı”

“Üçüncisi nerde bir ‘âlim ölse
Ecel irüb dağı ne yirde olsa”

“Du’âsı kırk yıla degin kesilmez
Devâsı ol vilâyetden kesilmez”

1160 “Halilullâh ider oğluna ta’lîm
Nice gösterdi gör her ‘ilme ta’lîm”

“Didi kim kişiye ‘ilim ü hikmet
Gerekdür kim ola ol ele devlet”

“Cemî’-i nesneden bil ‘ilm rekdür
Kimün ki ‘ilmi var ‘âlemde yegdür”

“Bilen her nesneyi kılar yarağın
Bilür dünyâda ‘uqbâda durağın”

“Bilen kendüsi şağlar cümleden (60-a)
İki ‘âlemde her işin hatırdan”

1165 “Allâh rahmet eylesün ol cân için
Fâtîha ihsân eylesün yazançün”

“(Ger dilersen) şerî’at u ‘ilmi ü taqvâ (ey) hümâm
‘Aşk ile diğ eş-şalâtu ve’s-selâm”

Fî-Beyâni Kaşîde-yi Naşîhat

Me’fâilün/ Me’fâilün / Fe’îlün

“Eyâ dünyâyı sevüp mağrûr olan
Kulağ dut ne diyem ben saña ey cân”

“Nice bir yatasın gafletde dâ’im
Ecel irmezden öñdin imdi uyan”

“Uşan olma ki ‘aqlıñ başıñdır
Yol uzağdur ki yokdur hadd ü pâyân”

“Bilür misin niçün geldiñ cihâna
Seni kulluğı çün yaratdı Subhân”

“Gözün aç tâ ki göresin yoluñı
Koyub geçme yolu gitme yabana”

“Bu evde şöyle diril ‘ârif isen
Nitekim yol ey mi söyle garîbân”

“Çü ‘ömrün eksilür her bir nefesde
Görürsün döndükçe iş bu devrân”

“Saña bu mâlı milkün yoķ vefâsı
Niçün eyleyesin üstine devrân”

“Haķ’a (sen) eyle münâcât gicelerde ⁴¹
(ol) Nitekim ‘anţâlibân seh(e)rlerde”

“Gider benlik sözünü ürettin sen
Ki bu halkıla di aşhâb u aķrân”

“Gönülde ‘ucb u kibrün nefsi yuy
Gelür şıdķ-ı muhabbet gitse ‘unvân”

“Tevâzu’dan bulur nefsin kemâli (60-b)
Taħammül kıl her işde olma ğazbân”

“Yumayınca kişi naķşını levcün
Daķı bir naķş aña yazılmaz iy cân”

“Dime kim okumışam cümle ‘ilmi
‘Amel çün eylemezsin sen ey dâñ”

“Benim ‘âlim deyü da’vâ kılursın
Şuñ mı irdi ‘ilmün billâh utan”

“Azâzil’den daķı çok mu bilesin
Ki ‘ucbundan anı red itdi Sübhân”

“Şeref dutmaķdadur bilmekte şanem
Buña tanıķdurur âyât-ı Ķur’ân”

“Girürsen kendi ‘acziñ bilmeyince
Saña ‘âlim demek yoķdur ey nâdân”

“Nice tezyîn idesin kendözünĶi
İçündür ma’rifetden çünki ‘uryân”

“Saña pes fitneyimiş okuduĶun
Sorarsañ ideyim yüz dürlü bürhân”

“Ki sen uş dâ’imâ şusuz gezersin
İlâyik de aķarken ab-ı hayvân”

⁴¹ (Gicelerde Haķ’a (sen) eyle münâcât

“Gözün yokdur göremezsın yoluñı
Egerçi var eliñ(de var) al mâh-ı tâbân”

“Tabîbem diyi beni urmağıl laf
Ki sen oğumamışsın ‘ilm-i edyân”

“İlâcın kimseniñ nite bilesin
İdemezsın çü kendüne dermân”

“Pes imdi ‘ilmi yağmura beñzer
Döker çün yüzlerine âb u nisyân”

“Şadef karnına girür olur incü
Ağü olur ger andan içe su’bân”

“Çü şu ebrdür iner gökden velikin (61-a)
Muğâlîfdür birbirine her kân”

“Ne cinsden kim bilür her yerde toğ mi
Girü anı bitürür âb u bârân”

“Nite her ni’metiñ şükriñi bile
Anıñ kim bâtınından bitdi gufrân”

“Nicelere hidâyet ola ‘ilmi
Nicelere şekâvet cehl ü ‘işyân”

“Seni nefsiñ zehi kim eylemiş kul
Girürsın ger dirile oda girbân”

“Yürü var dünyâyâ aldanma dürüş
Niceler(i) yolına el etdi şeytân”

“Taşuñ sünni içün kâfir olursa
Degül mi mü’min adı saña bühtân”

“Dalâletden eyü olmaz iseñ sen
Melâletden çekesin dün gün efğân”

“Ki yıkılır bu yerler kamu gökler
Ölüser durur ağır cümle virân”

“Pes ölüm hağdurur çün kim ölürsın
Ey miskîn kibr ü kîn saña kandan”

“Kime itmedi işi çarğ u ‘addâr
Kimiñ itmedi cigerin tolu kan”

“Gehî oğlı çün ağladur atayı
Geh oğlancuğın ayırır anadan”

“Bu yir işdür kim uğrar kamu mañlûk
Bu yir dertdür ki yoğdur aña dermân”

“Bu yir rencdür ki hiç dermân bulunmaz
Bunuñ derdine ‘âciz kaldı Loğmân”

“Selâtinler zebûn oldı ecelden
Ecele uğradı Kısra vü Hağan”

“Ecel câmı şarâbın çün içersin (61-b)
Düşesin ayru kamu düşleriñden”

“Yoluñuzca yayasın sin içinde
Ne bilem şâd olasın yâ perîşân”

“Di imdi bunda anıñ yarağın kıl
Ki saña rahmet ide hattâ Mennân”

“Gice gündüz ‘ibâdete dürüşgil
‘İbâdetdür bilürseñ genc-i pinhân”

“Kazâ-yı âsumânı çün irişe
Ecele olmaz kimse beyandan”

“Geleceg(e) nesne gelür çâre yoğdur
Gerek sen yaş yerine ağlağıl kan”

“Bu dünyâda belâya şabr ideğör
Hağ’ıñ sevdüğü kurtulmaz beladan”

“Ölüm bir kapudur geçseñ gerekdür
Berâber anda sultân ile çoban”

“Kişi cümle o şerbetden içiser
Öñci ol iş de heme [yire] yeksân”

“Nebî vü velî kurtulamadı hiç
Ölüm şarâbın içüb virdiler cân”

“Bu dünyâda kimesne kalmaz elbet
Ecelden kaçmağa yoğdurur imkân”

“Nidelim cihânıñ çün işi budur
O derde uğradı Dâvûd Süleymân”

“Yâ kanı ol Halîl İsmâ’il İshak
Dağı Ya’kûb u Yûsuf Şâh-ı Ke’nân”

“Elinde ejde(r)hâ olan ‘aşası

[Yed-i] beyzâ ki ol Mûsâ bin ‘İmrân”

“Muhammed kim cihânın fâhri idi
Bu sünnetler anıdır âyin erkân”

“Anıçün yaradıldı cümle ‘âlem (62-a)
Anıçündür dirildi ins ile cân”

“Vefâ kalmayacak bu dünyâyı bil
Sağa hüd kal(1)sa(r) degil yere kalan”

“Ebûbekr [ü] ‘Ömer ‘Osmân ‘Alî hem
Yâ kanı cem’ iden Kur’ân’ı Osmân”

“Hasan kanı Hüseyin Fâtıma hem
Kamusı gıtdiler döküben âbdan”

“Çü ‘ömrün eksilür her bir nefesde
Görürsin döndükçe iş bu devrân”

“Hezârân cehd idüben dürişesin
‘İmârât olmayısar iş bu virân”

“Nite ‘âkıl kişi isteye rahat
Şol evde kim didiler aña zindân”

“İkâmet olmayısar ‘aqlığı dir
Yarın gitdiñ bugün sen bunda mihmân”

“Güzâfın gelmediñ sen bu cihâna
Ki dâ’im yüriyesin zâr u giryân”

“Çü ‘aybun gizledün halkdan velâkin
Bilür gönüldeki sırruñı Raḥmân”

“Eliñde var iken sermâye zinhâr
Alğör her metâ’ı bunda irken”

“Tefekkür kııl sen imdi ‘ârifseñ
Ki vardur ‘âfiyet bu ‘ömre pâyân”

“Gelicek vakt-ı rıhlet [sen] gidersin
Ki bir lahza dañı virilmez emân”

“Uyar cânın günâhdan tevbe eyle
Ve illâ kaçd ider îmâna şeytân”

“Vefâ umma bu dünyâdan şakın hây
Anıñla kıılmağıl sen ‘ahd ü peymân”

“Seni aldar bu dünyâ bîhabersin (62-b)
Ögüdüm dut bu sözlerime inan”

“Bu dünyâ lezzetine mağrûr olma
Bu nefsi bilmegil [sen] hem çü(n) Hânnân”

“Seni gör bir nefes güldürdi dünyâ
Şoñ ucu biñ kezin kıldırur efgân”

“Ölenler saña yetmez mi naşîhat
Niçün ‘aqluñı dermezsın iy cân”

“Bu dünyâ bil ki saña bâkî kalmaz
Eger mülki olam Şâm u Hôrâsân”

“Ki ahır yatsarsın sin içinde
Beş on arşun bez [ile] yahud ‘uryân”

“Ne mağrûrsın cihânıñ lezzetine
Nice bir yürürsün şâd u Hândan”

“Kazâ yılı ecel oğların atar
Saña da dokunur ahır ol oğdan”

“Ol oğun zahmını hiç kimse duymaz
Görür olmaz virür cânını kurbân”

“Gel imdi kendözünge diz o günü
Ecel irişmeden saña nâgehân”

“Ki ‘aqluñ der başına vaqt yakındur
Utan kim saña nazırdır Yaradan”

“Hevâya uyma geç nefis ârzusından
Bu nefsiñ başına ur muhkem uyan”

“Bu dünyâ bîvefâdur bil haqîkat
Seni göçürmeden evvel göç andan”

“Bu fânîde nice bâkî kalasın
Şanur mısın ola dünyâ âbâdan”

“Böyle mürselîn ü evliyâlar
Şahâbe tâbi’ın ahbâr-ı yârân”

“Kamusı seni irşâd eylemişdür (63-a)
Gönül virme şuna kim ola virân”

“Aña kim ağlamak virildi anda
Gelüben dünyâda hândân [u şâdân”

“Ne hâlde olur olsa ölümün
Kopasın eyledür ey merd ü merdân”

“Kaçan kim halkı hor göresin
Kıyâmet heybetinden ola sekrân”

“Şu deñlü ğâlib ola anda dehşet
Ki korkudan ağara cümle vildân”

“Haqq’uñ ululuğundan bil o günde
Gele dinlerinün üstine erzân”

“Dutuban gözlerini göge karşı
Olalar cümle halk ol günde hayrân”

“Kalısar her kişi nefsinden ‘âciz
Eger ‘Îsâ eger Mûsâ bin ‘Oşmân”

“Dime kim ben fülân ibni fülânım
Gedâ vü pâdişâhdur anda yeksân”

“Neseb sorulmaz anda bir kişiden
‘Alemden sorulur pes cümle insân”

“Kiminiñ sağ ele gele berâtı
Kiminiñ şol eline hûr u haclan”

“Eyü yavuz ne kim itdün cihânda
Aluvireler bir ulu divan”

“Kılı(nı) kıldan seçerler bil o günde
Şu vâkt ne kim kırıla anda mîzân”

“Eger hayrın ağır gelse zîdevlet
Yüzün ağ ola hemçün mâh-ı tâbân”

“Eger şerrin ağır gelse ey miskîn
Varacak yirün ola bil ki nîrân”

“Şırâta uğrayısardur yolun bil **(63-b)**
Kılıçdan ince dirler ince kıldan”

“Niceler kuş gibi geçe şırâtı
Niceler olalar tamuya erzân”

“Ticâretten niceler ide(ler) aşsı
Metâ’ından niceler ide hûsrân”

“Niceler şâzılık içinde ola

Nicelerin gözinden dökile kân”

“Niceler içeler kevşer şarâbın
Niceler olalar dâ’imâ ‘atşân”

“Şular kim ‘ahdi üzre hoş dirildi
Bulalar cennet içre hûrî rıdvân”

“Eger ma’mur idersen cennetiği
Varıcağ anda olasın hırâmân”

“Gel imdi eylegil bunda yarağı
Ki tâ sen bulasın ol demde ğufrân”

“Tecellî eyleye nûr-ı İlâhî
Vişâle degşürile cümle hicrân”

“Niçün sen ğaflet ile mübtelâsın
Çü vardı menzil(in)e ecdâd u akrân”

“Dürüş gel sen dahı iste kılavuz
Ayak baş Hakk yolına hemçü merdân”

“Eger bilüb şaparısın bu yoldan
Nite ola gönülde nûr-ı îmân”

“Eger bilüb[en] ezdünise yolu
Olacağsın her işüñde peşimân”

“Cehâlet kimseye ‘özü olmayısar
Eger biñ yıl olursın zâr u giryân”

“Mu’ayyensen kamu hâliñ bilürsin
Beyân itmişdür Furkan’da Rahmân”

“Münezzehdür seniñ yol bulduğından (64-a)
Fağl idüben gönderdi Kur’ân”

“Ġayıbdur cümle ‘âlem varlığından
Ġaraz sözdür her işinde ol sultân”

“Açukdur kullara dâ’im kapısı
Ne mâni’ men’ ide Kâdir ü Ġufrân”

“Kamu ‘âlem aña ‘aşî olursa
Anıñ milkine yokdur zerre nokşân”

“Dahı milkinden anıñ nesne artmaz
Eger’âbid olursa cinn ü insân”

“Ne kim bunda ekerse ahirete
Girü anı biçersin ey müselmân”

“Şaķın Yahyâ önünden ğâfil olma
Ki şayd itmeye seni nefs-i fettân”

“Geçen günüñ çü geçdi ğaflet ile
Açarsañ gözüñi vaķtidür uyan”

“Sözün ğatm eyle kendi yaraĝıñ kıl
Dürüş fırsat daĝı geçmeden elden”

Şerâ’i-i İslâm Beyân İder

Me’fâilün/ Me’fâilün / Fe’ülün

“Ki diñle Resûlullâh ne didi
Bu ‘âşî ümmetiñ kaydı neydi”

“Didi kim bir kişi abdest alursa
Ki beş vaķit cemâ’atle kılursa”

“O beş vaķitiñ şevâbını alalar
Kıyâmetde terâzûya koyalar”

1170 “Daĝı birine koyalar ey cân
Bu cümle maĝlûķatı diñle inan”

“Kamu yirleri gökleri tamâmı
Daĝı ‘arş kürsi [vü] levĥ ü kâlemi”

“Ve hem cennet cehennem cümle bile (64-b)
Daĝı ayı güneş yılduzlarla”

“Ve hem taĝlar [ü] deniz bile ola
Denizlerde balıķlar bile ola”

“Daĝı insân [daĝı] cinn [ü] şeyâtîn
Ve hem yâ’cüc ü me’cüc ü besâtîn”

1175 “Daĝı hem gice gündüz bile ola
Canâvârlar vü kuşlar bile kona”

“Daĝı cümle melekler de dirile
Terâzû kefesine heb şalına”

“Kamusı yeyni gele diñle ey cân
O bir vaķitiñ şevâbın cümlesinden”

“Ki bir vaķitiñ şevâbın gele ağır

Cemâ'ate oluñ dâ'imâ hâzır"

"Gel imdi sen Hakk'ın emrine giriş
Gice gündüz namâza turma dürüş"

1180 "Geçürme fırsatı eyle niyâzı
Müselmânsañ dost kııl namâzı"

"Eger sen bu namâzı kılmayasın
Ki hergiz kendüni bilmeyesin"

"Gör imdi Resûlullâh nic(e) buyurdu
Namâz kılmayanın koyurdu kaydın"

"Didi kim ümmetümden kişi dursa
Şabâhı terk idüp kılmaz giderse"

"Eger dişi eger erkek ola (ey) cân
Muhaqqak bil ki imân bîzâr andan"

1185 "Eger öğle namâzın terk iderse
Ki Kur'ân bîzâr andan terk iderse"

"(E)ger ikindü namâzın kıılma(z)sa (ey) cân
Ki cümle enbiyâlar bîzâr andan"

"(E)ger aḥşam namâzın kıılma(z)sa ey cân (65-a)
Melekler cümle bîzârlar andan"

"Eger yatsu namâzın kılmazısa
Cemâ'ate varub uymadıysa"

"Ki Allâh Te'âlâ bîzâr andan
Daḥı bu cümle maḥlûk bîzâr andan"

1190 "Resûlullâh bunı böyle buyurdu
Bu İslâm yolını yaḥşı kayırdı"

"Gel ey mü'min öğüt diñle bu sözi
Namâzı kılanın ağ ola yüzi"

"Eger kılmazısañ seni tutarlar
Zebâniler cehenneme atarlar"

"İñit gine Resûlullâh ne didi
Namâzı terk idenlere buyurdu"

"Didi kim emmetimden terk iderse
Namâzı kaşdıla zâyi' iderse"

- 1195 “Ki terk ide o aņmaya hîç anı
Aņuben kılmaya her dem miğâni”
- “Hakk’a ben ‘âşî oldum dimeye hîç
Döküben gözyaşın ağlamaya hîç”
- “Hakk’ın buyurdi(ğı) aņa yeyni gele
İşit diñle kim anıñ hâli n’ola”
- “O bir vaķit seksen biñ yıl ey cân
Cehennemde yakarlar dir o sultân”
- “Gel imdi kıl namâzı gice gündüz
Ve illâ kılmasañ iş ola yavuz”
- 1200 “Seherlerde eliñ kaldır niyâza
Ki gurûr olmaya aşlâ (hîç) namaza”
- “Kıyâmetde nice kez döğünesin
Dilin çıyna[ya]yub çok ağlayasıñ”
- “Ve illâ nidâ vire anda peş(i)mân **(65-b)**
Gel imdi tevbe kıl ğafletden uyan”
- “Bilürsin kim bu dünyâ [hep] fenâdur
Bunuñ eylikleri renc ü ‘anâdur”
- “Öğüdüm budur saņa ey kişi
Naşihat dutanıñ hoş ola başı”
- “Ezân-ı şerif işid(üp) hâzır olğıl
Cemâ’atle namâzı bile kılgıl”
- 1205 “Eger kılmazısañ sen ol namâzı
Resûlullâh ne didi diñle sözi”
- “Yemin idüb and içdi o server
Namâzı terk ide ne gör ne söyler”
- “Didi şol Teñri hakkıçün ki cânım
Elindedür anıñ yoķdur gümânım”
- “Namâzı terk idüb kaçanlar ola
Cenâzesi anıñ sinleye kona”
- “Biliñ siz kim anıñ kabri içinde
Cehennemden kapu açıla anda”
- 1210 “Çıķa toķsan toķuz yılan sinine
Uşa tolanuban anuñ tenine”

“Kıyâmete degin şokalar anı
Ki kabır içinde ol ide figân[1]”

“Çün işitdiñ bu sözleri pes ey cân
Şakın olmayasın sonra peşimân”

“Kim anuñ vaşfını ger söyleyeydüm
Dün ü gün turmayub şerh eyleyeydüm”

“Kıyâmete degin söylenmeyeydi
Henüz nışfı dahı şerh olmayaydı”

1215 “Çün İslâm şartınuñ bildüñ ikisin
Eger diñlersen diyeyim hepisin”

“İki şartını bildi çünki cânıñ (66-a)
İşit üçüncü şartı nedür anuñ”

“Üçüncisi zekât virmekdür ey dost
İşidüb sözümi sen olmağıl süst”

“Zekât farz olan virmese ey şâh
Namâzı da kabûl itmeye Allâh”

“Resûlullâh anı şöyle buyurdı
Namâzı da kabûl olmaya didi”

1220 “Kıyâmetde ediser Hakk Te’âlâ
Ne emr idiser aña bak Te’âlâ”

“Diye kim anda Kur’ân virdim idi
Resûl iblâğ idüb gönderdim idi”

“Kemâ kâlallâhu Te’âlâ ve yukîmu’s-şalâte ve yu’tu’z-
zekâte ve zalike dîni’l-ğayyimeh”⁴²

“Ben eyle virdüm idi çün berâtı
Namâzı kıluban virüñ zekâtı”

“Bunuñ ikisiyle dîn kâ’im olur
Namâzıla zekât hem dâ’im olur”

“İramadum ıdı hem birbirinden
Zekât(1) ayırduñuz niçün yerinden”

1225 “Zekâtı virmeyüb geldüñüz illâ

⁴² Allâhu Teâlânın buyurduğı gibi: “Onlar namazı kılmakla ve zekâtı vermekle emrolundular. İşte dosdoğru din budur.” Beyyine 98\5.

Namâzınız kabûl itmezem aşlâ”

“Zebânîlere emr idem dutalar
İ(l)lâ tutub(añ) cehenneme atalar”

“Şu kim mani’ idüb(en) virmez zekâtı
Kıyâmetde bulumañ ol necâtı”

“Zekâtı virmese bir kişi ey cân
Bütün olmaz anıñ İslâm’ı inan”

“Niçün virmeye kişi ol zekâtı
Ki tâ bula zekâtıla necâtı” (66-b)

1230 “İşit imdi saña şerh eyleyeyiñ
Zekâtıñ aqçesüñ ta’yın ideyiñ”

“İki yüz aqçede beş aqçedir bil
Yigirmi beş olur biñde ve hem bil”

“Gel inşâf eyle imdi ey qarındaş
Kıyâmetde günâhlarıñ olur fâş”

“Ki(m) Allâhü Te’âlâ Rabb ü Rahmân
Saña biñ aqçe vire kıla ihsân”

“Diye kim ey kulum ben saña virdüm
Saña biñ aqçe virüben toyurdum”

1235 “Yigirmi beşin[i] girü baña vir
Benimçün vire (saña) gine üleşdir”

“Eger emrüme benim uymazısañ
Yigirmi beşin biñde virmeziseñ”

“Kıyâmetde yüzüne bakmayam beñ
Seni cennetüme iletmeyem beñ”

“Zebânîlere diyem tîz tutalar
Sürüyüb [ol] cehenneme atalar”

“Eger mani’ iderseñ bunda ey cân
Kıyâmetde kıla[sın] katı efgân”

1240 “Zekâtı virmeseñ oda atarlar
Kamusın kızdırub al(nu)na başarlar”

“İdeler ki daduñ bu gencüñüzden
O dünyâda şu tatlu rencüñüzden”

“Ki bir miskîne virmezdiñüz anı
Zekâtı niteñüz haq bahşı kanı”

“Zekâtıñ çü kömüsiñ bildüñ ey cân
İşit altun zekâtın olma nâdân”

“Yigirmi mişkâl altun olursa
Bir buçuq mişkâlini Allâh için vir” (67-a)

1245 “Ve illâ şeyh Faḥrû’ d-dîn buyurmuş
Risâlesinde ol şöyle kayırmış”

“Ki borcından ziyâde aḥî vire
İki aqçe ve hem buçuq da vire”

“Çün altunuñ zekâtıñ bildiñ ey cân
Vir anı Haqq yolına olma tuğyân”

“İşit gine biraz şerh eyleyeyin
Ki ḥayvânât zekâtıñ söyleyeyin”

“Otuz şıgırda vir bir yaş(ında) ṭanayı
İşidürseñ diyeyin bek deveyi”

1250 “Ki beş deve(niñ) zekâtı bir koyundur
Yigirmi beşe varınca koyundur”

“Yigirmi beşde vir nit ü meḥâzı
Eger virmeziseñ Haqq ola kâzî”

“Çün anı bildüñüz işit koyundan
Zekâtı nicedür diñle siz andan”

“Ki kırk koyunda bir koyun viresin
Pes andan dört yüz degin göresin”⁴³

“Koyun dört yüze iricek ey cân
Vir anda dört koyunı olma nâdân”

1255 “Pes andan sonra sen anı bilesin
.....⁴⁴

“Keçi dahı çü koyun gibi yeksân
Bu(n)laruñ vir zekâtıñ olma tuğyân”

“Ki bir kişi Haq’a imân getürse

⁴³ Kendinden önceki veya sonraki mısra ile vezin kafiye yönüyle benzeşmemektedir. Unutulmuş olabilir.

⁴⁴ Mısra kendinden önceki ve sonraki mısra ile redif ,kafiye yönüyle uyuşmamaktadır. Unutulmuş olabilir.

Namâzını dağı kımasa kılsa”

“Pes andan sonra zekât farz olsa
Zekâtın vermeyüben benlik itse”

“Kabûl olmaz ‘ibâdeti bil anuñ
Muhaqqak bil buñı gider gümânuñ”

1260 “Çü(n) İslâm şartınuñ üçüni bildüñ” (67-b)
Eger dutarısan üç haqqı bildüñ”

“İşit dördünci[yi] söyleyeyin
Nedür anı saña şerh eyleyeyin”

“Bil İslâm şartınuñ dördüncisin bağ
Oruç tutmayı redd idiser Haqq”

“Müselmân olsa kişi mü’min olsa
Zekât virüb namâzı kılsa”

“Oruç ayını tutmasa ‘abeşdür
‘İbâdetleri bir kırı hevesdür”

1265 “Yarın Haqq cem’ ide yoğsul [u] bâyı
Muşavver olıardur oruç ayı”

“Oruç ayı gele çün kim ‘ayânî
Temessül idüben şekl-i cüvânî”

“Anuñ günden münevver ola yüzi
Bu ola anda anuñ diñle sözi”

“Diye yâ Rabb çün kim beni yaratdın
Yaraduban baña hem ‘izzet itdin”

“Beni dünyâya gönderdün İlâhî
Ki hürmet ideler ol halk kemâhî”

1270 “Biçâre(ler) baña ‘izzet itmediler
Ki hürmet idüb oruç tutmadılar”

“Melûl oldıladı varduğuma
Sevindiler idi hem gitdügüme”

“Ki düşmânımdur anlar [yâ] İlâhî
Bugün haqqım(ı) alıvirem kemâhî”

“Buyur anları varayın bulayın
Elümle anları oda şalayın”

“Oruç ayına destür vire ol şâh
Var imdi düşmanın bul diye Allâh”

1275 “Gele maşşer yerine oruç ayı (68-a)
Gezüben araya yoşsul [u] bayı”

“Şu(n)lar kim orucı dutmadıladı
(Ya) dutub ‘izzet aña itmedilerdi”

“Ellerinde yazılmış olalar
Kamu halk okuyubanı göreler”

“Yazılmış kim görüñ çirkin huyına
Ki medh itmedi oruç ayına”

“Anı dutmadı oldı Hakk’a ‘âşî
Ki kaşrân oldı anıñçün libâsı”

1280 “Melûl oldıladı geldüğine
Sevindiler idi hem gitdüğine”

“Oruç ayına düşmân oldı anlar
Hakk’a ‘âşî ve tuğyân oldı bunlar”

“Hemân mermer gibi kazılmış ola
Oruç ayı bu(n)lara çün tuş ola”

“Yazıların okuyub tuta hoş⁴⁵
.....”

“Kamusın cem’ idüb maşşer yerinde
Ala gide sür(üy)üp tamuya anda⁴⁶”

1285 “Bu(n)ların cümlesin tamuya ata
Bedenlerin cehennem odı duta”

“Oruç ayı çün andan döne gide
Varub ol hazretine secde ide”

“Bu kez ide İlâhî virgil anı
Ki göndürdügidi dünyâya beni”

“O(n)lar kim başa ‘izzet eylediler
Oruç tutub yürekler tağladılar”

“Ki şâz oldıladı varduguma
Melûl oldılar[ıdı] gitdüğüme”

⁴⁵ Mısra kendinden önce veya sonraki mısra ile redif/ kafiye uyumu yoktur. İkinci mısra silinmiş ya da unutulmuş olabilir.

⁴⁶ Tamuya sürüyüp ala gide anda (orjinali budur)

1290 “İlâhî anları cümle şağışla⁴⁷

“Anları cennete alub gideyin (68-b)
 Kâmu yirlü yerine eyleyeyin”

“Buyura oruç ayına ol Allâh
 Bağışladum kâmusın olğıl agâh”

“Yüri var dostlarıñ maḥşerde bulğıl
 Yanuḡca cennete bile ilet gel”

“Gele maḥşer yerine oruç ayı
 Arayuban bula yoḡsul [u] bayı”

“Şu(n)lar kim aḡa ḡürmet itdilerdi
 Ki ‘izzet idüb oruç tıtdıladı”

1295 “Sevindiler idi hem geldigine
 Yerindiler idi hem gitdüğine”

“Alınlarına yazılmış olalar
 Görüben ḡalk anı kâmu bileler”

“Ki bir kavm idi bunlar indilerdi
 Oruç ayına ḡürmet itdilerdi”

“Ferahnâk oldılar idi geldüğine
 Ğamnâk oldıladı gitdüğine”

“Bu(n)lar oruç ayınıñ dostlarıdır
 Bu(n)lar bilünüz cennet yeridir”

1300 “Oruç ayı çün dostlarını göre
 Kâmusın bunlarıñ bir yire dire”

“Ki cennet süre gide bu(n)ları
 Ve hem ni’mete ġarḡ ide bu(n)ları”

“Daḡı diñle Resûlullâh ne didi
 Oruç dutanlarıñ ḡaydı ney idi”

“Şunun kim ‘ibâdet ola işi
 ‘İvaż cennet olur aḡa ey kişi”

“Ve illâ kim oruç dutana ey cân

⁴⁷ Mısra kendinden önce veya sonraki mısra ile redif/ kafiye uyumu yoktur. İkinci mısra silinmiş ya da unutulmuş olabilir.

- ‘İvâz dîzâr olur sen aña inân’
- 1305 “Resûlullâh buyurdu çün bu sözi (69-a)
Oruç dutanların ağ ola yüzi”
- “Getür şıdkıla İslâm yolın ele
Ki İslâm nûrı göñlün içre tola”
- “Dün ü gün kııl namâzı vir zekâtı
Cehennemden bulasın tâ necâtı”
- “Oruç ayına hoş sen ‘izzet eyle
Oruç tut cânıñı nûrıla toyla”
- “Ki İslâm şartınun ol da biridür
İnanmayanların tamu yeridür”
- 1310 “Çü dördin bildün İslâm şartını hoş
Bu kez beşincisin şerh ideyin uş”
- “İşit beşinci(nün) şartın söyleyeyin
Biraz andan dahı şerh eyleyeyin”
- “Ki hac itmekdür anı bilesin
Gücün yeterise hacca varasın”
- “Kişi mü’min olsa bula necâtı
Namâzı kıluben vire zekâtı”
- “Oruç ayını tutub ‘izzet ide
Güci yeterse şonra hacca gide”
- 1315 “Hak’ın emri bu(n)lar(dur) böyle buyurdu
Bu(n)lardan birini itmese kişi”
- “Ki İslâm şartı dört olmaz bilesin
Gerek kim kâmusını işleyesin”
- “Ki evvel mü’min olub kııl namâzı
Zekât virüb oruç tut it niyâzı”
- “Eger gücün yeterise hacca varğıl
Günâhların gider heb anda bilgil”
- “Gücün yitdügi ol durur bilesin
Nice ben dirisem anı kılasın”
- 1320 “Gelügün ola ve harçlıgün ola (69-b)
Varub gelince yine saña bula”

“Nafağa oña gelüb irince
Cemâ’atüne seņ varub gelince”

“Bu kadar mâlik olsa borc bilesin
Gerek niyyet idüb yola giresin”

“Gidüben Hakk’uñ emrine uya
Kamu hac şartların yerine kıoya”

“Namâzın kıla ve terk itmeye hiç
Ki gönünden kırku gitmeye hiç”

1325 “Diye kim ben Hakk’ıñ yolına tırdum
Oğul kıız terk idüb ben yola girdüm”

““Aceb Haccum kabûl ola mı Yâ Rabb
Ki dergâhında olma mı muqarreb”

“Bu kırkıyıla varub Haccu gide
Geçen günâhların aņub âh ide”

“Varub anda ticâret itmeye hem
Ki nesne alub ya’nî şatmaya hem”

“Döke gözyaşını ide niyâzı
Hacerü’l-Esved’e hem süre yüzi”

1330 “Dağı hem armağan (hiç) almaya kışı
Hak’uñ kırkusu ola ancak işi”

“Girü eve dönicek öyle ide
Kim âh ile için taşın eride”

““Aceb Haccum kabûl oldu mı diye
Gice gündüz anıñ kaydını yiye”

“O teşvîşi çeke eve gelince
Gelüben ehl-i beytine irince”

“Eger böyle ider ise bir kul
Olur Haccı anıñ mebrûr u maqbul”

1335 “Hemân kırtulmuş olur bilsen anı (70-a)
Cehennem odına yanmaya cânı”

“Ve illâ şol kışı kim Hakk’a uymaz
Ki farş olurşa da Mekke’ye varmaz”

“İşit kim ol Resûlullâh ne didi
O(n)ların nicesi kaydını yidi”

“Didi kim bir kişi hoş mü’min osla
Namâz kılub zekâtın dağı virse”

“Oruç dağı dutsa o kişi
Anığ bunlar başa çıkmaz işi”

1340 “Eger Hacı borc oluben varmaz ise
Hakk’ıñ buyruğına uymaz ise”

“Yâ Naşrânî gibi olsun dilerse
Yâ Yahûdî gibi olsun dilerse”

“Budur hükmî Hakk’ıñ hay hay sağıngıl
Eger borcuğ ise sen gide görgil”

“Çü(n) bu yoldur Hakk’ıñ emrine (pes) inan
Şağın olmayasın şonra peşimân”

“Bu dünyâ bivefâdır bilgil ey cân
Yüzüñe güler bir iki gün inan”

1345 “Hakk’a uymaduğuğ ne aşşı ide
Bu mülküñ ellere tağıla gide”

“Hudâ’ya hezârân şükr ü minnet
Ki bizi Muştafa’ya kıldı ümmet”

“Gel ey ümmet olan tut sünnetini
Ki tâ yarın bulasın şefkatini”

“Anığ emrin tutandur ümmet ağa
Kim anı sünnet ile ümmet ağa”

“Kaçan güftâr ile hâşıl olur kâr
Ki olmayınca güftâr ile kirdâr”

1350 “Eger var ise andan başa meyliğ (70-b)
Gerek şavline göre ola fi’lüñ”

“Dil ile ümmetem dimek
Ki göñlüđ olmaya mehrine mâ’il”

“Gerek ümmet olan hükmüne münkâd
Tuta hükmünü oddan ola âzâd”

“Ey ağa ümmet olan [dut] sünnet
Koduğ sünneti olduğ ehl-i bid’at”

“Benem ümmet diyüb da’vâ kılursın

- Var ise da'vâda ma'nî bulursın”
- 1355 “Pes ümmetem dimek(le) birle iş olmaz
‘Amelsüz ümmet adı aşşı kılmaz”
- “Aña ümmet olan yolun varandur
Yolunda varlığın cümle verendür”
- “Eger kıldınsa ümmetlik işinden
Halâş olduñ bil âteş teşvîşinden”
- “Bu milke geldiñ itmege ticâret
Şakın sermâyeye kıлма hasâret”
- “Ziyânlu nesneye sermâye virme
Metâ’uñ sehv ile yağmaya virme”
- 1360 “O yire iltecegün iş bu yirden
Uşan olma kayırgıl anı irden”
- “Dağı fırsatda hem fevt itme kârı
Geçürme zâyî’ iş bu rûzigârı”
- “Gönüller ele al luğf ile her dem
Şu gönül kim ola şınuğlu pür-gam”
- “Gönül eritmeden kibri hasedden
Revân çıkmazdan öñ iş bu cesedden”
- “Kibri ‘ucb u hased hırş u riyâ hem
Tama’ tiz kaçıman hem halka ver hem”
- 1365 “Hıyânet yüze gülmek kizb ü ğırbet (71-a)
Bu mezkûrât ile her dürlü bid’at”
- “Bu(n)lara düşmişdür gönüm diyârın
Bu(n)lara virdi gönüm ihtiyârın”
- “Elüm tut beni kırtar ey hudâvend
Ki oldı kendü fi’lim baña yâyend”
- “Kibirden gel halâş ol ey müselmân
Ki gönlüñ tola nûr-ı Kibriyâ’dan”
- “Yaramaz işden eylegil teberri
Eyü iş işle olma aña ğarrî”
- 1370 “Ne iş kim kılasın tenhâ vü peydâ
Bilür Hağğ cümlesini aşıkârâ”

“Pes aña lâyıķ her ne idersen
Yolından çıķmađıl ķanda gidersen”

“Gözetme kimseniğ ‘aybını zinhâr
Ki ‘aybuğ setr ola ‘afv ide Settâr”

“Yüzine kimseniğ ‘aybını urma
Mesâvî olduğı yirde oturma”

“Dimezsen dağı dinleme mesâvî
Ki diyen işiden olur müsâvî”

1375 “Ziyânkârdur hemîşe ehl-i ğıybet
Virür râhat olur yirine zaĥmet”

“Yaramaz sözi getürme zebâna
Şaķın aşsı değsüzme ziyâna”

“Eger ‘aybını izhâr itsen anığ
Olur ol iş de çok dürlü ziyânığ”

“Senüğ ‘aybını ol fâş eyler
Söğüşüben döñüşür şavaş eyler”

“Neye gerek satun almaķ belâyı
Yâ getürmek başuğa velvelâyı”

1380 “Özüğ ‘aybını gör ğayrı gözetme (71-b)
Belâ işini ipin(i) boyn[u]n(uğa) uzatma”

“Dilerseğ dârığ ola dâr-ı cennet
Gözetme ‘ayb-ı kes söyleme ğıybet”

“Muĥammed ķavlini tut ey bürâder
Ki sağa ümmetim diye o server”

“Olmaķ isterseğ Resûl ile müdâm
‘Aşķ ile di eş-şalat u ve’s-selâm”

Münâcât-ı Hz.Rûmî ķuddise sırrahu

Me’fâilün/ Me’fâilün / Fe’ülün

“Nidem tutmadum emrin(i) ben o şâhığ
Ne ola ĥâlî pes Rûmî siyâhığ”

1385 “Yürümedüm ben ol didüği yolda
İşüm sağ olmadı vü ķaldı solda”

“Hevâ câhına şaldı nefis-i bed-kâr
Dirikâ nefsüme oldum giriftâr”

“Bilemedüm ki ‘ömrüm çıkdı elden
Çü bildüm şimdi ne aşşı bilmeden”

“Sağal ağardı gönlüm ağarmaz
Siler nefsum hevâ yolında irmez”

“Yigitlik gencini şandum hevâya
Dirîgâ çıkdı elden naqd ü mâya”

1390 “Yüzi kara benem ‘âşî vü cânî
Ki anuñ emrine kıldum hilâfi”

“Dağı nefsum hevâ ile hevesde
İdem cürm ü haţâ bir her nefesde”

“Berîdür haber ihsân eylemekden
Uşanmaz cürm ü ‘işyân eylemekden”

“Uyuban nefse kıldum çok günâhı
Peşimânem bu dem ‘afv it İlâhî”

“Günâh ile geçürdüm rûzigârı
Bulunmaz cürmümün hadd-i şümârı”

1395 “Şems kıлмаğa sağ işim bulunmaz (72-a)
Yazuqladıma hoş sağış bulunmaz”

“İşim her rûz-ı şeb rızq u riyâdur
Dilim gıybetde ve işim haţâdur”

“Benem ol kul ki kesb itdüm firâvân
Haţâ vü cürm ü ‘işyân ile tuğyân”

“Benem ol kul ki ‘ömrüm zâyî’ itdüm
Hevâ yolında uluyan şitâbân”

“Benem ol kâzib ü ‘âşî vü beğ-baht
Ki şıdum nefse uyub ‘ağd ü peymân”

1400 “Didüm halka nesâyıñ dutmadum ben
Sözümde gerçegim fi’limde yalan”

“Yigitligi tâbisi çıkdı elimden
‘Ömür naqdini devrân itdi nâlân”

“Yitirdüm ‘ömrümi râh-ı hevâda
Geçürdüm nefsi ‘işyân ile devrân”

“Ne kim kıldum günâh Estağfirullâh

- İlâhî ‘afv kıl oldum peşîmân”
- “İrişdür fazl-ı luţfuñ kimsesin
Bu kalb ma’denine kim ola kân”
- 1405 “Beni yoldan ayırdı nefis-i bed-kîs
Hakk’a lâyıķ anıñçün kılmadım iş”
- “Olacağum anub eylemedüm âh
Kalıben ğaflet içre gümrâh”
- “Öñümde can u vahşet râh-ı düşvâr
Ne zâdum ne hem-râhum ne ğod-yâr”
- “Ne fikr itdüm ne ol(am) rûz-ı kıyâmet
Melâmet mi olam yâğud selâmet”
- “Ecel yolumı aldı ğâfilem ben
Denî dünyâya dönüb kâ’ilem ben”
- 1410 “Fesâdumdan budur fi’l-i ‘ayânum (72-b)
Diyevüz dil ile fısk u nihânum”
- “İdersem sırr-ı fıskum aşikâre
Ne şerĥ ol(un)ur ne ğod gelür şumâra”
- “Taşımдан hoş kişidür der görenler
İçüm dahı aña göre şanurlar”
- “Taşumdan kimse görüp ğaybı kılmaz
Anıñçün sırr-ı hâlim kimse bilmez”
- “Eger bilseler aşarlardı dâra
Yağûd eylerler idi pâre pâre”
- 1415 “Bu gizlü hâlümü ol bilür ey yâr
Kim oldur ğayb u zât-ı ğayb-ı Settâr”
- “Yazılıb suçlarım satûr olubdur
‘Ayân itdi meşûr olubdur”
- “Bağışlayıcıdur cürm ü günâhı
Kılavuzyıcıdur tuğra-yı râhı”
- “Günâhlu kullara Raĥmet kılandan
Umaram fazlı ben de andan”
- “Kapusıdur şıgınacak penâhum
Velî ĥaķdur suçum oldur İlâh’um”

1420 “İlâhî Raḥmetiñden olma(yam) maḥrûm
Ḥaṭâmuzı bağışla İlâhım”

**“-----Temmetü'l-kitâb bi'avnillâhi'l- meliki'l-müte'âl sevvedehu'l-
fağirü'l-ḥağir Muhammed Kâmilî sene 1201-----“**

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

“İBB Atatürk Kitaplığı Mecmû'a-yı Kasâ'id ve Hikâyat”

Mesnevisi'nde dinî ve tasavvufî konuları işlemiştir. Eser klasik mesnevi tertibine göre düzenlenmemiştir. Mesneviler olay merkezlidir. Şair, işlediği konuların etkisini artırmak için üç mesnevi sonrasında dördlülere yer vermiştir. Eser toplam 1420 beyitten oluşmaktadır.

Şiirlerin sade ve akıcı bir üslupla söylenmesi ve kullanılan sözcüklerin halk dilinde olanlardan seçilmesi, eserin muhatabının halk olduğunu göstermektedir. Eseri oluşturan sözcüklerin çoğunun Türkçe olması ve tamlamaların Türkçe olması da bu kanıyı desteklemektedir. Şiirlerdeki sade anlatımın yanında vezin hataları, yazımda farklılıklar ve harekeli bir metinde birden farklı şekilde kelimelerin harekenlenmesi, şairin düzenli bir eğitim görmediğini göstermektedir. Şairin sen diliyle oluşturduğu bazı beyitler, okuyucuya eserin içeriğini anlamada kolaylık sağlamaktadır. Eserde üç mesnevinin sonrasında konuyla alakalı dördlülükler söylenmiştir. Üç mesnevi sonrası, aynı konuyu işleyen bu dördlülükler duygu yoğunluğu, verilmek istenen mesaja samimilik katmıştır.

Eser, klasik mesnevi tertibine göre düzenlenmemiştir. Eserin farklı bir özelliği de konunun işlendiği üç mesnevi bölümlerinden sonra dördlülükler eklenmesidir. Böylelikle mesnevide anlatılanların duygu çağrışımıyla zihinde yer etmesi kolaylaşmıştır. Mesnevi bir tek ana olay etrafında örülmemiştir. Eser birbiriyle bağlantılı olan birçok İslamî olayı, belirli bir planla bildirmiştir. Mesnevinin son bölümünde tasavvuf da konu edilmiştir. Mesajlar okuyucuya iletilirken, şair kuru bir anlatım içinde değildir. Okuyucu her öğüdü bir hikaye içinde vermektedir. Yine üç mesneviden sonra gelen dördlülüklerle monotonluk kırılmaya çalışılmıştır.

Mesnevi, nazım-nesir karışık bir nasihatnamedir. Konunun işlendiği bölümde peygamberler dönemi ve dini hikâyeler ile dünyanın geçiciliği İslamiyetin olaylardaki tutum ve tavrı; mucizeler ve aklın birliği ile çözümlenmiştir.

Şair, konuları işlerken canlı bir anlatım içerisinde. Anlattıklarını kıssalarla vererek okuyucunun dikkatini esere yöneltmiştir.

Mesnevide anlatılanlar, şairin düzenli bir din ve tasavvuf eğitimi aldığını göstermektedir. Konulara hakimiyeti olduğunu, mütevazî bir söyleyişle her fırsatta okuyucuya bildirir.

Metinde Türkçe sözcüklerin çoğunlukta oluşu, kullanılan Arapça ve Farsça sözcüklerin konuşma diline yerleşmiş olanlardan seçilmesi, şairin her kesimden okuyucuyu hedeflediğini gösterir. Günümüz okuyucusu da eserden rahatlıkla istifade edebilir. Okuyuculardan tek istediği ise kendi ruhuna bir Fatiha gönderilmesidir.

Eserin bütününde aruz, kusursuz değildir. Birçok beyitte eksik sözcük, imale ve zihaf vardır. Üzerinde çalışılan metnin, müstensih hattı olduğu düşünülürse vezindeki bozuklukların müstensihatten kaynaklandığı da düşünülebilir.

Mesnevinin genelinde tam ve zengin uyak kullanılmıştır. Bazı beyitlerin ise uyaksız olduğu görülmüştür.

Eklerin yazımında Eski Anadolu Türkçesi'nde yuvarlak olması gereken sesler, bazı yerlerde düz ünlüyle yazılmıştır. Eklerin yazımındaki bu ikilik, düzleşme eğilimi göstermesiyle metnin 18. yy.'da kopya edildiğini düşüncesini desteklemektedir.

Şairin amacı öğüt vermek olsa da, ikinci planda kalan sanat kaygısı, sade bir söyleyiş esere yansımıştır. Klasik mesnevi tertibinde oluşturulmayan eser, içerdikleri ve bunları kendi içinde bir planla vermesiyle kıymete değerlidir.

Bu eserin başka eserlerle ilişkisi, edebiyat tarihi içinde yerini alacağını düşünmekteyiz. Mecnû'adaki eserler, tema yönünden de düşünüldüğünde, Oğuzcanın hala etkisinin devam ettiği İslamiyetin yeni yeni etkisinin arttığı dönemlerde, insanlara anlaşılır ve basit bir üslûpla İslâm'ın temel meselelerini anlatan eserlerle, bu manzumelerin benzerlik gösterdiği açıktır. Yazım birliğinin olmayışı ve harekeli kullanım, Mecnû'a'nın büyük ihtimalle **13-15. yüzyıllara** ait olduğunu düşündürmektedir. Ancak elimizdeki nüsha **18. yüzyılda** istinsah edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Anasayfa. <http://www.osmanlicaturkce.com>. (20.10.2011 - 20.07.2012)
- Ateş, A. (1957). Mesnevi, *İslam Ansiklopedisi*. MEB, c. VIII. İstanbul, ss. 127.
- Banarlı, N. S. (2001). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. MEB. , İstanbul. ss. 197-597.
- Çelebioğlu, A. (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi*. Kitabevi, İstanbul. ss. 21-24.
- Dilçin, C. (1999). *Türk Şiir Bilgisi*. TDK, Ankara, ss. 59-467.
- İpekten, H. (2001). *Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah, İstanbul.s. 142-158.
- Kaplan, M. (2001). Manzum Nasihatnamelerde Yer Alan Konular. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9: 133-184.
- Kaplan, M. (2002). Türk Edebiyatında Manzum Nasihatnameler. *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye, c.11. Ankara. ss. 794.
- Kartal, A. (2007). Eski Türk Edebiyatında Mesnevi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(10): 353-366.
- Katalog Tarama. [http:// www.yazmalar.gov.tr](http://www.yazmalar.gov.tr). (13.10.2011)
- Pala, İ. (2006). Nasihatname. *TDVİA*, c.32, İstanbul. ss. 409-410.
- Pala, İ. (2007). Edebiyat (Osmanlılar). *TDVİA*, c.33, İstanbul. ss. 557.
- Tarama Sözlüğü. [http:// www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr). (15.11.2011 – 17.07.2012)
- TDK,1942
- Ünver, İ. (1986). Mesnevi. *Türk Dili, Divan Şiiri Özel Sayısı*,(415-416-417) : 430-463.
- Ünver, İ. (1993). Çeviri yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler.*Türkoloji Dergisi*, 11(1) :5189.
- Ünver, İ. (2004). Mesnevi (Türk Edebiyatı). *TDVİA*. , Ankara. ss. 322-323.
- Yeniterzi, E. (2007). Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesneviler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(10) : 433.